

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Red. af "Svea"

Olof Diderman
16. 1. 1914.

I gårdar och byar

En samling folklifsskildringar, historier,
minnen och sägner

af

Gustaf Thorsander

Förf. till "Från denna och hinsidan sundet," "Berättelser
från krig och fred" m. fl.

Stockholm
Carl Suneson.

Pris: 2 Kr. 25 öre.

UNIVERSITETS-
BIBLIOTEKET
UMEA

Östergren

16894

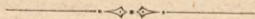
I GÅRDAR OCH BYAR.

EN SAMLING

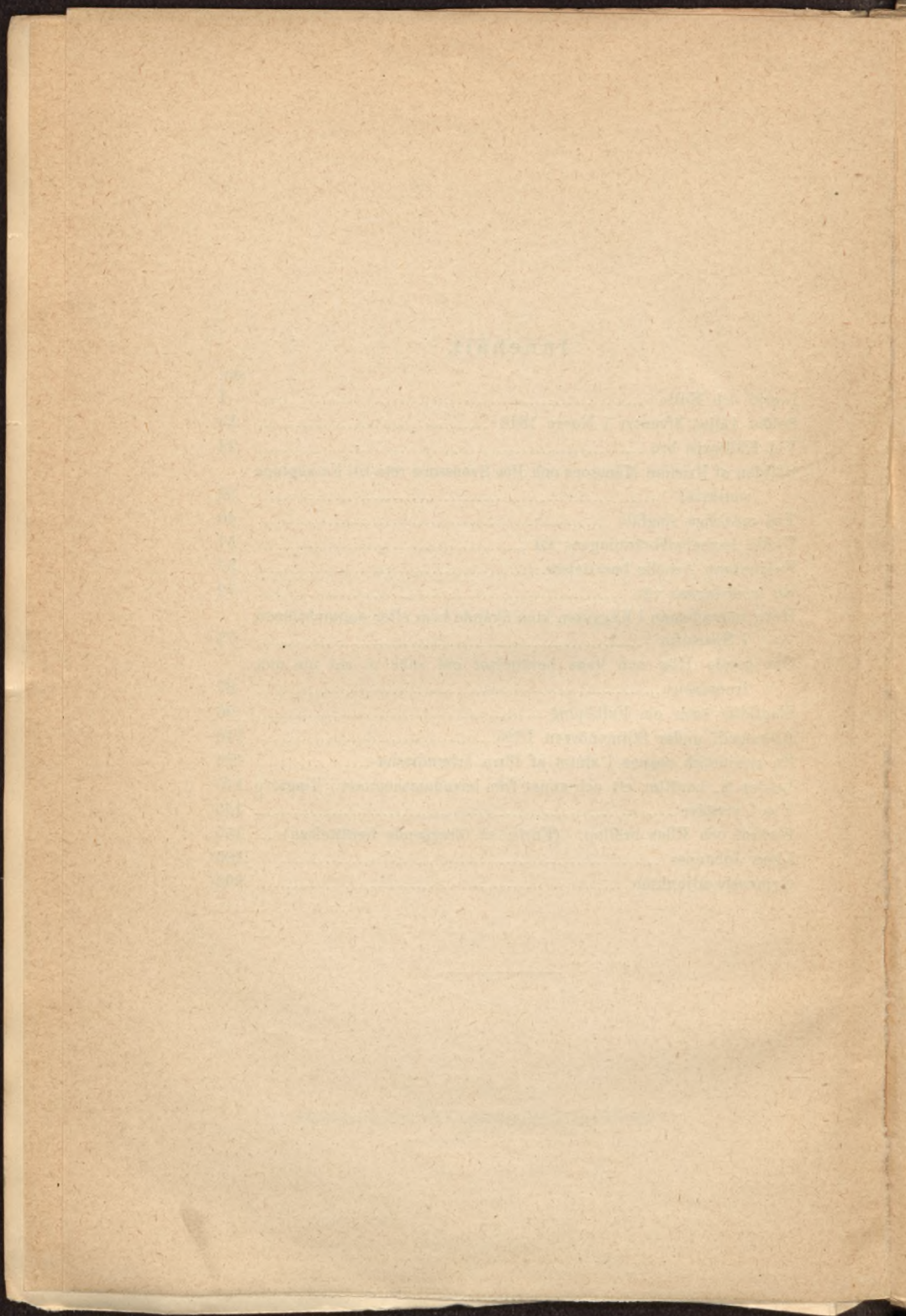
FOLKLIFSSKILDNINGAR, HISTORIER, MINNEN OCH
SÄGNER FRÅN EN GAMMAL KULTURBILD

AF

GUSTAF THORSANDER.

STOCKHOLM
CARL SUNESONS FÖRLAG.

Ingrid och Kalle.

Hunnestads by var visserligen skiftad, men flere af åboarne hade dock därför ej behöft utflytta, så det var by i alla fall. De utflyttade gårdarne lågo spridda omkring å den närmaste slätten. De voro förstås alla om- eller nybygda, men sågo detta oaktadt allt annat än inbjudande ut, ty ännu fanns ej ett spår till planteringar omkring dem, byggnaderna lågo i naken ödslighet direkte midt ute på leråkrarne.

Men framme vid den gamla byn var det annorlunda; der var det riktigt hemtrefligt och vackert omkring de gamla gårdarne. Här stodo väldiga äpple- och päronträd inne å trädgårdstjapporna, rönнар och oxlar invid stenhagen och pilar vid dammarne, och allt detta gjorde, att det gamla Hunnestad med sin lilla kyrka och temligen väl underhållna prestgård i fonden tog sig riktigt vackert ut, det var en oas i öknen, menade den åldrige Hunnestads-prosten.

I allmänhet lefde man ett mycket enigt lif inom det gamla bylaget. Grannarne hade kommit märkligt väl sams såväl före som efter skiftet, och det väckte därför ett ej

ringa uppseende, att Magnus Jakobsson i Långgården och Jonas Svensson i Per Brataregården kommo i lufven på hvarandra om ett nedblåst gårdsgårdsstycke, hvilket ingen af dem ville erkänna som sitt, och följaktligen ingen gittade åter uppsätta. Och så gingo de tvistandes kreatur fritt inpå åkrarne och stälde till all möjlig förtret och ytterligare ovänskap, och till all annan försmädelse å ömse sidor hade Jonas Svenssons son Kalle hela vintern gått och förgapat sig i »Magnisa» raska adertonåriga Ingrid och hon i honom, och nu hade Kalle, oaktadt fiendskapen emellan fäderna, en vacker dag efter vårarbetets slut, varit hos »Magnisa» och friat och af fadren erhållit ett bleklagdt nej.

Magnus Jakobsson var en förmögen, i många afseenden bra man, men han var dryg och högmodig mer än skäligt. Men ingen bestred hans hederlighet, och i gårdsgårdstvisten var han fullkomligt öfvertygad om att han hade rätt. Det är icke troligt, att han oaktadt fiendskapen med fadren gifvit Kalle ett så hastigt afslag, om ej denne på en senare tid blifvit beskyld för ett temligen vidlyftigt lefnadssätt, det sades nemligen om honom att han söp och slogs när det bar till, och en sådan önskade han ingalunda till måg.

Emellertid var det nu bedröfvelse i huset, den hurtiga, ganska täcka Ingrid grät dagen i ända och kunde inte på något sätt tröstas. Ingenting ville hon göra oaktadt fadrens stränga befallningar, hon hade ondt i »brystet», jemrade hon sig och bara grät, och det gjorde hon äfven den dag vi med läsarens benägna tillåtelse föra honom in i »Magnisa» i Långgårdens gamla, men ändock på sätt och vis ganska treffliga hem.

Ingrid satt i sidokammaren och åjade sig, medan fad-

ren allvarsam och bister gick af och an i dagligstugan, der äfven hans hustru befann sig i väfstolen, men för tillfället hade inställt allt slammer och tramp för att rätt kunna uppfatta mannens tal:

— Jak seger däk, tös, att du ä tvongen ta dett förnuft te fånga å logna däk, du kan la begripa, att dä bär åt Helsefur mä däk, om du gefter däk mä den Ulspegel Jonasa Kalle, en sån smörjel, som super säk fuller på martna å slås mä hvem som säter säk upp mot'en, så dä ä la unerlit att han inte långt för detta seter inum lås å bom, dar hvarken sol eller måne luser, män helles kan jak inte sega um honom a'ent, än att i sina gärningar ä han en rasanna flink och skeckeli fur, barasten han kunne stura sett sinne. Har han inte nu nuli'en vart å slaets igen med Hurunga-pojka å dä så, att Orsens i Hurunga älste pojck, inte kan gå ur sänga hvarken denna eller nästa veka. Men dä va då rätt åte'n, för dä ä en uschlinge, dän mä.

— I barasten talar så illa om Kalle, — sade Ingrid gråtande, — för den eländie gårdsgåln's skull. I har vest inte hatt nånting emoten förr, supinga dä ä vest inte falit mä dän, dä vet la ja bäst sjelfver som har vart i lag män så möet bå'e på lekestöfver å ae'nt, å att han slås, ja dä gör han å dä redit ändå, män aldri, aldri om dä inte ä nån som förtretarn å skäller på'n, eller han hjälper nån ae'n, som får struk, aldri, aldri börjar han först, dä vet ja bestämt; å att han slo Hurunga pojka i lordas om qväl'n, dä kan la I inte undra på far når di spänden på bena å skälde på'n, å på alle sammen här i Hunnesta, å kalte er gamle för hunnaracker å oss ungdom för hunnunga å valpa. Ja va sjelfver mä, så dä kan ja på skreftra svära på, om dä blir tingsak om'et.

— Hm hm — sade fader Magnus och teg en lång stund, under det han fortfor att spatsera af och an. Det var nog något inom honom, som sade att dottern i det mesta hade rätt. Han kände noga till, att grannsocknens ungdom sedan länge varit afvogt stämd mot ungdomen i Hunnestad och att alla de slagsmål Kalle varit med om på de senare åren, härledt sig från Hyrungaboarnes kitslighet. Men han var nu för stolt att medge, att afvogheten mot ynglingen härledde sig från tvisten med fadren och grannen.

— Dä ä ubegripelit mä den Kalle, — sade Långgårdsmor, — som sulle bli en sån speleman på de siste åra, förr så va dä en sån skeckelin pojck, män nu blir han rent ga'ern så fort han får se en hurunge, å ingen ä kriskare än han å smita på dem, män dä har'ra hört seganes, att han begynner aldri.

— Jae, nu hör i far, dä ä som mor seger — får han vara i fre så ufrear han inga men'ska. I kan fråga prosten, sa i få höra, att dä ä sant som ja seger, för han har hållt ransakning om'ett här i sockna å har sina va'rt hos Hurunga-presten å tatt re'a påt, å dotera has, den snälla mammesell Frederik, ho va här i måers, å då sa ho mäk, att Hurunga-presten sagt, att dä va hurungas fel, å så sa ho, att far hennes åkså sagt, att dä va skamlit å er, far, att inte låta mäk få Kalle för den uschle gårdsgårns skull.

Fader Magnus blef, märkligt nog, ej ond öfver sin dotters frimodiga andragande, men ville ej inlåta sig på något som helst svaromål, — han blott ånyo tillsade dottern att lugna sig och derjemte torka bort tårarne och vara glad som förr, så skulle hon få följa med till Stångabacke marknad tidigt följande morgon, dit han ämnade

sig för att sälja det största oxparet, hvilket nu godt kunde undvaras, sedan vårarbetet var gjordt, bad än en gång dottern bli glad igen; hon skulle i morgon få välja sig hvilken silkesduk hon önskade till marknadsgåfva.

— Jo åt marten vell ja nog — sade flickan och begynte torka bort tårarne — men då seger ja, att aldri blir ja gla, förr än Kalle blir min.

Utsigten att få komma till marknaden friskade betydligt upp flickans humör. Kalle skulle ju komma dit, det trodde hon bestämdt, och honom skulle hon för resten träffa samma qväll. Han hade ju medelst en liten breflapp, som en af hans yngre bröder mycket finurligt stucKit till henne, anhållit om och erhållit löfte om ett möte.

Sedan alla lagt sig och efter dagens arbete och möda djupt insomnat, var det den ljuslockiga, täcka Ingrid, som försigtigt smög sig ut och ned till vedboden, till hvilken hon visste, att Kalle beredt sig inträde från baksidan medelst undanskjutande af en lös bräda.

Kalle var ock ganska riktigt i vedboden och satt fundersam på den stora vedkubben, när unga Ingrid tyst som en katt öfver stickor och vedträn smög sig bort till den älskade och satte sig vid hans sida. Kalle förde sina armar under den upplösta schal hon kastat öfver skulderna och tryckte henne hårdt till sitt hjerta; de ungas läppar förenades, ögonparen sågo in i hvarandra.

Ingrid var så lycklig, att hon till en början ej kunde framstamma ett ord; smärtan i bröstet hade vikit, der inne rördes nu helt andra känslor, hvilka så togo öfverhand, att den under några dagar så olyckliga flickan föll i gråt.

Kalle sökte lugna den innerligt älskade på hvarjehanda sätt, såväl genom ord som smekningar:

Du får inte vara så lessen Ingrid, — hviskade han,

— du sa nog få se att allt blir bra fortare än du tror, ja sa aldri nån'sin ta mer än två supa å aldri mer sa ja slås, om än Hurunga-pojka spänna mäk på bena aldri så möe't, å skäller mäk för hunnvalp, å gardsgårn, så fort marten ä öfver, så gälar ja upp'en, far må sega hva han vell, så sa gardsgårn upp, å far din, han sa inte behöfva bli rasanne längre för den. Du sa få se, att dä snart sa bli bra, dä kan hända möet konstit i narmaste ti'. — Hva du gar, Ingri, så va inte lessen, aldri sa du behöfva ha lessamt å mäk, dä sa ja sega däk å vellkåra på mi salighet.

— Ack hvad du nu gör mig glad Kalle! — sade Ingrid med mild stämman, under det hon nu sjelf begynte torka bort tårarne, — för du kan inte neka för, att du allt varit lite vidlöftier på sista tia, ehuru ja la vet, att dä var't Hurunga-pojkas mästa skull.

Så sutto de unga både länge och väl der nere i vedboden den ljusa sommarnatten och talte om framtid och kärlek, ända till tuppen i det invid liggande hönshuset begynte högljudt låta höra sitt kukeliku. Då löste de ändtligen sig ur hvarandras armar och smögo sig hvar åt sitt håll efter det aftal, att under marknaden vara tillsammans så litet som möjligt för att ej förarga fadren.

Ett sådant lif och väsen det var samma morgon vid åtta nio tiden å den högländta marknadsplatsen vid Stång, der tusentals menniskor, nötkreatur, hästar, får och svin trängdes omkring utan egentlig ordning, ehuru en fet länsman med uniformsmössa gick högtidlig omkring, åtföljd af ett par fjerdingmän med papperslappar i hattarne och knölpåkar i händerna som tecken till deras embete, det att hålla ordning och skick, det låter sig knappast beskrifva. Kreaturen råmade, hästarne gnäggade, fåren bråkete, folket

pratade högt och sorlade, men derunder kommersades det ganska raskt. Långa Vadsbo karlar med förskinn, som räckte ända ned till fötterna, nerkingar som pratade mellan tänderna och hväste fram orden som ormar och välfödda slagtare från grannstäderna och Göteborg hade infunnit sig som köpare, derjemte hästhandlande från Norge och annorstädes tillika med en mängd skojare, hvilka redo af och an på sina magra ök, under ridten ställande till krångel och bråk, hvar de färdades fram. Dertill hade all ungdom från hela trakten strömmat till, de aldra flesta utan det minsta ärende, blott för att vara med. Stångabacke sommarmarknad var ju en af ortens största högtider.

Kommersen i marknadsstånden gick äfven temligen raskt, här prutade, skrattade och skämtade man, den ene öfver den andre. »Handlingsmännen» och knallarne berömde sina varor otroligt och svuro på, att det var det bästa priset de kunde lemna, men så kunde de ändra sig strax, det var ej så noga.

— Va kostar dän granne kâmmen dar? — frågade en rödkindad bygdens tärna.

— Trettitvå skelling, bästa priset, min aldra vackraste vän.

— Asch! va inte dummer, 32 skelling för dän, näe då!

— Nå, va vell hon ge då, lilla fästmon min?

— Sulle ja köpan, så vore ja la gaern, om ja ga mer än 8 skelling.

— Nå så tan då, vännen lilla, män dä ä endast för hennes skull, hon är den vackraste flickan ja sett i da, och då får man vara artig, skall jag seja, se här, va så go, va skall det vara mer, den här schaletten kanske, äkta färger, renaste siden etc. etc.

— När kâlvar koa? — säger en vadsbokarl, hvars

styfva förskinn smäller mot knäna för hvarje rörelse, till en pigå, som håller i närheten med husbonds nioåriga Grimla.

— Om tre vecker ätter messumvern, — svarar pigan.

Vadsbölingen känner efter å kons sidor och stryker med handen öfver mjölkådrorna och svarar helt lugnt, under det han aflägsnar sig:

— Lika lite som du!

De omkring stående skratta, pigan ser förlägen ut, men rätt som det är instämmer hon äfven i den allmänna munterheten.

Ett par positiv höras, ett från hvardera ändan af marknadsplatsen. Vid dem sjungas och säljas visor. Folkhoparne omkring läsa visorna och skratta. Det var för märkvärdigt vackra verser det här, tycker något hvar, de tala så rörande om kärlek »till dig, du älskade vän». Å en liten äng invid ha några komedianter slagit upp sitt stora tält med vidunderliga skyltar framför, och för att locka folket dit in visar sig en pjerrot ibland ute bland mängden invid och gör sina volter, under det han ropar — tjo, hej, la, la! kom mans her in und se und bekikken sehene rariteter. Klockjudar vandra omkring, utbudande sina ur. Ständigt äro de omgifna af en hop manlig ungdom. Nu ruser en stor folkmängd tvärs genom marknadsplatsen, ropande — ta faste'n, ta fast'en!

— Va ä dä! — ropa andra.

Dä ä en sum ha stu'ert — der spring'ern, tan!

Länsmannen och fjerdingmännen äro midt i högen. Tjufven slingrar sig som en ål genom mängden, men slutligen blir han tagen och införpassad till finkan, ett gammalt plankstånd som ej ser ut att länge kunna herbergera en fiffig förbrytare.

* * *

Magnus i Långgården hade sålt sina oxar redan tidigt på morgonen, fått bra betaldt och var vid godt lynne, der han gick bredvid sin vackra dotter och gjorde ingenting, blott såg på marknaden och talade vid bekanta. Som utlofvadt var, hade Ingrid fått ny silkesschalett om hufvudet, en verkligt vacker och dyrbar duk, som klädde henne förträffligt. Kalle hade hon mött blott en enda gång, men då tryckt hans hand. Fadren låtsade, som om han ej sett honom.

Kalle hade flere gånger varit ute för Hyrunga-pojkarne, hvilka tillkastat honom mustiga skällsord och förargat honom på mångahanda sätt, men han endast bemötte dem med tystnadens förakt, knöt händerna i fickorna och kufvade sitt sinne vid tanken på löftet till Ingrid. De öfriga Hunnestads-gossarne hade äfven fått sin beskärda del af ovettet, det kokade i deras unga sinnen, men ännu hade man ej kommit till handgripligheter.

Det var nu lidet långt fram på eftermiddagen och tid var att gå hem, tyckte fader Magnus, som blifvit mycket fägnad och trakterad af vänner och bekanta med så väl vått som torrt, och sjelf hade han ej varit den, som »spanderat» minst. Men Magnus Jakobsson var en man, som visste hålla måttan, han gick aldrig öfver märket. Men upprymd var han och särdeles belåten med sig sjelf, när han myndig och tvärsäker i sällskap med sin vackra dotter begaf sig på hemvägen.

Han hade just hunnit till slutet af marknadsplatsen, då följande samtal uppstod mellan ett par Hyrunga-pojkar, som något beskänkta kommo klifvande ett stycke efter.

— Ä dä inte rike bo'en i Hunnesta, som går dar?
— sade den ene till den andre, under det han pekade med handen.

— Joe, dä ä sjelfvaste storhunnen — blef svaret.

— Sa vi spanna i kulle'n?

— Dä ä la aldri vart mä dän, dän kan vi la inte ge oss på.

— Dä sa ja visa däk! — va tror du dä kostar att spanna en hunn?

Och dermed sprang den halfrusige, öfvermodige bondsonen fram; kastade krokben för fader Magnus, hvilken ej anande det minsta försåt, föll framstupa å vägen.

Men fader Magnus var oaktadt sin ålder en vig och stark man. Ögonblickligen rusade han upp. Vreden flammade ur hans ögon. Han, den rike och aktade mannen, skulle på detta sätt bli offentlig chikanerad, det kräfde hämd, och när Magnus i Långgården blef arg, då var han förfärlig, det visste alla, som kände honom. Han rusade, vig som en yngling, efter sin fiende och slog honom till marken, men med det samma fick han ett slag af kamraten öfver ansigtet, så att blodet sprutade genom näsa och mun.

Allt detta passerade på några få sekunder. Derunder fick den raska och rådiga Ingrid den ingifvelsen att springa efter sin Kalle, hvilken hon nyligen sett stå vid ett af marknadsstånden i sällskap med några andra Hunnestads-pojkar.

Genom folkmängden störtar Ingrid fram motståndet, der hon till sin glädje ännu fann sin älskade och dennes kamrater.

— Kalle! Kalle! — ropade hon andfädd — Hurunga pojka ta lifvet å far!!

Genast vände hon åter i fullt språng med sin Kalle och sex andra hans raska kamrater i hälarne till sin nödstälde far, hvilken blodig och sönderrifven kämpade för-

tvifladt mot ej allenast de först anfallande, utan mot flere af deras stallbröder, som skyndat till. Kalle kom sålunda i grefvens tid. Vig som en katt kastade han sig med blydaggen i hand öfver de närmaste. Ett förfärligt slagsmål blef följden. Ingrid sprang omkring å marknadsplatsen och skickade alla Hunnestads socknekarlar och pojkar hon fick fatt på till bataljen och ett par Hyrungaflickor sprungo äfvenledes omkring och underrättade sina vänner. Snart voro långt öfver ett hundratal karlar och ynglingar i förbittrad kamp, man slogs med käppar, stenar, blydagg, ja till och med knifvar. Man klöste och sönderref hvarandra. Man såg ursinniga som tumlade om å marken som rasande hundar. Dammet och stenarne yrde omkring. Man kunde knappast skilja vän eller fiende. Länsmannen kastade sig in i den vilda leken. En Hyrungabo, som haft ett horn i sidan till honom sedan lång tid tillbaka, gaf honom med en blydagg ett nyp i nacken, så att han afsvimmad föll till marken. Fjerdingskarlarne vågade sig ej intill. De stodo på afstånd och ropade — stura er kara! — stura er kara! — men hvem hörde på dem nu?

Kalle tycktes vara som sjelfskrifven anförare för sitt parti; öfverallt, der slagsmålet var som hetast, sågs den reslige, ljuslagde, vackre ynglingens kraftfulla gestalt. Utom det att han slogs som fem, ledde han striden och uppmånade kraftigt de sina att klå på.

Fader Magnus behöfde han minsann ej uppmana hvarken med ord eller föredöme, han hade fattat en på marken liggande stång och slogs med den som en berserk. Ett riktigt raseri hade bemäktigat sig den gamle.

Vi måste göra slut på kriget ropade Kalle och samlade en 18 å 20 raska karlar och pojkar på en plats,

och störtade sig derpå i spetsen för dessa ursinnigt in på Hurungaboarnes ena flank och rygg.

Denna strategiska manöver hade till följd, att hela den fiendtliga skaran under hunnestaboarnes segerskri trängdes från marknadsplatsen ned å ett invid varande trädesgärde, der kampen en stund fortsattes, men hyrungaboerna måste vika äfven derifrån. Reträtten ställdes till landsvägen, på hvilken flykten snart blef allmän. I hack och häl följde hunnestaboarne efter.

Vid vägskalet till Hyrunga samlade sig de slagne för att leverera ny batalj. Denna blef dock af kort varaktighet. Hyrungaboerna blefvo åter ohjelpigt slagna och uppiskade så ordentligt, att flere under flykten måste lemnas efter här och hvar i landsvägsdikena. De blefvo förföljda ett godt stycke in på sin egen väg. I största möjliga oreda gick återtåget. Ingrid och flere andra flickor från Hunnestad voro med så väl nu som förut under tumultet. De plockade stenar, hvilka de langade till de sina och uppmanade dem att stå på sig.

När den segrande skaran kommit ett långt stycke inom Hyrunga sockengräns, kommenderade Kalle halt och förklarade, att nu borde förföljandet sluta. Alla voro nu fullkomligt yra i hufvudet af bataljen och segern. Ett verkligt jubelrus hade bemäktigat sig alla. Man omfamnade hvarann, hurrade och skrek. Fader Magnus slöt Kalle så trofast till sitt bröst som om han varit hans egen son, »hysstade» honom flere gånger upp och ned och utbrast slutligen entusiastiskt: — Du är en pojck utan like, ätter denna da'n är du mågen min, förstår du!

Tack för det ordet fader Magnus! — utropade den nu, oakadt svedan från alla de erhållna slagen, öfverlycklige Kalle, — å nu räcker ja er ärlit hanna på, att ja

aldri slås om dä ej är för att hjelpa eller ja blir öfverfallen sjelf, å fuller dä sa I aldri få se mäk, å gardsgårn, den sa vara uppsatter om två dar härätter, dä vell ja lofva.

— Ja tror däk Kalle! — ropade fader Magnus, — ja har nu tudelit sett va du duger te, ta tösa mi å gör'na löckeli, å dä seger ja å lofvar däk åk, att blir dä tingsak om dä här, så lägger ja ut plekta för däk, om dä blir fråga om tocka, för mi del tror jak inte dä blir falit, för dä va ja som ble anfalter, å för rästen va dä la vi, som hjelpte länsman å köra uschlinga från marten, sen han sjelf fått struk å dem, så inte tror jak, att dä blir falit för näken å oss.

Efter detta samtal sprang Kalle i glädjeyra bort till Ingrid, som med hjertat fullt af glädje och lycka åsett denna försoning å slagfältet.

— Nu ä du min å ja är din, så länge jordelivet varar! utropade han och tryckte den för honom så kära flickan till sitt hjerta. De öfriga flickorna trycktes i den allmänna glädjen hvar och en af fagra ungersvenner, och just då kom Skomakare-Lasse eller Spele-Lasse, som han äfven kallades, till platsen från marknaden medhafvande fiolen — handklaverens tid var ej kommen. Han stämde upp en munter polska och de många paren svängde ystert om på landsvägen, så att småsten och damm yrde omkring, under det såväl gossar som flickor instämde uti musiken.

»Vi ska dansa öfver berg och backar,
Vi ska slita ut bå sko å klackar.
Hej hopp min lilla sockertopp,
Vi ska dansa te sola rinner opp,
Hej hopp min sköna!
Nu ha vi dansat i det gröna.»

Derefter begaf man sig på hemvägen med Spele-Lasse i spetsen. Hunnestadsboarnes bragd var redan bekant i byn. När därför den segrande skaran under musik och sång höll sitt högtidliga intåg, mottogs den med ett ändlöst jubel af de kvarvarande invånarne och halfva socknens befolkning. Alla menniskor, små och stora, voro i en fullkomlig yrsel af glädje öfver att hyrungarne en gång fått riktigt ordentligt med stryk, något som alla menade de i rikligt mått förtjent. Den qvällen var det kalas i hvarenda af byns gårdar och längre fram mot natten dansade all ungdomen å Långgårdens loge under takten från Spele-Lasses skrällande fiol, hvars toner derifrån hördes till ljusan dag. Man dansade sålunda ända till »sola rinner upp» som det står i visan. Ingrid och Kalle voro öfverlyckliga, der de i den allmänna yran svängde om med hvarandra. Den natten behöfde de ingalunda stämma möte i vedboden för att sittande på dess kubb, tala om sin framtid och kärlek.

Soldat Liljas äfventyr i Norge 1814.

I.

Lilja var en gammal veteran från 1808—9, från 1813—14. Han bodde till sin död i G. socken af Gäseneds härad i Vestergötland och hade tjänat vid Elfsborgs regemente. Han var en ej synnerligt högväxt, men liflig gubbe. Utseendet var ej mycket militäriskt, han liknade långt mera en skräddare än en veteran, som klädt blodig skjorta för kung och fosterland. Men var nu utseendet just ej så ståtligt, så fick man ej därför skåda »hund efter håren», ty här vid lag var så mycket, som antydde, att »gubben äfven haft sin dag och varit med i verlden», det bevisade bland annat hans på stugans vägg hängande genomskjutna tschakot, hvilken han fått behålla som minne, samt ett afskjutet finger. Likt alla gamla soldater förr i verlden, hade han en mängd detaljer att för den nya generationen berätta från sina fälttåg.

Bland alla dessa många äfventyr, som för det nya slägtet lät som otroliga sagor, var det, som hände honom i Norge ett af de märkligaste, hvilket bör åt minnet bevaras, som det ock blifvit derigenom, att en ännu lef-

vande prestman haft detsamma i liflig hågkomst efter den gamle soldatens enkla, men därför ej mindre målande skildring.

II.

Åtskilliga man af kompaniet, till hvilket jag hörde — så berättade soldaten — blefvo en afton beordrade som förposter vid sidan af en skog, som sträckte sig uppåt ett högt berg. Vi hade order att, så snart vi förmärkte något ovanligt i skogen, genast gifva larmskott och derpå draga oss hastigt tillbaka. Vädret var mulet, den täta barrskogen och bergväggen i norr gjorde natten ännu mörkare. När det led åt midnatt, väntade vi på aflösning, men ingen sådan hördes af. I skogen var allt tyst och stilla.

Som vi nu stodo i en lång rad i skogskanten med cirka 200 alnar mellan hvarje post och intet ovanligt förekom, begynte en och annan lemna sin plats och be-gifva sig till sin närmaste granne för att genom samspråk få det litet treffligare. Härigenom uppstodo luckor i kedjan här och hvar. Så stodo jag och tre andra i all sköns lugn i en klunga under en stor gran och pratade, medan vi allt som oftast togo oss en klunk ur en fältflaska. Vi hviskade förstas helt tyst fram, hvad vi sade. Jag minnes mycket väl, att samtalet rörde sig om det onyttiga att stå så här hela natten och det orättvisa uti att ej bli aflösta. Det var ju klart, menade vi litet hvar, att i skogen ej fans, utom vi sjelfva, andra varelser än några ekorrar och harar.

Men vi fingo snart lära oss att veta annat, ty bäst vi stodo slutna intill hvarandra och stödda mot våra musköter, kastades blixtnabbt ett rep omkring oss, och in-

nan vi ens hunno blinka, voro vi med jättekraft kullvräkt och en hel svärm bönder och drängar öfver oss med yxor och pistoler i händerna. De hotade att för evigt tysta hvar och en, som gaf ett ljud från sig. Nu blefvo våra händer bundna bakom ryggen, hvar och en af oss fick en rännsnara om halsen, och så leddes vi bort genom skogen och derefter uppför och utför det ena berget efter det andra, till dess vi långt fram på dagen kommo till en större bondgård, som låg afsides borta i bergen. Der råkade vi till vår förvåning på flere af våra kamrater, fångade på samma sätt.

III.

Nu blef det förhör af angående svenskarnes ställningar och förhållanden. En officer regerade och frågade långt värre än någon skolmagister. Till slut blef han alldeles desperat, när vi ej ville gifva besked för oss och dömde oss till tortyr. Den bestod uti att »sitta krum». Detta tillgick så, att vi tvingades sätta oss på golfvet och sedan skjuta upp knäna så högt, vi förmådde, hvarefter händerna med starka tåg sammanbundos öfver smalbenen, och derpå instacks en stark stör under knäveckan öfver armarne och sedan drogs tåget upp mot nacken, hvaregenom hufvudet neddrogs till knäna, och i denna ömkliga och pinsamma ställning lemnades vi för att besinna oss, om vi ville förråda de våra eller inte.

Så behandlade norrmännen sina fångar den tiden. Svenskarnes åter fingo rikligt med föda, de som voro i behof fingo kläder och de fleste fingo så godt som strax gå hem hvar och en till sitt, mot löfte att under kriget ej vidare bära vapen mot svenskarne.

Fram mot qvällen kom gårdens egare in och frågade oss, om vi ännu »vilde snakke». Då svarade jag mycket beslutsamt — »hjelp oss blott ur denna ställning, så skall vi omtala allt, hvad vi känna och veta. Egaren inkalade då officern och så begynte jag att ljuga ihop den ena historien efter den andra angående svenskarnes ställning. Jag ljög så okristligt, att jag flere gånger tänkte: går det här i dig din best, så är det bra.

IV.

Sedan officern spejat mig om allt möjligt angående vår ställning, frågade han barskt:

»Huru många är svenskarne?»

»Sextiotusen man med tre hundra kanoner», drog jag till, »och efter kommer en fasans mängd »ryssar», kosacker mest alli hop, di värste bangditer i kristenheten, di lefver inte vid annat än häst- och menniskokött och dricker bränvin och blod. Ja känner dem godt som så mycket har varit i lag med dem i Tyskland i fjol. Och bränner och plundrar gör di öfverallt, hvar de färdas fram, så nog får ni treffigt här i landet en lång tid. Det är ryske kejsarn som ä' go' vän med våran kronprins, som skickar dem, för han är arg på er, som gjort uppror mot er lagliga öfverhet, och det är vi det, alltsen före jul, då vi i Holstein tvingade dansken att lemna Norget till Sverget, och uppror och sän't, det tål ingen kejsare på Rysslands tron.»

Huru illa jag än satt med hufvudet mellan benen och egentligen ej kunde se mer än nedåt, tittade jag dock under lugg så pass, att jag såg, att officern blef nästan hvit i ansigtet af skrämsel, ty han hade nog lika som vi

hört talas om, att fråga var om, att ryssen skulle hjälpa svensken, om det led på, och nu trodde han att de voro i anmarsch.

»Nå, hvad tänker svenskarne företaga sig under den närmaste tiden?» frågade han vidare.

»Jo, det kan jag ge besked om, ty jag har hört flere af befålet tala derom, di ämna kringgå er, klå och klappa er öfverallt och sen kasta er in i hufvudsta'n och fånga hela bundten, men inte tror jag kronprinsen sätter er i krum, som I har gjort med mig och kamraterna, men det kan ju hända det med, om han får veta, huru I har burit er åt mot mig och andra. Men nu för att jag skall komma lös, så skall jag ge er ett godt råd, ni skall ej låta narra er af kronprinsens manövrer och innesluta er i sta'n, der det går er rasande, det kan I väl begripa, utan drag er så hastigt I kan upp till edra berg och lemna sta'n och landet deromkring, det är det klokaste, I kan göra. Här i bergen och dalgångarne blir det ej godt att komma åt er, hvarken för Carl Johan, Påsen eller Sandel, Lagerbring, Bojen eller våran general Røj-tensköld.»

Detta sade jag därför, att medan jag nu satt i detta förskräckliga krummet, jag hittat på allt möjligt ondt öfver norrmännen, som på detta vis fångat mig och kamraterna och plågade oss på det okristeligaste. Jag hade räknat ut, att bara Carl Johan kunde jaga de kältringarne in i en sådan här bergdal, som den vi nu voro nere uti, med höga tvärbranta väggar å ömse sidor, så vore det en småsak för honom att stänga vägen så fram som bak, och på det viset ha dem som i en säck. Sen hade han kunnat göra vid dem, hvad han velat, antingen fångat dem lefvande eller låtit knektarne ta lifvet af dem.

Ja, Gud straffe mig, men hela denna svåra eftermiddag hade denna tanke anfäktat mig, och att jag önskade, att hela traktens bönder och drängar äfven fick vara med i följet, det var en sak det.

Officern funderade en stund på, hvad jag sist sade, och frågade sedan:

»Hvad har du hört om hvad svenskarne ämna företaga sig, om de lyckas fånga armén, antingen vid hufvudstaden eller annorstädes?»

»Jo, det kan jag äfven ge er besked om», mente jag, »för det har jag då tydligt hört, att de ämna ställa inför krigsrätt både eran kung och alla hans generaler som upprorsmakare och sedan får hela armén utan gevär marschera till Sverget för att gräfva en stor kanal tvärs genom landet, från det ena hafvet till det andra.»

Jag kan ej veta, hvad officern tänkte, men nog såg han temligen spak ut och lika hvit i ansigtet var han. Han var ej så morsk i tonen längre och, sedan jag ej hade mer att omtala, gaf han befallning om, att vi skulle lösas, och så blefvo vi ändtligen befriade från våra olidliga plågor och undfägnade med långmjölk och hafrebröd. Vi hade dock genom »krummet» fått oss en knäck för flere dar, ty värken i nacken, armarne och benen hängde kvar länge.

Jag och tre andra fingo stanna på stället. Dagen derpå fördes vi bort till en skog och måste med handsåg skära plank af stora furustockar, som rullades på en ställning. En stod på den upprullade stocken och drog sågen uppåt och en annan stod under och drog den nedåt. De öfrige fångarne deltes ut till traktens bönder och måste hugga träd till kolmilor. Alla tillsades på det strängaste, att om någon gjorde försök att fly blef han

genast nedskjuten af skarpskyttar, som voro posterade i skogen.

Något försök till flykt gjorde vi ej heller att börja med. Vi till och med befunno oss rätt väl behandlade i synnerhet af gårdens »smukke piger», hvilka hade ett mycket godt öga till oss i synnerhet till mig, ja, ja' kan inte hjälpa, att jag säger rena sanningen, ty jag var allt litet muntrare och språksammare än de andre. Detta gjorde, att vi slutligen lemnades vid vårt arbete i skogen utan all uppsigt. Det var detta, vi önskade.

V.

När vi så varit i vår fångenskap några veckor, beslöto vi att fly. Vi åto vårt medhafda middagsmål i skogen och begåfvo oss sedan åstad. Vi marscherade hela eftermiddagen och hela natten åt det håll, deråt vi trodde, att Sverige var. Vi gingo uppföre berg och utföre. Än måste vi taga långa omvägar omkring branta klippor, än gå omkring något »tjärn», men funno hvarken hus eller gårdar, blott en och annan öfvergifven fåbod. I soluppgången voro vi alldeles uttröttade och rådlösa. Jag tror, vi hade tårar i ögonen alla fyra. Aldrig hade fäderneslandet känts oss så kärt. Till det längtade vi, som fästmannen längtar till sin brud.

Något måste göras. Jag föreslog, att vi skulle gå upp på ett närbeläget högt berg för att derifrån möjligen kunna upptäcka några bebodda trakter; och derifrån fingo vi ock verkligen se en gård med flere hus liggande i en vrå mellan bergen på en kvarts mils afstånd. Vi hvilade oss en stund och begåfvo oss sedan dit, ty vi voro

uppgifna af hunger och trötthet, och ett försök till räddning måste vågas, huru det än månde aflöpa.

Efter åtskilliga besvärligheter kommo vi ock verkligen dit; men hvem kan beskriva vår förvåning, när vi funno oss framme vid samma ställe, der vi förut haft vårt fångqvarter. Nu var ej annat att göra än att hålla god min i elakt spel och öfverlemna sig på gunst och nåd.

Och inte tycktes det, till en början åtminstone, bli för oss så farligt, ty vår värd kom helt fryntligt emot oss på gården och frågade, hvar vi varit. Vi svarade då, att vi velat se, hurudan utsigten var från det intill skogen liggande berget, men att vi sedan på återvägen gått vilse och icke förr kunnat taga oss fram. Men värden han blott log försmädligt och bad oss ej göra några tomma ursäkter, ty — sade han — fastän jag varit hemma, har jag ändock följt er öfver allt på eder vandring.

Och härmed tog han fram en liten skinnpung försedd med ett besynnerligt lås och sade:

»Jag vet, att I tänkte återvända till svenska armén, men sådant kommer aldrig att lyckas eder, förr än jag vill. Om I än gjorde hundra försök, så måste I alltid återvända hit, för ty här liggen I i min lille pung. Och så länge jag ej låser upp den, kan I aldrig komma härifrån.

Nu trodde vi fullt och fast, att mannen var en trollkarl, och att det nu ej var vidare lönt att försöka någon rymning. Vi stannade därför lugnt qvar och begynte allt mer tycka om stället och vårt värdfolk.

VI.

Efter fredsslutet tillbjödos vi att stanna qvar för alltid och bosätta oss i trakten, och menade man att, som

vi voro händiga och skickliga arbetare, så skulle vi nog erhålla vår utkomst. Och gårdens »smukke piger» gjorde ock allt möjligt för att dertill öfvertala oss, »de flinke svenskarne», som de sade; men vi föredrogo dock att återvända, likväl icke utan en viss saknad efter vårt muntra och hemtrefliga värdfolk. Borta kan nog vara bra, men hemma är allt bäst, och det gamla fosterlandet, den kära hembygden, den är det bästa utaf allt, det kanske soldaten ute i fält i främmande land känner allra djupast.

Vid Kålltorps bro.

Det var qvällen efter den stora höstmarknaden i Skara. Till fots, till häst eller till vagns färdades allmogen hem. Vägen som leder ut till de stora slätterna omkring Jung och Vara, syntes hel och hållen upptagen af folk och kreatur. Man pratade högt, hojtade och skrek. Hit, frå och pro genljöd i den mörka höstqvällen, alldes som om några hundra plogkarlar varit sysselsatta å de omgifvande fälten så här sent. Här och hvar gingo vid vägkanterna älskande eller trolofvade par, hemmasöner och döttrar, pigor och drängar, de senare med armen om den skönas lif eller hals, hvilket sista anses mycket gentilt. Och ofta hade hon sin arm om *hans* lif eller hals. De lediga händerna förenades till trofasta handslag, om det skulle vara riktigt stiltigt. Och så hviskade och pratade man.

Något längre upp på vägen kommer en glad skara ungdom af båda könen arm i arm, en hel linie, som upp-
tar hela vägens bredd. I spetsen går en rask herrgårds-
dräng, som i år exercerat 2:dra årets beväring och drar

med alla krafter ett harmonikon, under det han med full hals tillika med hela sällskapet sjunger:

»O! — S—u—sanna, du är min lif och lust
Du var den bästa jag kunde få, på hela» etc. etc.

Så sjöngs med all andakt vers efter vers.

»Sen reser jag till Kalifornia
Och grafver gull till dej,
O! S—u—s

Herrgårdsdrängen ligger raklång baklänges i famnen på Skogens 18-åriga Anna Britta. Qvinfolken illskrika värre än om de hade knifven för strupen.

Ruff — ruff — låter det under de kullslagne der en 5 månaders gris sliter och arbetar för att komma lös från flickans kjolar och herrgårdsdrängens uppknäppta paletå.

Nu kom han lös, usch hvad det går undan på vägen till Vinköl — ruff — ruff — ouii — ouii — låter det åt det hållet.

— Ta fast gresen — ropar en torpare med andan i halsen och mössan i handen, der han flåsande lunkar efter.

Så vältrar sig i smutsen hela marknadsskaran förbi Flata på vägen till Gerams kyrka och stora Kålltorps bro.

Fram emot kyrkan, vid en grind är vägen spärrad af kreatur. Här är nästan lika trångt som förut under dagen å Skara krokiga gator.

— Hvad nu då, ur vägen här — ropar en myndig, fetlagd bonde som hastigt kommer körande vägen fram med vacker, tvåsitsig vagn. Man söker ge rum, men långsamt går det.

— Hvad feck I för era grimmeta stuta' Per Larsa?
— säger en vandrande bonde.

— Hvem ä' dä' som frågar, jäså dä' ä' du gälbo, ja, ja feck trehundra å sjuttifem, men så va' di'la feta. Hvad feck du för dina? — Tvåhundrafemti — dä' ä' däli'a ti'er. — Ja dä' ä' dä, den som nu inte hart reckettit förspänt, den får pankulera.

Ja Gunås, dä' ä' bedröfvelit för oss fattia — säger gårdbonden suckande, ja' hade vest behöft mina stuta' till höstplöjninga, men hva' vell en göra, när gälla sätter på, I har't bra I Per Larsa, I ä' riker I, å bra har i't som kan åka så grant te marten — ja får gå jak — å så godt följe I har I barna era, ja' ser son er te sies å bak setter era Anna Stina å måjen s'a bli — ä begåfninga köfter nu?

Å dä ä'la ho inte justament, presis i da', men dä' ä'la ett å aent, som kunnat behöfs te' bosä'tinga. — Men hva i helsefur ä' dä' som ä' i vägen — hvem ä' dä' som stänger Kongl. mj:ts och kronans väg?

Det är jag Alfred Bergström, rättare å Storeby, svarar en klangfull stämman, jag har med mig 7 par oxar och 14 kor köpta i dag, binslena ha gått sönder, men nu är det lagadt, nu kan ni godt köra förbi, Per Larsson.

En rask karl den der Alfred och förtroende har han — säger gårdbonden — köpt och såldt har han ensam, husbonden blef hemma han. Patron vet hvad folk han skickar i väg.

— Hm, hm, muttrade fader Per, smackade åt sin häst och åkte vidare, men nu i gående till följd af trängseln på vägen. Månen sken i det samma fram mellan de mörka höstmolnen och belyste den rörliga taflan och lät den unga, ståtliga rättarens gestalt vackert framträda, der

han stod å vägen och höfligt helsade den myndige Per Larsson i Furuberg. En liten handskbeprydd hand fördes sakta ned öfver vagnens baksäte. Hastigt fattades den och trycktes af rättarens. Ett par mörkblå, klara ögon blickade då vemodigt in i hans vackra väderbitna anlete. Ett ögonblick såg han tillbaka in i det älskliga, vackra flickanlete, som log honom till mötes.

Handtryckningen varade ju blott ett par sekunder, men den innebar så tydligt:

»De ha nog sett hvarann förut mång gång
De glada aftnar under lek och sång;
Som barn de dansat samma majstång kring,
Om julen de lånt eld och sen gömt ring,
Tills dess att hans och hennes ögon allt i bland,
Förstulet lånte elden af hvarann».

Men Anna Stina hade ju fästmannen bredvid sig.

Ja det hade hon, och han var till och med den rike nämndemannen i Bolltorps Anders Petter, egaren af $\frac{1}{2}$ mantal fräse Långgården Skateby. Medan vi nu tala om honom, är det så godt att presentera honom strax, och i månskenet tar han sig aldrig fördelaktigast ut. Han är en liten, korthalsad, jemtjock varelse med rödt hår och fränligt ansigte, hvars mest framstående del höjer sig betydligt i luften ofvanför en bred mun, på hvilkens underläpp nu var lägradt ett skedblad af Lidboms bästa. För tillfället var han halffull. Det var nog ej så underligt, att den vackra Anna Stina räckte ned sin lilla, fina venstra hand.

Den myndige Per Larsson kunde hela vägen till den närbelägna Kålltorps bro knappast köra annat än i gång, hela vägen var full af människor och djur.

Gårdbonden var vid sidan, och på något afstånd der

bakom rättaren med hela sitt följe af statkarlar, torpare, oxar och kor.

Dä' ä' karl hela dan den Alfred — sade gårdbonden — från Klagstorps landtbrukskola kom han med de högste betugera, likale'es frå folkhögsko'ern i Stenstorp, å inte ä han barfota häller. Dä blir en kar med ti'a dä ska ja sega er, Per Larsa.

Den vackra Anna Stinas ögon strålade genom månskenet vid dessa ord.

— Hm, hm, — sade fader Per — du slägt ten vell ja mena.

— Han är mett söskenebarn.

— Håll käften på däk, Sven Bengtsa, å prat inte om en så högfärdi en, en som vell vara herre, en dålig herre, — sade försmädligt blifvande mågen.

Harre seger du, din illbligare — sade den nu uppretade gårdbonden — han blir aldrig en dålig harre, men en bonne i si prudnad, du bå ä' å blir en bonne i si...

— Töst här — inget gräl dä säjer ja er! — röt Per Larsson.

De resande voro nu framme vid bron. Hvilket lif dernere! Hundratals menniskor och djur trängdes vid vattningsstället.

Per Larsson, sonen och mågen fingo i hast syn på en hel massa af bekante. De hoppade genast af åkdonet, bränvinsflaskorna kommo fram, man söp, skrattade och pratade om marknaden. Per Larssons häst var under tiden lemnad åt sig sjelf. Tömmarne voro upphängda å selen. Vatten hade han ej fått på hela dagen, ty sonen hade glömt detta åliggande. Hästen begynte därför så småningom närma sig vattnet, och innan Anna Stina visste ordet af var han vid åkanten och ögonblicket derpå ett

stycke ut. Då ville hon hoppa från vagnen, men nu var det mörka vattnet rundt om. Först vid hennes skri observerade fadren och fästmannen, huru det stod till. De sprungo till stranden, ropade: prro, prro, men hästen bekymrade sig ej det minsta härom, han tog en klunk vatten allt då och då och fortfor med sin promenad, derunder kännande, huru behagligt det friska vattnet sköljde hans genomvarma hud. Nedanför dånade qvarnen och brusade fallet. Anna Stina kunde ej annat än känna en grufelig ångest, hon satte upp fötterna i baksitsen — öfverallt i häcken sqvalpade vattnet — och skrek: hjälp mig, hjälp mig, för Jese namn hjälp mig!

Uti vattnet vid stranden stodo fadren och fästmannen, dock ingen af dem längre ut, än hvad stöfvlskaften medgåfvo. Båda sågo på hvarann. Det var just ej så trefligt att gå ut efter hästen och plumsa till midjan i det kalla vattnet och sedan i de våta kläderna resa hem.

— Sa du inte gå ut ätter fästemöa di — sade Per Larsson argt.

— Gack I, ätter eran häst I, — sade blifvande mågen.

— Å hut! dä äll'a di sköldihet gå ätter tösa di — skäms du inte å vara uhöfli! — och dermed knuffade den uppretade bonden till sin blifvande måg.

Så mycket som denne under dagen förtärt af hvarjehanda drycker, behöfdes det ej mycket att få honom komma ur jemvigten. Den rike bondsonen snurrade rundt och kom slutligen på rygg i smörjan vid åkanten der han både länge och väl blef liggande, kraflande med armar och ben till oerhörd förlustelse för en skrattande allmänhet.

Per Larsson beredde sig att sjelf gå efter hästen och sin nödställda dotter.

Behöfs ej Per Larsson — sade en ungdomsfrisk röst,

och dermed klef rättaren å Storeby, som just nu kommit till platsen i vattnet och sqvalpade raskt i väg bort till vagnen.

Ack så snält, att du kommer Alfred — hörde han en mild stämma — jag är så rädd för fallet och qvarnen.

Har ingen fara, i mina armar är du säker, kom nu intill, så bär jag dig till stranden, — se så — ligg nu lugn — lägg ditt hufvud intill mitt — jag vill säga några ord, innan jag går.

— Nej det är jag, som vill tala först, — älskade Alfred, är du ond på mig?

— Nej visst inte, — jag vet ju allt.

— Jag stred emot i det längsta, men der hemma voro de obevekliga, hvad ville jag göra, du vet, hurudant det är. Du är således ej ond på mig.

— Nej Anna, nej min älskling, du är mig lika kär — kom med hufvudet litet närmare — se så — nu kan jag kyssa dig.

— Anna, Anna.

Alfred tryckte sin ljufva börda intill sitt breda bröst och begynte sin vandring.

— Är vattnet kallt?

— Huru skulle jag känna det nu.

De voro nära stranden.

Alfred stannade ett ögonblick.

Kyss mig — hviskade flickan — nej vänta — jag svär dig, att ingen lysning blir af för mig på tre månader, på den tiden kan hända mycket.

Farväl, älskade!

Alfred stälde ned sin börda invid fadren. Tack sa du ha — sade denne — du ä en kär du.

— Ingenting att tacka för — sade rättdaren och klef ånyo i vattnet efter hästen.

Sju veckor äro sedan dess förflutna. På hela denna tid har den rike Anders Petter i Långgården Skateby ej en enda gång varit hos Per Larsson, och det säges med bestämdhet att han aldrig kommer dit mer. Han är utskrattad och utskämd i hela hemtrakten, allt sedan han, knuffad af blifvande svärfar, låg på rygg och kraflade i smutsen vid Kålltorpa bro. Deremot har Storebys ståtliche rättare varit der två om ej tre gånger och blifvit mycket väl emottagen, ehuru husbonden sjelf en gång inför honom svurit på, att han aldrig mer får sätta sin fot inom hans dörrar.

Den vackra Anna Stina får nog rätt deruti, att det kan hända mycket på tre månader.

Följden af Kristian Månssons och Per Svenssons resa till Falköpings marknad.

Fjordingsbonden Andreas Jonsson i Per Svengården Kyrketorp satt en dag fram mot Jultiden allvarlig som alltid, vid gafvelfönstret i dagligstugan. Han hade nyligen kommit från ladugården, der han »sysslat», det vill säga, fodrat kreaturen. Nu behöfde han en stunds hvila, ty mannen var just ej så stark till helsan nu på gamla dagar.

Han hade ett godt hem, Andreas Jonsson, en god och arbetsam hustru, snälla barn och allt hade gått honom väl i hand. Sjelf var han af ett fridsamt sinnelag, men visste nog detta oakadt att vara herre i sitt hus. Han var en gammaldags kristen man och som han nu satt och tackade Gud för allt godt här i lifvet, såg han sig förnöjd om i den snygga, enkelt möblerade stugan med dess stora grufspis, der elden flammade, den sparlakanshöljda, stora, väggfasta sängen i tvenne våningar, de enkla brunmålade träsofforna kring väggarna, »gåsabänken» vid dörren och den gammaldags, stora väggklockan,

hvars pendels taktmässiga tick-tack var det enda, som störde stillheten, ty hustruns sysslände med skalningen af potatis hördes knappast. Barnen och tjenarne voro samtliga å logen vid det i gång varande tröskverket, hvars dån hördes in, jemte de yngste pojkarne gälla stämmor, när de pådrefvo de för vandringhjulet spända dragarne.

— Huru gammal är det Johan är nu, mor? — frågade Andreas Jonsson sin hustru.

— »La mek si» — svarade denna och upphörde med detsamma med potatisskalningen för att bättre kunna fundera på saken, — jö, han exera andra året i tu år sen, och till kom han fjorton dar före mekelsmässan, så nu är han något öfver fyra och tjugu år.

— Dä ä regktigt, — svarade fader Andreas — »hee'rn» är gammal nu och vi få se till, att vi får'n ordentligt gift; har du något förslag, Inga Kajsa, vi få allt ställa om den saken för'n, ty inte blir det någon »vurnning» på't, om han skall styra med det sjelf, dertill är han för »saktmäler», det vet du lika bra som ja, ehuru han annars är bra i sina gerningar, å hvad uppförande och utseende beträffar, skäms han ej för sig.

— Hvad tror du om gårdbons Katrina, skulle hon ej passa, mån tro? — sade mor Inga Kajsa försigtigt.

— Gårdbons Katrina! — utbrast fader Andreas ifrigt — Gud bevaré både oss och honom att få den menniskan i gården, hennes fröjd här på jorden är spel och dans och slarf å glam å hams, den högfärdiga tösa, som går till kyrka i idel sölkeschaletter och schaler och sätter »fjära» i kjortlatuget, så ho ser ut som ett »skräme», nej, e tocka menniska vill ja ej ha i går'n.

— Nä, det är nog sannt, att hon är mycket för det verdsliga, — svarade mor Inga Kajsa, — men det är en

»beskedeli tös» annars. Hon är bra »bemedlader», och Johan skall väl någon ha. »Dansinga», den går nog sin vägs, när vaggan begynner att gå, det mins jag så väl från min ungdom, dansen, den var det roligaste jag då visste; men så tog du mej, och då mins du väl godt, att när båda vaggerna begynte till att surra och gå, så var det allt slut med dansingen för mig. Johan har ett godt öga till Katrina, det har jag »tudelit» sett mer än en gång, di står tidt å trådt vid knuta å talas vid, å hon tycks mena något bestämdt, för hon ser på'n med goda ögon, den vackra Katrina, ja men gör hon så, och det var ej länge sedan jag såg dem »kössas» bak tröskvärkslon.

— Hm, hm, — sade fader Andreas betänksamt, — men det seger jag, att aldrig blir hon min sonaqvinnna, dans och strängospel kommer ej i mitt hus.

Dörren öppnades och in träder en af grannarne, Kristian Månsson i Jöns Jakobs-gården, klädd i ny gul fårskinnspeles med svarta reverer och blanka messingsknappar.

— Gu meddan härinne! — sade mannen. — Gudsönné'r! — svarade fader Andreas — fram å sett. — Du ä hemkommen nu, hur gick resan?

— Å jo — både lyckligt och olyckligt, det skiftar om, när en ä på färdväg.

— Köpte I hästa?

— Ja vi både köpte, sålde och butte, först sålde ja den stora bläsiga märren och fick 420 riksdaler, sen köpte ja en treåring för 375 och sen butte ja bort den för en femåring å fick hundra banko emellan.

— Då kanske du gjorde bra »martén?»

— Å — jo — ja ä godt belåten och Per han jemrar sig ej häller, vi kom hem i natt, väglaget är »stöjt», och

krakigt öfver all beskrifning ned i falbygda, vi körde också sönder på ditvägen.

— Nå fick I lagat?

— Nej, men vi måste låna oss fram, och det är just om den här låningen, som jag vill tala ett ord med dig, Andreas.

Grannen tog en stol och satte sig invid. — Jo, här skall du få höra på en historia, som kanske du kan få nytta af, huru underligt det låter, men så har jag räknat ut, och du vet att jag är rik på förslager som våran prost seger, du vet han är öfversig gifven i bland på stämmer och han kallar mig för den store förslagsmakaren i Kyrketorp, men Pelle han har rätt goda ideer i bland han, hi, hi, hi.

— Jo ser du, det var på det viset; på ditvägen till marten så ned i »Gökhemma gårda» gick framaxeln af. Per ramla af och öfverända i diket och »fali» lycka var det, att ej nacken gick af pån, så ja slapp få lik med mig hem. Och både armar å ben höll på'n, Gud ske lof, så ingen ulöcka skedde på nåt vis, men der stod vi i alla fall midt på vägen midt i becksvarta mörkret. En gård låg dock inte långt te vägs, det så vi på lyset genom fönsterna och dit gick jag fram och talte om, hur det var fatt. Det var ett »ubegripelit» vänligt folk. Båd kar'n på stället och sonen hans följde mej och hjalp oss fram med båd hästa och vangen, å der ble vi om natten och lånte vagn derifrån te marten. Sina va vi der åter på hemvägen och godt kalas hade vi båda gångerna, och aldrig to di en skelling. Det var ett Gudfruktigt stilla folk, som läste Nohrborg och Arndt och sprang inte efter några »kolpontörer». En dotter hade di, som var en tjugo år, en feter och rasker tös, som syssla med »talang» både

inne och ute, och när jag såg henne springa så flinkt med trätofflorna i »fyhuset», så rann tanken upp för mig: den skulle passa till sonaqvinna åt er. Å detta sa jag till kar'n i huset och talte om er och huru I haddet och att I var ett Gudfruktigt stilla folk, som läste Nohrborg och Arndt och ej lusnade till några »kolpontörer». Ett rikt folk va det, jag räknade till 3 hästar på stall och en fåle, 16 klafbundna nöt, 7 greser och 15 vinterfår och kar'n talte om, att han hade hvarken hypothek eller annat lån på går'n, men väl inte så litet pengar på »böjda», å detta hörde ja sedan af andra va fullt »regalt». Nu är det på det viset, att det är deras vagn vi haft hem, ty inte stod det till att justament få lagat tvärt, när smen i byn var åt »marten». I morgon far jag dit igen med vagnen. »S'a» ja då bli bönenman för era'n Johan? Du som så mycket läser i »skrefta», kan bäst säga och förstå: är det inte som en Herrans skickelse, att vagnaxeln gick sönder alldeles utanför den rikemannens dörr och att ja med detsamma ja såg »falebotösa» springa der feter och skinande med trätofflorna mellan »fyhuset» och »manböjninga», ja kom att tänka på eran Johan?

Fader Andreas, som med spänd uppmärksamhet afhört grannens tal, tog på detta spörsmål en lång funderare, tog en pris snus och sade omsider:

— Du har rätt, gårbo.

— Nå, då uträttar jag ärendet i morgon.

— Gör som du vill — ske Guds vilja — Hvad »seger» du om saken, mor?

— Gör som I vill, far, — svarade mor Inga Kajsa, som naturligtvis äfven åhört grannens andragande med stor uppmärksamhet.

Sonen Johan, som i detsamma inkom från logen, frågades ej till råds.

Två dagar derefter stod grannen i den nya fårskinns-pelsen ånyo i stugan, gick efter den sedvanliga helsningen fram till fader Andreas, skakade hans hand och sade:

— Nu är det uppgjort, eran son är välkommen dit ner.

Nu först tillkallades Johan, en högväxt, mörklagd yngling med hyggligt men blygt, ja, till och med något enfaldigt utseende.

I få ord underrättade fadren honom om det fördelaktiga giftermål, han för honom bestämt, och bönemannen berättade derefter vidt och bredt om alla härligheterna der nere i Gökhem, om hans hulliga fästmö, de 3 hästarne och fålen, de 16 klafbundna nöten, de många vinterfären och svinen.

Johan stod med uppspärrad mun och åhörde detta för honom underliga tal. När grannen ändtligen slutat, begynte han rifva sig bakom örat vid tanken på gårdbondens Katrina.

— Samtycker du? — frågade fadren strängt.

Johan ref sig fortfarande bakom örat, innan han svarade:

— Ja vell la se tösa först.

— Hvad behöfves det? sade fadren; saken är bestämd. Samtycker du?

För ynglingens fantasi stod nu lifslevande Katarinas fagra bild, den smärta, junoniska gestalten med det rika vågiga håret, de bruna eldiga ögonen och de skära kinderna samt mången öm stund han haft med henne omkring knutarne af hennes faders ladugårdsbyggnader, — ej underligt om han därför som svar framstammade: ... men — men — far, ja får la ...

— Trotsar du far din, svarar du med undskyllan, honom som vill ditt väl, — sade fadren med höjd stämma, under det han hårdt knackade med snusdosan i furubordet.

Mera behöfdes ej för att få den försagde, blyge sonen att gå in på hvad som helst. Efter något betänkande svarade han ock: — dä må la bli, som I vell far.

Följande söndag var Johan, åtföljd af bönemannen, i väg nedåt Gökhem, och fram mot våren förde han derifrån sin brud till hemmet, der han om något år skulle öfvertaga gårdsbruket, mot vederlag till öfriga syskon.

Hans hustru var en liten knubbig, rödhårig, fränkig och uppnäst qvinna, utan en tillstymmelse till qvinliga behag. Dertill hade hon en gäll, befallande stämma. Men rask var hon med besked och utvecklade från början en verklig talang uti att väl och ordentligt syssla i ladugården, särdeles i konsten att uppföda kalffvar.

När Johan med sin hustru första söndagen vandrade till den närbelägna kyrkan, stod Katrina dold i vagnskjulet å sin faders gård och såg på »falebodäkan».

— Tvi! — hurudan du ser ut, din lortlolla — sade hon sedan paret passerat — det var rätt åt dej Johan, att få en tocka, när du inte kunde vara bättre trogen.

Men i nästa stund begynte det vattnas i hennes ögon. Hastigt torkade hon bort tårarne och begynte skratta, men rätt som det var, voro ögonen fulla igen och nu sprang hon in, stängde och reglade dörren till förstugukammaren, der hon kunde vara i fred och ohejdadt gråta under hela messan. Utanför sjöngo lärkorna och surrade humlorna i den knoppande lönnen vid fönstret, vårsolen sken så vänligt in, men flickan hvarken såg eller hörde vårsol eller lärkor, hon endast grät, grät så bittra tårar, som endast olycklig kärlek kan framkalla.

Men samma dags qväll dansade hon med all ifver å lekstugan hos Jöns Jakobson. De vackra ögonen glänste, kinderna flammade, det rika håret var vågigare än förr, den vackra Katarina var den qvällen skönare och gladare än någonsin. Hela den dansande manliga skaran af unga hemmasöner och drängar var som halftokig i flickan.

Veckan derefter stod en lång, drumlig, förmögen bondson från en annan socken inne i dagligstugan i hennes hem och anhöll af fadren få dottern till äkta.

Katarina inkallades och fadren sade henne den unge mannens ärende.

— Ja bevars — svarade flickan raskt — vill han ha mig, så gärna det; när jag ej fick den ja ville ha, så qvittar det mig precis lika, hvem jag får.

Två märkliga slagfält.

Kongslena.

»Och jag vill låna dig mina män, Både
Hallandsfarare och Jutar.

De äro så ypperlig stridbare män, Som
kunna båd' spänna och skjuta.

Ut rida de ryttare för Danemarks sköld.
För dem så gråta så många.»

(Rimkrönikan från slaget vid Lena.)

En mörk och dyster novemberratt 1205 satt den ädle Fahle Bures sonson, Fahle Bure den yngre, med Knut Erikssons tre söner å den gamla kungsgården Elgarås, då gården hastigt omhvärfdes af väpnade skaror, legde mördare, som Sverker II utsändt. En häftig strid uppstår mellan hoftjenarne och annat folk under den tappra riddaren å ena sidan och mördareskaran å den andra. Men öfvermakten krossar slutligen motståndet; öfver försvararens lik tränger konung Sverkers folk in i huset. När då Fahle Buhre såg allt motstånd omöjligt, fattade han den äldste af prinsarne vid handen, slog sig igenom mördarhoppen och undkom genom Tivedens skogsbygder. De två öfrige prinsarne blefvo mördade.

Med prins Erik begaf han sig först till sin gård i Medelpad och derefter till Norge. Sverker ansåg sig derefter allrådande.

Men hösten 1207 trängde Fahle Bure den yngre jemte prins Erik i spetsen för en skara tappre norrmän in i Sverige. Uppsvearne reste sig mangrant, och Sverker måste taga sin tillflykt till Danmark, hvars konung Waldemar Seier villigt lofvade honom sitt bistånd. Inom kort stod han åter å svenska jorden med en välrustad här af danskar, nordtyskar, bömare och sydsvenskar, med hvilka han från Skåne bröt in i Halland.

»Så rider han för Wardberg och öfver Hallands åsar; De voro alla varaktige män; Dem stå hvarken dörr eller låsar» säger rimkrönikan. Från Halland bröt han längs den gamla härjningsvägen öfver Bogesund, nu varande Ulricehamn, in i norra Vestergötland.

Den här, den andre Sverker nu förde uppåt landet för att betvinga Sverige, lär varit ovanligt ståtlig att skåda. Blomman af den danska adeln i sina glänsande rustningar synes varit med. Näst konungen förde dennes svärfader, den som ööfvervinnelig ansedde fältöfversten Ebbe Sunesen befälet. Till underbefälhafvare hade han sådane män som sina bröder, Lars och Jakob Sunesöner, äfvensom Peder Sunesen, erkebiskop i Roeskilde, äfvenledes en broder till fältöfversten Ebbe, samt dessutom Ebbe Glug, Harald Hvide m. fl. Erkebiskopen i Upsala Walerius, förut konung Sverkers hofbiskop, var äfven med, men synes ej fört något egentligt befäl.

Huru stor denna här var, kan man ej med visshet veta. En källa angifver den danska kontingenten till 8,000 man, en annan förtäljer, att 18,000 stridbare män lemnat Danmarks land. Jemte sydsvenskar — skåningar

och halländingar — torde den nog uppgått till omkring 20,000 man. Det var sålunda ej någon obetydlig stridsmakt konung Sverker nu utbredde å slätterna omkring Falköping för att möta uppsvenskarne jemte den norska hjälptruppen.

Svenskarne kommo nordanskogs öfver Tiveden, genom Vadsbo bördiga slätter, och antagligen vidare öfver Schedvia — nuvarande Sköfde — längst Billingsbergets östra sluttning och ryckte troligen vid Sjogerstad ned för höjderna mot Lena. Det är en härlig nejd denna del af det gamla kulturlandet. Från det högt belägna Sjogerstad ser man vida öfver en skön trakt, Ösans och Tida-åns dalar. Öfver den långsträckt Hökensås vid Vetterns strand skönjes i fjerran Ombergets hjessa. När man vid sidan af Borna eller Borgundaberget kommit ned i dalen mellan sist nämnda berg och Plantaberget, har man rundt om en märkligt härlig tafla, den omgifvande tätt bebygda nejden, med sina väl odlade sädesgården, löf och barrskogslundar och mängden af de många delvis branta och skogbekränta bergen, hvilka till en höjd af mellan 800 till närmare 1,100 fot öfver hafvet resa sina hjessor från den omgifvande slätten. Strax bakom ligger Bornaberget, något der bakom Billingsens milslånga höjdsträckningar. Framför står likt en molnvägg Planta, äfven kalladt Högstenaberget, och det vid sidan om detta framträdande Hvarfsberget, i fonden i fjerran öster det blå Hökensås och mellan öppningen af Planta och Bornabergen i blånande fjerran Mösseberget och Ällebergs branter. Den är sällsam, i vårt land enastående, denna tafla af alla dessa berg, som så underligt resa sig från slätten.

Dalen mellan Borna- och Plantaberget, der nu Hjo — Stenstorps jernväg framgår, är något öfver en $\frac{1}{2}$ mil

bred. Landsvägen framgår öfverallt genom åkergården. Gårdarne ligga på korta afstånd från hvarandra. Dala kyrka och prestgård jemte det betydliga säteriet med samma namn ligga vid Plantabergets norra sluttning. Det ståtliga kyrktornet synes vida öfver nejden.

Strax man passerat Dala, är man ute på det en gång så hemska slagfältet från den 21 januari 1208, hvars aftonskuggor lägrade sig öfver minst 20,000 döda och sårade, af hvilka senare de fleste omkommo den kalla midvintersnatten. Man vandrar å en mark, som ej är annat än en gigantisk kyrkogård, der svenskar, danskar, norrmän och tyskar hvila sida vid sida och hvars ben och blod blifvit blandade så med hvarandras, att

»Ingen siger andet
 Ån de var aff en slect,
 De var og aff en troe
 Dog kunde de med freed
 Ej hos hin anden boe».

som det så betecknande står inristadt å monumentet vid slagfältet vid Lund. Den gamla minnesrika Kongslena kyrka med sina tre tornspetsar reser sig på $\frac{1}{4}$ mils afstånd helt nära Hvarsberget å dess norra sluttning, ur de grönskande lundar, som omgifva kyrkan, det gamla herresätet och byn. Gårdar äro strödda öfver allt mellan bergen och dess sluttningar. Säden är ymnig. Man skulle vilja tro, att allt det här en gång utgjutna blodet för alltid skänkt jorden stor fruktbarhet. Dalen mellan Planta- och Hvarsberget är blott omkring $\frac{1}{8}$ mil bred.

Svenska hären under den unge Erik Knutsson och Fåhle Bure »Hin unge», som han äfven kallas, ryckte öfver Dala mot Kongslena och intog stridsställning mellan

bergen samt mellan Planta-berget och Dala, ty äfven här synes striden rasat. Här ligger bland minnesmärken den s. k. Kungshögen, från hvilken enligt folksägen konung Sverker beskådat drabningen. Hr Eskil från Skara förde det svenska baneret. Huru talrik hären varit, derom finnes ingen anteckning. Man kan dock godt beräkna den till ungefär samma styrka som konung Sverkens. Ur en rimkrönika förekommer visserligen bland annat, att »duo danskar lupo för enom af svenskom svenom», men detta är väl nog ej annat än ett skryt, ty af alla häfdatecknare är den danska hären vid Lena ansedd som en mycket stridsduglig armé, som äfven kämpat med stor tapperhet. Den hade ej kunnat lida ett så fruktansvärdt nederlag mot en underlägsen styrka.

Huru ofta hafva ej till blodiga bardalekar härar varit samlade i denna samma urgamla nejd, det minnesrika norra Vestergötland. Der ligga slagfält vid slagfält. Hvad Sachsen i nyare tider i krigiskt hänseende varit för mellersta Europa, det synes nämnde landsdel under medeltiden varit för nordanlanden; fälten vid Hofva, Kongslena, Gestilren, Falköping m. fl. vittna så värtaligt härom.

Danska hären ryckte från slätterna omkring Falköping mot svenskarne; hufvudstyrkan inträngde mellan Hvars- och Plantabergen, och en mindre afdelning tyckes ryckt vester om sist nämnda berg mot Dala. Svenskarne mottogo de angripande »med ett pilregn så stridt och tätt, som när bonden kastar kornen eller det hårdt regnar». Men danskarne trängde detta oakadt fram, och det häftigaste handgemäng tog sin början. Med förtviflad tapperhet streds å ömse sidor. För svenskarne var kampen ytterligt hård. På en gång uppgifva de vilda härskri vid åsynen af den gamle Odin, som på sin välkände gångare

Sleipner satt i stridsvimlet framför deras led och utdelade kraftiga hugg. Än en gång ville han föra an de sina, här lika som i slaget vid Fyrisvall. Säggen berättar, att han denna gång kommit från Norge »och hade sent en afton anländt till en smed och bedt honom sko sin häst. Ryttaren var enögd, hade en slokig hatt på hufvudet och en sidblå mantel. Smeden blef något underlig till mods och frågade, hvar han legat den förra natten. Ryttaren nämde då så långväga orter i norr, att smeden log och ej ville tro honom. — Längre var jag i Norden — sade den enögde — har varit i många strider och ämnar mig nu till Sverige. Der blef ej sedan vidare taladt, men sedan smeden skott hästen steg ryttaren upp. — Jag är Odin — sade han till den förvånade smeden, och så bar det af genom luften, och han försvann. Följande dag stod slaget vid Lena.»

Så förtäljes om Odins färd till det blodiga slaget. Det var sista gången han visade sig i strid och eldade sina Svears mod och fantasi.

Manfallet å ömse sidor var förfärligt, dock snarare störst å den danska. Konung Sverker såg sin svärfar Ebbe Suneson falla, och efter honom föllo de ädle herrarne Lars och Jakob Sunesöner. Äfven fältöfverstarne Ebbe Glug och Harald Hvide lågo bland de döda. »Aldrig hade jag förr det trott, att de svenske skulle så mig bida», lär konung Sverker utropat.

Svenskarne trängde allt häftigare fram. Danskarne blefvo omhvärfde, nedtrampade och nedhuggne, massor lära, när de velat draga sig tillbaka, blifvit trängda ut å de s. k. Helveteskärren, söder om nuvarande Frisagården, nu utdikad bördig mark, och der ömkeligen omkommit. Slutligen flydde konung Sverker jemte erkebiskoparne i

Roskild och Upsala med ett litet följe, som uppgifves till 55 man, från slagfältet. Desse voro de ende, som kunde förföljas. Hela den öfriga hären var död eller döende. I likhet med kejsar Augustus efter de romerska legionernas nederlag vid Teutoburgerskogen hade konung Valdemar med lika skäl kunnat tillropa Sverker II: »Hvar har du gjort af mina legioner?»

Emellan Berg och Dala, Der ligga de krigsmän döda,
 I Danmark efter dem barnen små De gråta fast efter sin föda,
 Der de danska fruarna vänta sina män hemkomma.
 Hästarne komma blodiga hem Och sadlarne äro tomma. —
 Ut rida de ryttare för Danemarks sköld. För dem så gråta så många.

sjunger den gamla rimkrönikan om denna händelse.

Svenskarne hade vunnit den fullständigaste seger. Nordens historia torde ej hafva ett blodigare minne.

Erik Knutson blef derefter, troligen på sjelfva slagfältet, utropad till konung. Fåhle Bures klokhet och tapperhet hade i synnerhet afgjort segern. Såväl till belöning härför som för hjälpen vid Elgarås, säges konung Erik förbättrat hans adliga sköld med en beväpnad arm samt två nordiska stridsyxor på hjälmen, emedan han med norske män börjat befrielsekriget.

Minnet af slaget utplånas aldrig ur svenska folkets hågkomst. Ännu på Gustaf I:s tid sjöngos visor öfver det samma. Folket i trakten har än i dag mycket att berätta om den väldiga striden. De utvisa bland annat ett torp under Kongslena by, omkring hvilket striden i synnerhet lär varit hård. De visa den besökande Ryttarebackarne, Harald Hvides med gångar och planteringar och en minnesruna med inskrift prydda hög, alla de många andra grafhögarne, uppresta stenar, stensättningar

m. m. å denna klassiska jord, men mycket af alla dessa minnesmärken härleder sig dock ej från slaget. De äro många från en långt äldre tid. Men slaget med alla dess minnen och sägner lefver dock märkligt väl hos befolkningen. Än i dag berättas det här vandraren, när han nattetid går öfver fältet, huru en och annan vålnad suckar från sin graf. Öfver $6\frac{1}{2}$ sekler hafva ej bragt de fallne till ro. Och nere vid herrgården lyssnar ännu den besökande till riddarens steg i stentrapporna till öfre våningen, der han stundom lär vandra fram och åter med tunga steg, vid hvilka sporrarne klirra genom nattens tystnad. På senare tid tyckes riddaren försvunnen, men han finnes i folktron ändå.

Mellan den nu varande herrgården och berget finnas å det s. k. Slottsgärdet lemningar af Torkel Knutsons gamla slott, från hvilket han en dyster decemberdag af konung Birger och dennes broder, den gamle jarlens egen måg hertig Valdemar, fängslades och affördes till Stockholm för att der afrättas. Prins Valdemars sorgliga öde är känt af historien. Hans enka, den sköna Christina, var en bygdens dotter och lefver derfor äfven i minnet. Än i dag går ungdomen i Kongslenstrakten uti klara månskensnätter bort till slottsruinen för att se prinsessan sitta nere i ett af hvalfven, invid en liten källa, iförd en i hvitt skimrande dräkt och med det gyllne håret böljande utefter skuldror och hals, sysslande med sin slända. Af traditionen vet man, att hon finnes der än, och något hvar vill väl åtminstone en gång under sin lefnad se den olyckliga prinsessans väna bild, sysslande med sin slända i månskensnatten.

Gestilren.

Rimkrönikan berättar, att konung Sverker, när han för ögonen såg sitt förfärliga nederlag vid Lena, »hviskade genom gyllene hjälm»:

»Hafver all denna strid en ända.
Flyktig man ej mister sitt mod,
han kan en gång återvända.»

Derpå svingade han sig upp på hästen grå och red 15 mil, innan han såg sig tillbaka, derunder utgjutande sitt sinne i klagosånger öfver alla de döde släktingar och vänner, deribland dessa:

»Det gör mig hjertans vande;
Men lefver han Sverker år och dag
Han kommer igen till lande».

»Og förr skall jeg lade mitt unge liv
Og blod og and utgive
for end jeg skall trede frå kongsligt navn,
Mina fiender det overgifve.»

Och han höll ord. Om ej just icke på år och dag, så dock $2\frac{1}{2}$ år derefter stod han ånyo å Falbygden med en väldig krigshär, säkerligen den förra på intet sätt underlägsen.

När ryktet kom till Danmark om katastrofen vid Lena, uppflammade hela landet af hämdtörst, och den dåvarande erkebiskopen i Lund, den redan i nordens historia så märklige Absalon, hade jemte konung Waldemar ifrigt bistått Sverker. Det trotsiga Sverige skulle kufvas, och märkligt nog skulle nejden omkring Lena åter blifva den valplats der utslaget skulle fällas. Dit drog åter konung Erik Knutson med sin svenska här. Hr Eskil

i Skara, sedermera lagman i Vestergötland, förde nu liksom för två år sedan riksbanéret. Drabbningen stod den 17 juli 1210.

Kan man med temlig visshet bedöma och bestämma valplatsen för förra striden, så är det härvidlag temligen svårt. Blott det är tydligt, att striden stått i trakten af Lena. Enligt en anteckning i Vestgöotalagen skulle striden stått mellan Lena och Dala och konung Sverker der funnit sin död. Andra minnen och sägner äfvensom ett par historieskrifvares antagande är, att konung Sverker stupat vid Kongsbro i närheten af Hvarfs by och kyrka. Strax bakom nuvarande kyrkoherdebostället i Hvarf låg den gamla Gestilsgården, sedermera kallad Gislegården. Bron hette då Gestelsbro. Gislegården, som är utflyttad, heter nu Ödegården och är belägen alldeles invid den lilla oansenliga bron öfver en mindre bäck. Af häfdatecknarne hafva troligen ingen besökt dessa valplatser, ty de hafva misstagit sig i mycket.

Men möjligt är, att en första sammandrabbning mellan de fiendtliga härarne — konung Sverker synes denna gång ej anfallit mellan bergen, utan ryckt fram öster om Hvarfsberget öfver Dimbo — stått å den förra valplatsen och Sverker derefter dragit sig till nuvarande Hvarf och der intagit en utmärkt ställning å bergsslutningen mellan de här branta bergen å de än i dag för kavalleri otillgängliga sumpiga trakterna å Ösands dalbotten samt här levererat sina fiender en ny förbittrad strid, i hvilken han tillsatt lifvet jemte tusenden de sina, bland dem jarlen Folke Bengtsson, Birger Brosas broder. Han säges fallit vid den lilla bron, som deraf fått namnet Kongsbron, för sin egen måg Folke Sunesons hand. Många af Folkungaätten föllo i slaget. Troligen stodo de på

Eriks sida. Nära bron ligger i söder Kongsängen och det s. k. Segerkärret, båda omnämnda af häfdatecknarne. Efter en hård strid besegrades ånyo den danska hären och drog till sitt land igen. Konung Sverkers lik föll i svenskarnes händer. De begrofvo honom i Alvastra kloster.

Som ett minne af slaget erhöill hr Eskil i Skara det banér han med sådan utmärkelse fört i de tvenne slagen, och detta minne var i hans ego, så länge konung Erik lefde. Men efter dennes död kom en gång till honom skalden och häfdatecknaren Snorre Sturleson på besök till Skara, då skalden för ett större lofväde, kalladt Andvaka, till ära öfver fru Christina, lagmannens husfru, bland andra konstbara gåfvor som äreskänk erhöill det märkliga banéret.

Under husbehofsbränningens tid.

Bonden Carl Jansson i Gunnilstorp i Sköfde-trakten hade budat till körehjelp. Han skulle ombygga ladugårdshuset nästa sommar och nu ville han passa på, medan det goda slädföret varade, ty man var i slutet af februari och snart hade man att vänta »dagmejan» och se'n var det ej godt att köra med de stora skogslässen, den half mils långa vägen till skogsskiftet. Skatterna voro nu betalda, tröskningen gjord och sålunda hade äfven hans grannar och vänner godt om tid.

Ej mindre än 18 stycken af dessa hade han anmodat att deltaga i körhjelpen och samtliga infunno sig fram på förmiddagen å Gunnilstorp, fingo traktering och gäfvosig sedan i väg, följda af gårdens eget folk.

En af bönderna, känd som skicklig jägare, medhade sin bössa. Detta gaf en och annan i laget anledning att skämta med mannen, ty detta tillfälle gaf väl ingen anledning till jagt, men jägaren skämtade till baka och menade »att den skrattar bäst som skrattar sist». Han visste att det varit godt om vargar bort i den skogen och man kunde

ej veta om de ej gingo och »hoverade» sig der denna dag lika väl som andra dagar.

Det var nämligen något öfver 50 år sedan denna storartade, genom sina följder ännu i folkminnet lefvande körhjelp egde rum, och på den tiden var godt om »gråben» litet hvarstädes inom Vestergötlands bygder.

Vid ankomsten till skogen bad jägaren några af granarne, att de äfven skulle pålassa hans kälkpar, medan han längs en skogsstig smög sig framåt. En halftimma eller så kunde han nog ha på sig, medan man omskötte pålassningen och tog sina modiga färdknäppar af färsk finkel ur Carl Janssons medhafda kutting.

Ingen fanns, som trodde annat, än att skytten gick förgäfves, och man blef därför full af förvåning, när ett skott dånade genom skogen.

— I sa få se, att han knäppte en, menade en bonde.

— Å han sköt la en harepalt eller ena skrika, menade andra.

Om en stund blef jägaren synlig. Svetteg och varm kom han dragande med en varg efter sig. Bönderna ville knappas tro sina ögon och tycktes ej vara säkra på saken, förr än de varit framme och nupit i den raggiga pelsen.

Den lyckliga fångsten gaf naturligtvis orsak till en ny färdknäpp öfver glatta laget, och den säkra skytten fick naturligtvis två.

Härefter begaf man sig gladeligen på hemvägen med den döde vargen bunden på det sista kälkparet, en försigtighet väl behöflig, ty hästar äro nu en gång för alla så beskaffade, att de ej tåla väder af vargar, antingen de äro döda eller lefvande.

Efter hemkomsten vankades ånyo traktering med kaffe

och halfvor, och se'n gaf man sig å nyo i väg. I skogen tog man sig ytterligare en och två och under hemvägen hölls en hastig rast, hvarunder ännu en perla togs under fröjd och gamman.

Vid hemkomsten andra gången hade skymningen inträdt. Sedan alla hästar, så godt sig göra lät, blifvit inhysta, vattnade och fodrade, samlades körlaget inne i dagligstugan, der ett rikligt bord var dukadt. Värden placerade gästerna efter rang och värdighet. Flere voro redan något »mosiga» af all den förutgångna rikliga trakteringen, ingen var fullt nykter. Det var tidens sed att supå så mycket som bjöds, och vid tillfällen som detta ansågs det vara för värden en ren skam att ej traktera lika rundligt som å andra ställen. Och detta behöfde man ingalunda befara här, ty värden sjelf var känd för att gerna ta sitt glas, och det gjorde för resten så godt som alla på den tiden. Den kära nationaldrycken tillverkades ju nästan i hvarje gård och kostade ej mycket per kannå dem, som köpte.

Körhjelpskåset vid Gunnilstorp var öfverdådigt. Det begynte enligt gammal sed med bordsbön och en psalm som socknens klockare upptog med skrällande stämma. Alla de af alkoholen upphettade bönderna sjöngo med, med anda och lif, lika andäktigt som om de varit i Guds hus. Härefter kommo rätterna, salt och färskt kött med bruna bönor och potatis, fisk och stek m. m. På hvarje rätt söps det både en och två. Mot slutet blef bacchanalen temligen vild, hvilket dock ej hindrade, att alla i en hast blefvo mycket andäktiga, när klockaren efter måltidens slut afslöt densamma med en bön, hvarpå man ånyo drog till med en psalmvers, men huru den sjöngs, det går utom någons förmåga att beskrifva.

Flere af gästerna reste sig med möda från bordet. Alla kommo dock derifrån förutom en, gamle Jonas i Bångården. Han satt qvar i sitt soffhörn.

— Han ä la somnater — sade grannarne. — Late'n sofva e' stun', sina super han lika bra, — vi känna la' Jonas vi.

Efter att ha inmundigat den oundvikliga färdknäppen, kommo bönderna under buller och bång ut på gården och skulle nu ha tag uti sina hästar, ty nu var kalaset slut. Efter en gruflig oreda voro dock samtliga slutligen i ordning. Under skrål och oväsen bar det åstad med alla, förutom förutnämnde Jonas. Alla reste åt samma håll utom vargdödaren, hvilkens hem låg åt motsatt riktning.

När det ändtligen blifvit tyst å gården, begynte värden på stället så redigt han förmådde att rådgöra med sin hustru, hvar de lämpligast skulle göra af Jonas, medan han sof ruset af sig. De gingo bort till den gamle.

När de gemensamt skulle bära in honom i sidokammaren funno de honom stel och kall. Snart nog förstodo de att mannen med lian varit närvarande vid det stormiga kalasbordet. Jonas i Bångården var oåterkalleligen död. Ett slaganfall hade ändat hans lif.

Medan denna sorgliga upptäckt skedde å Gunnilstorp, fortsatte de öfriga gästerna under skrål och hojtande hemvägen. Härunder kom man till en gård, der man visste, att det just nu brändes som bäst. Alla reste upp å gården och gingo in. Egaren stod sjelf vid bränvinspannan och klarade spriten.

— Du sa bju' oss en dram, dä ä' så kålt så en kunne varna, ropade de rusige bönderna, hojtade och skreko.

— Ja i sa få en, så i sa kännan, sade brännaren och slog så upp uti stora tumlare varm ren sprit. De

rusige kände ej styrkan. De tyckte supen var god, den rafflade och ref, den kändes ända ned i stortån. Efter ytterligare supning och bråk begaf man sig ånyo i väg. Nu först ute i kölden tog ruset sin fulla rätt. Flere af följet somnade, andra sutto och höllo sig under dvala fast i käkstackarne. Man kom till en gård, der en af sällskapet var hemma. Mannen var insomnad, men hästen visste sin väg och gick in på gården. Alla öfriga hästar följde efter. Man kom ut från gården och fick se eländet. Af hela den ankommande skaran var ingen, som kunde bjuda till att hjälpa sig sjelf. Alla voro som halfdöda.

Gårdar funnos i närheten. Till dem sändes ilbud. Folk blef hastigt samladt, och de rusige buros in i huset och lades å sängar, soffor eller på golfvet. Qvinnorna kokade upp mjölk, sökte bända upp de rusiges tänder och i munnen inhälla af den varma drycken. Det var ett elände och stönande inne i den mörka stugan, som vi ej vilja söka skildra. Märkligt nog kommo sig alla efter den erhållna alkoholförgiftningen utan svårare olägenhet. Man var vand dervid den tiden.

Vi ha nämnt, att den förut omtalte vargdödaren ej kunde vara med i denna samling. Men han kom minnsann ej därför ostraffad från kalaset han heller.

När färden från skogen till Gunnilstorp anträdde, var som nämndt, vargen bunden å det sista kälkparet. Man hade motvind hela vägen och hästarne kunde sålunda ej känna lukten af det fiendtliga djuret.

Men nu bar så till, att skytten under hemvägen från kalaset hade medvind, hvilket han i fyllan och villan ej kom att tänka på, när han på sina kälkar band fast den döda vargen. Hästen fick naturligtvis genast väder af

djuret, blef från början orolig och skrämnd och var snart i fullt sken. Jägaren kastades af, fick till sin olycka tömmen snärjd om ena benet och släpades med ett långt stycke. Sanslös blef han af vägfärande funnen å en snödrifva den gnistrande kalla vinternatten.

Han var då förfärligt lemlästad och måste ligga till sängs i flere månader, blef slutligen någorlunda återställd, men fick af händelsen svåra olägenheter för lifvet. Han blef bland annat fullkomligt rak i ryggen, kunde omöjligt kröka sig. För all sin tid måste han antingen stå eller ligga. Sitta var omöjligt. Man fick sålunda alltid i kyrkan och å allmänna sammankomster se den ifrige jagtvännen stående afhöra predikningen eller förhandlingarne.

Fanjunkaren Arnell vid skaraborgarne berättar

*om landstigningen vid Kjerteminde den 8 juni 1848;
»gresakriget» i Kongslena; den sköna Eleonore; intåget
i Odense och huru bataljonsadjutanten blef utan fästmö
i någon af de båda allierade konungarikena.*

I.

Ja, mina herrar, säger den pensionerade fanjunkaren, som nu gammal och grå slagit sig i lugn och ro på roten, den der danska kampagnen, den var allt min roligaste tid den, och den dag vi landstego vid Kjerteminde, dä va allt min lyckligaste dag dä.

Och dermed gör han ett par skrufvanden på sina gamla ärevördiga knävelborrar, hostar litet smått och sätter sig i position. Vill ni höra min historia?

Utan att afvakta ett svar, drar fanjunkaren till att berättas med vana och talang. Det är som om han läste i en bok. Det märkes tydligt, att han berättat sin glada saga många, många gånger och säkerligen alltid lika gerna.

»Ni må tro det var ett väsen och leverne, innan vi kommo från Göteborg. Dit anlände vi en af de första junidagarne under klingande musik och fladdrande fanor i full paradmarsch den stora Hamngatan utefter. Och folk hade vi före och efter oss som myrsvärmar i augusti. Och före och efter oss inryckte det ena regementet efter det andra, vestgötar och vestgöta-dalingar, vermländingar och elfsborgare, alla under befäl af den inom militären högt aktade general Löwenhjelm.

Göteborgarne voro mycket artiga mot trupperna, i all synnerhet mot oss volontärer, ty vi betraktades den tiden som en sorts frivilliga vid regementena. Vid elfmynningen samlades transport-eskadern, som skulle föra oss ut i kriget, ty att det nu skulle smälla, det var hvar enda själ viss om.

Det var trefliga dagar vi hade i det gästvänliga Göteborg, som i hast fått pregeln af en betydande krigsort. Vädret var skönt och härligt. Sommaren stod i sin glans.

Förmiddagen den 6:te skulle vi »afsted». Redan kl. 3 på morgonen satte sig Skaraborgs regemente i marsch till Masthugget, följdt af en ofantlig människoskara. Alla fönster voro till trängsel fyllda med damer, af hvilka en och annan väl hastigt kommit från sin mjuka bädd, hvilket nog märktes på toaletten; men inte mätte vi illa af det.

Så kommo vi ut till embarkeringsplatsen, dit bolaget Carnegie & C:ni utburit väldiga cisterner med porter, ur hvilka hvar och en fick dricka efter behag. Ändtligen blef all trossen inskeppad och vi ombord på ångaren »Ires», som fick nöjet taga några af fartygen på släp. Ångaren »Hekla» återigen tog andra, och så bar det fram på förmiddagen i väg. Hela Göteborg hade kommit efter, herrar

och hambusar hurrade, och qvinfolken skreko och ojade sig aldeles förskräckligt, ty nu skulle de raska pojkarne ut och skjutas ihjel, och det är ingenting att skratta åt, det vill jag säga.

Det var nog en och annan gammal indelning, som äfven tyckte att saken var litet betänkelig vid tanken på mor och alla barnen der hemma, men vi ungdomar — jag var då på 18:de året och volontär —, vi tyckte att saken var riktigt trefflig, aldrig hade vi någonsin förr varit så högfärdiga, ty nu skulle vi ut för kung och land, fastän en och annan tyckte, att det nog var litet märkvärdigt, att detta skulle ske just för våra gamla arffiender danskarnes skull. Vi sjöngo med full hals och viftade med armar och mössor.

»ja, vore här så tyskar, som mygg i sommarqväll,
Vi skulle rensa luften, med storm från nordens fjäll.
Framåt, ni gossar blå,
Till seger skall det gå,
Hurra! hurra! hurra!»

Det både var och lät någonting, skall jag säga.

Ända bortåt Winga, då vi fingo Nidingarne i sigte och sålunda voro ett godt stycke i väg bort på det fräsande Kattegatt, gormade vi den gamle »Jens'» beryktade visa i svensk upplaga.

Vår öfverstelöjtnant de Maré stod och såg och hörde på. Jag är fullt förvissad om, att han inom sig log och tyckte att det var rasande treffligt. Han kunde ej gerna annat än erinra sig sin glada ungdomstid, när han på ungefär samma sätt våren anno 1813 drog med armén ned mot Tyskland. Men ingen människa kunde väl se,

att han nu var så förnöjd. Tvärtom, han såg bister och arg ut värre än vanligt. Man hade nämligen omkring hans hem, det klassiska Kongslena, hört diverse rykten, sanna eller diktade, det visste ingen, att soldaterna yttrat med anledning af hans hänsynslösa handhavande af diciplin-
nen, att det första skott, de sköto, skulle träffa ej någon mindre än hr öfverstelöjtnanten sjelf. Ryktet kom till det militära originalets öron, berättadt af hans närmaste.

»Jaså, di seger då», sade då öfverstelöjtnanten på sin breda vestgötska, svängde om på klacken och slog en klatsch med chambièren, — män! hör då va' ja' seger; ja' seger, att kommer ja' en gång mä dom i krig, så blir då allt ja'» — och så svor han — »som lär dem på hvem di sa' sekta, å inte blir då på mäk, dä vell ja' ta' på min salihet».

Och som han nu stod på akterdäck, den resliga gestalten med sabelfästet i venstra handen och ridpiskan i den högra, såg han nog ut för att kunna hålla sitt ord, det kan man vara säker på.

Mycket angenämt gick färden öfver det vida Kattegat under en i det hela taget gynsam väderlek. Kl. 8 på morgonen söndagen den 8 juni debarkerade vi vid Kjerteminde å Fyen. Hela staden var nere vid hamnen och tog emot oss med hviftningar och hurrarop. Vi kommo i befolkningens ögon som räddande englar, ty fruktan för tyskarne var förskräcklig. Flickorna dansade polka å stranden i ren förtjusning. Och denna glädje var ej underlig alls, ty tyskarnes kanoner hade dånat väldigt vid Lilla Bält, och den på Fyenstranden liggande staden Middelfart hade för kort tid sedan råkat i brand af deras brandgranater. Fienden väntades hvad stund som helst göra en visit öfver till den »yndige» ön.

Frukost fingo vi så fort vi kommit i land. Damer och tjänstflickor i mängd buro till oss korgar med smörgåsar och öl och serverade snapsar i oändlighet. Derpå blefvo vi inqvarterade. Jag fick qvarter hos en välbergad borgare, hvilken egde en den charmantaste dotter i verlden, en några och tjugo års dam, som vistats både i Wien och Paris och nu höll pension för flickor. Hon tog så hjertligt emot mig, som om jag varit hennes bror, och i hennes sällskap måste jag äta en präktig frukost, ehuru jag förut var fullt mätt efter all välfägnaden vid hamnen.

I rummet intill spisade en fanjunkare och en sergeant. Det gick naturligtvis ej an, att jag åt i deras sällskap. Det dukades särskildt för mig. Och inte förlorade jag härpå. Jag fick till bordgranne, jag, den vackra, intagande och utmärkt intressanta Eleonore.

Sedan jag för andra gången ätit mig mätt, gick jag ut i »haven», som hörde till huset. »Den var meget smukk». Der voro pensionsflickorna församlade, 11-, 12-, 13- och 14-åringar. De togo äfvenledes emot mig, som om jag varit deras bror i all min dar, hoppade och skreko en stund omkring mig, och så togo vi till att leka både »datten», »sisten» och »honken». Jag hoppade som en »kisse» kring buskarne efter småflickorna, och Gud straffe mig nu för alla mina synder, men sannt är, att när jag fick fatt på fjortonåringarne, var det mig komplett omöjligt att underlåta gifva dem en kyss, ja, en och annan fick två. Den gången var jag då ordentligt höken efter dufvorna. Ja, roligt var det, men så kom min charmanta värdinna och tillika väninna, och då måste jag för skams skull hålla mig mera i styr. Så gick dagen under lek och skämt och kalas från morgon till qväll.

II.

Fram emot aftonen erhöj jag följande biljett, framlemnad af en af kompaniets soldater.

»Min gäst volonter Pedersen opgir, at hans intime vän volonter Arnell, logerar hos borger Jörgensen. Vär obligant, hils paa ham i hans logi i aften og sig till derom äfven alles vor vänninde fröken Eleonore.

R. Huss,
Doktor med.»

Jag lemnade biljetten till fröken Eleonore, som mottog bjudningen, och om en stund spatserade vi af.

— De maa godt bjude mig deres arm, sade den förtjusande Eleonore.

— Megen tack; och så gingo vi in på de af militär uppfyllda gatorna. Der var ett lif och »bevegelse», som jag fåfängt vill söka skildra. De svenska soldaterna fraterniserade på det broderligaste med såväl den qvinliga som den manliga befolkningen. Öfverallt mötte vi officerare med unga damer under armen. Aftonsolen belyste strålande den rörliga, pittoreska taflan. Vi beslöto att en stund vandra tillsammans genom det lifliga vimlet. Jag gjorde det med en förut ej anad stolthet. Jag märkte tydligt, hvilket uppseende jag väckte för min vackra, ståtliga ledsagerskas skull.

Jag hade bjudit Eleonore venstra armen, så att jag fritt kunde helsa på officerarne med den högra. Allt gick ock utmärkt bra, ända tills vi i folkträngseln på en gång stodo midt emot sjelfva öfverstelöjtnant de Maré, och nu skulle jag naturligtvis göra både honnör, halt och front. Jag sökte hastigt rycka mig lös från Eleonore,

men hon höll stadigt tag, och på det sättet gjorde vi halt och front båda två inför den barskaste af de barske.

Öfverstelöjtnanten stannade och gaf mig en ilsken blick, som tydligt innebar: »Vet du inte hut, din drummel?» men ögonblicket derpå upplöste sig de hårda anletsdragen i det vänligaste leende, hvilket tog sig synnerligen vackert och märkligt ut, just nu när solen med sina sista strålar belyste hans anlete och gestalt. Han vinkade teatraliskt med handen, bugade sig som en äkta kavaljer och sade vänligt till mig:

— Min herre, var god presentera!

— Öfverstelöjtnant de Maré, fröken Eleonore Jörgensen, sade jag så artigt jag kunde.

Öfverstelöjtnanten begynte en rätt ledig konversation och följde oss ett godt stycke. Oss är väl orätt att säga, ty jag visste nog min plats bakom hos ordonnansen.

När han äntligen aflägsnade sig, tryckte han Eleonores hand, slog mig på axeln och sade skämtande: »Nu sa en tro att I mår, I pojka.»

Sedan skymningen inträdt, gingo vi till doktors och blefvo på det hjertligaste mottagna. Doktor H. hade tre fullvuxna döttrar. Utom kamraten Pettersson befunno sig der två andra kamrater, volontärer liksom vi. Doktorinnan satte sig vid pianot, och en vals genljöd genom salongen. Kamraterna uppbjödö hvar sin af döttrarne, jag Eleonore, och så var den lilla balen i gång, den lifligaste jag någonsin varit med på. O, huru förtjusande roligt vi hade i detta angenäma hem. Sent på natten vandrade jag vid Eleonores sida till hennes hem.

I förstugan sade jag henne farväl och tackade henne för den gladaste dagen i min lefnad, hvilken kanske äfven blef min lyckligaste i lifvet.

Hon slog då sina mjuka armar om min hals, slöt för ett ögonblick mig i sin famn, och innan jag visste ordet af brunno tvenne kyssar på mina läppar.

— Dem skal de ha för det de vover livet för mitt land, hviskade hon, öppnade min dörr och sköt mig in i rummet. Ögonblicket derpå hörde jag hennes lätta steg i trapporna upp till andra våningen. Jag visste knappast hvar jag befann mig. Jag var så full af underliga tankar. Kyssarne brände mina läppar. För första gången kände jag kärleken. Ej på länge kunde jag insomna. Jag såg Eleonores väna bild, och i drömmen blef den om möjligt än mer lefvande, fantastisk.

Följande dag ryckte vi till Odense.

Aldrig mer återsåg jag Eleonore. Jag har dock icke glömt henne, som ni hör, och ej heller min gladaste dag.

III.

Vi lemnade ingalunda den gästfria, vänliga staden i Kongl. m:ts nådiga tågordning, det vill säga till fots, nej då, danskarne ville hedra hjälptrupperna på allt vis och spara deras kraft och mod tills de riktigt ordentligt skulle presenteras för fienden och dennes general friherre Wrangel. Bortåt ett hundratal åkdon stodo om morgonen till reds, förspända med hulliga hästar. Och så tog hela regementet plats i vagnarne, regements-officerare och adjutanter stego till häst, och sedan bar det af under befolkningens lefverop och hjertliga tillönskningar att klå på tysken, om han försökte att sticka sin näsa öfver till ön.

Det bar raskt af ut genom det bördiga landet, hvars befolkning öfver allt kom oss entusiastiskt till mötes och

bjöd oss förfriskningar af bränvin, dricka och »smörrebröd» på alla de platser, der det långa vagnståget stannade. Vi voro vid det briljantaste lynne hvar enda man och skrålade och sjöngo vår svenske landsoldat om »vore här så tyskar som mygg i sommarqväll» etc. etc.

Jag kan ej neka till, att som jag nu satt och sjöng om, huru »vi skulle rensa luften som storm från nordanfjell» och med detsamma betraktade det släta, men ändock så leende landet med dess otaliga gårdar och trappgafvelskyrkor, jag af hela mitt hjerta önskade att vi snart skulle få se hvitögat på fienden, och tänkte jag som sannt var, att om någon af de svenske bataljonerna då kommer att hedra sig nog blir det vår, åtminstone så länge bataljonschefen gamle de Maré kunde föra värjan och karbasen på Otto v. Fiants bekanta sätt, ty han hade, som nämndt, varit med förr och visste huru det skulle gå till.

Jag vet ej huru det kom sig, men det var någon i sällskapet, som kom att tala om honom och »gresera» i Kongslena, och som historien är mycket rolig och karakteriserar mannen, må jag nu godt tala om den, ehuru väl fyrfotingarne omkring den gamla klassiska byn väl ej kunna ha något att beställa med vår färd genom det fyenska landet och snart blifvande intåg i dess hufvudstad.

IV.

Jo, det var på det viset, att när »Dömmarn» som arrendator tillträdde öfverste-bostället Kongslena, som ligger vid den ena sidan af den stora byn, var det blankt omöjligt för honom att bli af med alla byboernas svin, hvilka sedan gammalt voro vana vid att utan vidare an-

märkning fritt få ströfva omkring å boställets inhägnade mark och tomtplaner.

Det kunde ej dröja många dagar, innan öfverste-löjtnanten blef förfärligt arg, hvilket förresten ej ville mycket till. Han laddade gevär och dubbelbössor och begynte hålla jagt på fridstörarne. Och härmed höll han på några dagar, med den påföljd, att rundt omkring ladugården och å de bördiga inhägnade åkrarne lågo här och hvar det ena svinet efter det andra helt stilla med benen i vädret, och från dem hördes aldrig en suck eller ett ruff vidare.

Nu blefvo bönderna så ursinniga, bönder gerna kunna bli; hämnas skulle de sina döde grisar, om det nu än skulle kosta deras egna lif, och så rusade de en vacker vårafton in, en sju fasans mängd, å öfverste-boställets gård, under hotfulla, beslutsamma miner och åtbörder.

Öfverste-löjtnanten kom emot dem, klädd i nattrock, rökande en gigantisk porslinspipa.

Barskt trädde han in i hopen och frågade: — hva vell I godt folk?

Bönderna pratade och skreko alla på en gång och frågade hvarför han skjutit svinen.

— Longna er I, sade öfverstelöjtnanten på sin breda landsmålsdialekt och tog dervid på sig sin bistraste soldatmin; ja undrar vesst inte på att I ä rasande, vore ja i ert ställe, vore ja lika arger, men dä seger ja, att inom mej sjelfver så skulle ja allt medje, att ja har orätt och dä seger ja nu å dä så i hört alla på en gång, att så vesst som ja har bösser och gevär och kulor å krut, så skjuter ja hvar eveli gres, som stecker sitt trune in på mina egor. Nu hör I hva ja sagt, å tacka som

en löcka att dä ej gått er sjelfva lika illa som greserna. Gack nu hvar å en hem te sett. Adjö med er godt folk.

Och härmed blickade öfverstelöjtnanten stolt öfver hopen, gjorde långsamt helt om och marscherade högtidlig in i byggnaden. Folkmassan blef så slagen af häpnad öfver hans imponerande hållning och sätt, att ingen kom sig för att säga ett ord, och efter den dagen var det slut med »gresakriget» i Kongslena, ty aldrig så mycket som en tre månaders nasse kom vidare in på herrgårdens egor.

V.

Jag återkommer nu till vår angenäma färd genom den leende fyenska bygden, som nu stod i sommarens fulla fägring, med sina härliga boklundar, sina gröna fält och trädgårdar omkring de tätt vid hvarandra liggande byarne och gårdarne, från hvilka dannebrogspanor öfverallt svajade, och längst vägarne voro vi alltjemt omgifna af den vänliga befolkningen, som lika entusiastiskt som vid början af färden kom gästerna från nordnen tillmötes. Det var som ett triumftåg hela vägen.

Redan länge hade vi i fjerran skådat den höga tornspiran i Odense. Så småningom närmade vi oss den vackra staden. Anlända till dess omedelbara närhet gjorde hela vagnparken halt. Massor af jublande menniskor kommo oss här till mötes. Öfverallt in i gatorna och å husen vajade den brandröda dannebrogen med sitt hvita lysande kors, ofta vid sidan af vår blågula fana. Staden hade sålunda prydt sig som till en fest.

Regementet uppställdes i en lång linie på tvenne led längs landsvägen med fanorna i midten af hvarje bataljon. Musikkåren stod närmast staden. Den var mycket olika

våra dagars. De fleste instrumenterna voro af trä, klarinetter, flöjter och fagotter. Musiken ljöd tillfölje häraf helt annorlunda, den var långt mera melodisk och ej så skrällande som det erbarmliga messingstutandet nu för tiden.

Och huru olika såg ej ett regemente ut då mot nu, när en realistisk vind sedan länge brusat genom lederna och sopat bort all grannlåten. Då var knekten ännu prydlig i sin höga messingsbeslagna blankläders-tschakot med gyllene messingsfjell, som ett band ned för kinderna och hakan. Patronköket hängde på ryggen i ett bredt hvitt lädergehäng och mattornistern i ett dito något smälare i kors mot det bredare. Packningen, »kalfven», var ungefär den samma som nu, men gevärspipan och bajonnetten skulle vara blank som solen. Officerarne hade värjor och epåletter.

Jag vill visst ej säga att all denna i hvitt och guld blänkande utredning var så praktisk, blott det, att den gjorde truppen ståtlig och erbjöd vid en defilering, eller som nu vid ett intåg i en stad, ett imponerande skådespel.

Regementschefen öfverste Knorring tog, sedan alla kompanier blifvit uppställda, jemte sin stab plats framför musikåren. Närmast efter den kommo timmermännen i sina pittoreska, hvita, sida, till fötterna gående förskinn och med den blanka bilan på axeln och geväret hängande i en rem å ryggen.

Ett kanonskott ristade marken, och dånet for högtidligt öfver staden. När ekot hunnit förtona öfver de vida slätterna, skrek öfverstelöjtnant de Maré så det hördes $\frac{1}{4}$ mil omkring: — Rotvis kolonn framåt, venster och höger om, bataljoner framåt marsch! — och vid första steget truppen tog, klämde klarinetterna och flöj-

tarne i med paradmarschen, ackompanjerade af 24 småtrummor, bastrumman, valdthorn, bastuban och messingtallrikar, och så bar det under fortsatt kanonsalut in i den jublande, fanprydda, högtidsklädda staden, allt under den mest strålande junisol, hvilken spred en bländande glans mellan leden, från soldaternas gyllene tschakoter och blankskurade gevär och bajonetter.

Hurra! — dånade det utmed sidorna och gatan långs fram — lefve svenskarna! — hurra! — och så kommo blommorna, hvita, röda, violetta, gula och blå. Floras små älskliga barn föllo tätt som ett regn öfver leden från folket å gatan och från alla fönster, hvilka voro till trängsel uppfyllda af damer i hvita dräkter med röda skärp och dannebrogros-rosetten å bröstet. Vi sökte med den lediga handen fånga blommorna, som formligt regnade om oss, och lyckades någon och det observerades af den kastande, hördes utropet — åh! — han tog min blomma! — och så klappades i små hvita händer af ren förtjusning. Det var allt äfven en och annan officer som fick något annat med, — en slängkyss från sköna läppar, och jag för min del var nog lycklig att ej blifva alldeles utan jag heller.

Så gick tåget under hurrarop, jubel och blomsterregn genom gatorna till stora torget, der vi uppställes längs husraderna. En mängd stadsbor, bland dem många damer, buro här i korgar omkring massor af förfriskningar, »smörrebröd», dricka och snapsar. Officerarne blefvo bjudna på splendid middag, likaledes underofficerarne i en annan lokal. Vi volontärer voro äfven inbjudna till underofficerarnes bord, men regementschefen bjöd oss stanna hos truppen. Men ingen må tro, att vi måtte sämre för det. Många damer hade stekta kycklingar, vin-

buteljer och annat godt i sina korgar, så vi kunde utan saknad tänka på det dukade bordet. Var det någon af soldaterna, som satt och såg trött ut, genast kom en dam fram till honom och sade: »den gode man är syg, han maa ha ett glas vin.»

Cirka tre timmar vistades vi i den vänliga, gästfria staden. Derpå ryckte vi ut åt motsatta hållet, allt under samma högtidlighet. Utanför staden väntade oss vagnparken, hvilken färdats en annan väg än den vi togo. Fram mot aftonen kommo vi till byn Ejby. I den och i dess grannskap blefvo vi inqvarterade under afvaktan på hvad komma skulle. Och vänta fingo vi, och under den väntan firade vi här med stor högtidlighet midsommarshelgen.

VI.

När jag nu tänker mig fyratio år bort i tiden, med hvilket nöje, men äfven saknad, minnes jag icke allt roligt jag då hade. Jag var 18 år, frisk och kry och munter som en spelman. Lifvet lekte då med mig sin ystra, sjelfsvåldiga, men glädtiga lek. Och alla de vackra flickorna der nere i det »yndige landet», dem ser jag nu framför mig, lifliga och glada sådane de då voro. Men nu äro de gamla och grå, de som jag, om de ännu lefva och ha helsan. De voro mina vänner allesammans, så många jag träffade.

Ja, nog hade många af oss angenämt tillsammans med flickorna, det kan ju ingen undra på, det hade ju sin helt naturliga sida och vore ingenting att säga annat än godt om, blott alla af oss burit sig fullt hederligt åt, men det var minsan ej alla det.

Så firade om någon tid en lefnadsglad sergeant i många kamraters sällskap sin högtidliga förlofning med en ung, vacker skolläraredotter.

Fanjunkaren vid kompaniet kom samtidigt att gå förbi skolan, hörde den ystra glädjen der inne genom de öppna fönstren, och steg in för att finna orsaken till så mycken munterhet.

Han blef naturligtvis genast underrättad om hvad som tilldrog sig.

Fanjunkarens vid inträdet leende min förbyttes genast i största allvar. I vredesmod gick han fram till sergeanten, grep denne i nacken och sade med låg röst, men likväl strängt: — vet du inte hut, din drummel, du är ju gifta karln, har hustru och flere barn derhemma.

Sergeanten vände sig häpen mot förmannen, höll handen för munnen och hviskade: tyst! tyst! tyst! för Jesu namn skull, säg åtminstone ingenting nu!

För en af bataljonsadjutanterna gick det rent rasande. Han hade fästmö hemma i Sverige, men det hindrade honom ingalunda att skaffa sig en här med. Men så hade någon i bref till hemorten sqvallrat ur skolan, och rätt som det var hade adjutanten en vacker sommardag sin ring från vestgöta-flickan sig tillsänd i en rekommenderad skrifvelse. Och detta fick till all olycka äfven den danska fästmön reda på. Så blef det korg äfven från det hållet, och så stod vår bataljonsadjutant i en hast utan fästmö i någondera af de båda könungarikena.

En beväringens vän.

(Till nekrologen öfver Gustaf Theodor Segersteen.)

Hvem har ej läst Wilhelm v. Brauns målande skildring »en tjänstgörande major?» Det lär vara faktum, att *hans* major, som på ett så drastiskt sätt blifvit odödlig, varit en rätt elak personlighet, som slogs och svor, bet och ref omkring sig och plågade sina underlydande öfver höfvan. Men man må därför ej tro att alla voro dylika. Det går sannerligen ej an att taga ens den tidens majorer öfver en bank.

Den nyligen vid 85 års ålder aflidne förre majoren vid Skaraborgs regemente, öfverstelöjtnanten i armén, *Gustaf Theodor Segersteen*, var en fullkomlig motsats till Wilhelm v. Brauns verldsbekante tyrann. Ingen menniska på jorden kunde väl vara mera human och tillmötesgående än han, hvilket nog många, många tusenden nu medelålders män, som under hans långa tjänstetid fullgjorde sin beväringstjänst å Axvall tacksamt och lifligt ihågkomma. Och med det samma framstår för dem den smärte, välväxte majorens gestalt, när han, sittande på sitt svarta sto, med sina vänliga ögon blickade ut öfver trupperna, hjertligt nickande åt hvarje kompani, åt hvarje pluton.

Han behöfde ej använda någon stränghet, den gamle majoren, för att blifva åtlydd, han var så afhållen, att nästan ingen ville göra honom emot. Någon pedant kunde han naturligtvis ej vara, och gerna öfversåg han med ett fel, om det ångrades. I synnerhet var han öfverseende med beväringen, hvilken han väl visste i allmänhet felade af oförstånd.

Något hvar af beväringssynglingarne under hans tjänstetid ha något att berätta om den »snälle majoren», hvars bild hvar och en tog med sig som sitt vackraste minne från den i allmänhet så glada beväringstiden, och kanske mer än en önskat att af honom blifva förd i stridens tummel för kung och land. Och om så varit, hans beväring skulle säkerligen villigt stormat batterier och trotsat tusen dödar, blott de i krutröken sett sin gamle käre major.

* * *

Här ett par korta exempel på mannens vänliga sinnelag. Så berättar en student, att han och några kamrater från det närbelägna Skara en afton förskaffat sig ett par tre buteljer punsch och nu i tältet firade det gladaste samlif.

När glädjen var som allra högljuddast och sången klingade mellan tältraderna, öppnades tältluckan och på en gång stod tjänstgörande majoren bister framför det glada sällskapet.

— Hvad är det här för ett sakramenskadt lefverne, röt majoren och pekade på de å bordet stående buteljerna.

Något hvar af ynglingarne blefvo i hast så slagna af häpnad, att ingen till en början kunde framstamma ett ord. De voro ju tagna på bar gerning af sjelfve tjänstgörande majoren.

Studenten repade dock omsider mod, gjorde honnör och sade: Herr major! vattenflaskorna äro så dåligt förtenta, att vi måste hämta vatten i buteljer, och det vatten har en så besynnerlig gul färg.

— Ja så, sade majoren och strök med handen öfver de grå knävelbårarne och pipskägget, under det skalken lyste ur hans välvilliga ögon, rapportera då, att ni får bättre förtenta kärl och adjö med er nu pojkar, men kom ihåg, intet buller och väsen i lägret.

Några år efteråt träffade majoren studenten, då en välbeställd tjänsteman.

— Tack för sist! sade majoren, nå hur gick det, fick ni bättre förtenta kärl? Jag kommer allt ihåg historien, jag.

— Herr major svarade tjänstemannen vi föredrogo allt att hemta i buteljerna.

Då log majoren sitt stora löje.

Men en gång höll »den snälle majoren» på att bli riktigt förargad. Första årets bevaringsmöte var avslutadt, manskapet, åter ifördt sina egna kläder, skulle om någon timme afmarschera till sina hemorter. Något hvar tyckte nu, att det ej var så noga med ordning och skick längre, vadsbölingar och kåkindsbor hade hela mötestiden gått och tittat snedt på hvarandra, och nu bröt ovänskapen ut i full batalj. Majoren var i närheten. Han red in i högen mellan de kämpande för att skilja dem åt. Men hastigt fattar en smedpojke från ett jernbruk i majorens hemtrakt hästen i svansen. Man skulle tro att kreaturet skulle slå bakut, men gamla Svarta var af ungefär samma sinnelag som husbonden, hon hade ingen lust att sparka och slå, utan stod helt fromt stilla. Men detta hade smedpojken ingalunda beräknat, han ville ha hästen arg och

derefter i sken utåt heden, och för att det nu i hast skulle bära utaf, drar han ur fickan fram en från hemmet medförd pistol och skjuter ett skott tätt invid mären.

Nu blef det en annan dans. Stoet flög af som en pil.

— Pro, prro, prrro, Svarta! ropade majoren och sökte hålla in djuret. Men det gick minsann ej så lätt, sedan hon en gång väl kommit i gång. — Pro, pro, pro! hördes majorens röst i fjerran.

Sergeanter och korporaler skyndade till vid ljudet af skottet, för att skilja de stridande och arresterera attentatsmannen. Men de hade ingalunda behöft besvära sig, ty den brottslige var gripen af kamraterna, långt innan de hunnit fram, och genompryglad till på köpet. Underbefälet fick i hast stor möda att förhindra den olyckliges fullkomliga hudflängning. Vadsbo och Kåkindspojkarne hade med ens blifvit sams, till följd af sin gemensamma förbittring mot slyngeln, som kunde bära sig så åt mot »den snälle majorn».

Nu kom majoren tillbaka.

— Arresteras karlen, dundrade han på långt afstånd, och sen inför krigsrätten med honom, han skall arkebuseras!

— Hör du hvad majoren säger, du skall arkebuseras! sade underbefälet.

— Å Herre min Gud, skall jag skjutas! utropade beväringsynglingen, blek som ett lik.

— Jo du, så lär det allt komma att gå, sade sergeanterna.

Majoren var nu invid.

— Major, major, ska ja arkebuseras, jemrade sig ynglingen och snyftade förtviflad.

— Jo du, det lär ej hjälpas med mindre, du har förgripit dig på din egen major.

— Ja tog ju bara hästen i svansen å »peckstolen» va laddader med bara löst krut.

— Hjelper inte, för bort karlen.

— Åj, åj, åj, jemrade sig nu pojken ännu värre; jag skall visst inte göra så till nästa möte.

— Ångrar du dig? — frågade majoren.

— Ja ja men, söte snälle majorn, det gör jag visst, för Guds eviga skull skjut mig icke.

Majoren strök sig om det gråa skägget och sade mildt:

— Släpp gossen. Gå du hem med de andra, men kom ihåg att du uppför dig skickligt under nästa möte!

Det var tjänstgörande majorens enda utdelade straff — en vänlig förmaning.

* * *

Han hvilar nu i sin graf »den snälle majoren», dit buren af sitt gamla regementes soldater och dit följd af större delen af dess officerskår, utan blommor, utan en krans på sin enkla svarta kista och detta enligt sin egen föreskrift kort före slutet af sin långa, vackra lefnad. Grafven fylldes och så svepte nordanvinden öfver kullen och qvällen kom och fullmånen spred sitt silfver mellan grafvarne. Få äro de grifter som gömma en redligare, välvilligare man.

Huru nämdeман i Kaggåsen kom åkande hem efter pantauk- tionen i Spartofta.

Det var en skarp vinter. Massor af snö hade yrat ut öfver slätterna och lägrat sig i höga drivvor längs de otaliga träd- och stengärdesgårdarne. Folket hade en tid haft ett otroligt arbete med att hålla vägarne farbara.

Men nu några dagar var det lugnväder, och manfolket i Spartofta by hade fått annat att tänka på, än den eviga snöskottningen. Tröskverken dånade här och hvar i gårdarne eller piskade slagan rågnekerna. Och så fick man äfven litet tid att tänka på hvarandras angelägenheter, hvartill för tillfället fanns nytt skäl, ty pantauktion var utlyst att hållas hos åttingsbonden Jonas Larsson i Lillegården.

Jonas i Lillegården hade städse varit en sträfsam och flitig man, nykter och stilla. Men dessa goda egenskaper hindrade ej, att fattigdomen stundom gläntat på dörren och såg bistert in till den bekymrade fadren framme vid furubordet vid fönstret, till hustrun vid spiseln och hela den stora barnskaran derinne i den låga, mörka dagligstugan.

Man tyckte allmänt i byn, att det var synd om Jonas Larsson och många voro de, som gerna velat hjälpa, om de kunnat, men i allmänhet egde åboarne ej mer än hvad de sjelfva behöfde. Ingen var heller bekymrad öfver hästens öde denna gång, ty det var första pantauktionen och man förmodade ej någon spekulant.

Emellertid kom länsmannen åkande och strax derefter till fots nämдемannen från det helt närbelägna Kaggåsen, medhafvande en drängpojke.

Om en stund syntes Jonas Larsson beslutsam, men djupt bedröfvad gå från sin stuga ned i stallet, löste sin lille krye, vid godt hull varande häst och lemnade den till drängpojken. Ett par bittra tårar föllo då ned på afvigsidan af hans grofva hand. Han vände bort ansigtet, han ville ej se affärden och detta ville ej heller den 14-årige sonen Herman. Denne lade hufvudet mot den snöhöljda stenhägnaden vid gårdsplanen och grät så bittert, som man endast kan gråta i ungdomens vår. Men hustrun och de öfriga barnen sågo med tårfyllda ögon från förstugudörren, huru hästen leddes bort, så länge det var möjligt att skönja en skynt af den för alla så käre Brunte.

Jonas Larsson stängde stalldörren och gick in till de sina. Nu var spiltan tom och han fattigare än någonsin.

Strax derpå reste länsmannen, en ung extra ordinarie. Han tog ett vänligt farväl af Jonas Larsson, men nämдемannen bevärdigade han ej med en blick. Denne, en sjelfgod, dryg och girig man, begaf sig in till en af grannarne.

En stund derefter stod Herman allena å ladugårdsbacken med händerna instuckna i fickorna på sina skinn-

beslagna byxor. Han syntes försänkt i djupa tankar. Håret i pannan hängde nedanför mösskärmen. Fårskinnsjackan med de blanka knapparne var uppknäppt oaktadt den skarpa kölden. Men denna tycktes han ej akta. Hvad han tänkte på, det var ej svårt att inse, om man observerade, huru han gång efter annan förde den knutna högra handen från fickan och hytte med den bort mot den gård, dit nämдемannen ingått.

— Står du här, Herman? hördes en röst mellan vagnboden och svinhuset, der en 13 à 14 års pilt, en liten eskimå i fårskinn, larfvade fram genom den djupa snön.

— Ja, sade Herman, jag är arg!

— Är du ilsk, hva' då? du ha la aldrig fått struk å far din, den beskedlie kar'n, menade vår lille eskimå, en son till en af grannarne.

— Han tog hästen, vet du Nisse!

— Hvilken han?

— Nämдемan, Kaggåsarn vet ja!

— Kors i Jesse namn! utbrast Nisse; köpte han hästen på pantauktion? Hva' ga' han?

— Åtti riksdaler, å han va värd 250, dä seger alla menskor!

— En så'n uschlinge!

— Joe du, dä ä en juvel. Att en så'n får gå lös!

— Hvar ä han? ropade Nisse, en liten liflig, vac-ker gosse, med intelligent drag, vi sa klå'n.

— Å dä har sej inte så lätt, menade Herman. Nämдемan är stark, han seter nu inne hoš Johannesas å drecker göka.

— Men något spratt kan vi väl heta på när han går hem, menade Nisse.

I detsamma kommo tvenne stora välfödda svin fram

mellan ladugårdshusen. Herman sprang till stallet efter en pisk och rusade mot svinen, utropande: Det är hans greser, di uschlinga, aldrig legger di här i frå, jemt å samt sa de gå här å snoka, men nu ska ja ge dem, ja!

— Nej! vänta Herman, ropade Nisse och fattade om piskan, vi ska heta på att gresera springer i kull'en, när han sa hem.

— Huru sa vi då bära oss åt? mente Herman förvånad.

— Joe du, dä va en gång i höstas, ja ledde en qväll hem vår ena so mä en tøm, å då kände ja i mörschinga igen klockarn, som ja va arg på, sen han sqvaldra för skolemästarn, så ja feck struk. Ja rappade på soa, ho sprang vid ena vägkanten, ja ve den are, å räss som dä va, lå klockarn raklångs i lorten.

— Menar du vi skulle göra på samma vis nu? — frågade Herman.

— Nej, nu ska vi allt heta på't ännu finurligare. Vi ska binda ett rep mellan båda svinen, å sen piskar vi hem dem efter nämde man.

Detta tyckte Herman var ett förträffligt förslag och såg med beundran på den finurlige Nisse.

— Nu sa vi locka in dem i svinhuset, sade denne; ja har mett etterndasbrö i flika, dä sa vi fresta dem mä.

Han gick sakta fram mot de främmande svinen och gaf dem hvar sin brödbit, sprang derefter in i svinhuset, hvilket var tomt, med undantag af en afstängd vrå, der ett kreatur stod.

Nisse fattade en ho, skapade med brödet mot dess botten, vinklade upp munnen nära den lilla trubbnäsan och lockade.

— Nassen, nassen, gis, gis, gis, gis!

— Oui svarade helt sagta det ena svinet, lade hufvudet på sned, blinkade och såg misstroget ut.

Nisse kastade till det ännu en brödbit.

— Gis, gis, nassen, nassen, gis, gis!

Den var för frestande, all denna välvilja. Efter en stunds begrundande begynte svinet närma sig och klef omsider försigtigt in i huset, följdt af kamraten.

— Qveck igen med dörren, Herman! kommanderade Nisse, dä va snälla greser, di här, bra mycke höggliare än husbon deras. Se så bra, här hänger en tøm, I sa få en ae'n i stäe'lt, nu sa vi binna dem.

— Men huru sa vi få dem te å stå stell? sade Herman.

— Asch! inte ä dä nå't svårt, menade Nisse, som tycktes veta råd för all ting, klia dem på röggen du, månas ja binner.

Nisse tog tömmen och band stadigt om djurens hals och nedom frambenen, mycket finurligt, så att ej tömmen kunde falla af, huru djuren än buro sig åt. En 7 å 8 alnar af tömmen blef öfrig mellan de båda fyrfotingarne eller till ungefär vägens bredd. Ja har lagt märke te, att di här allti ränna en på hvardera sia om vägen, när de komma lufsande, menade Nisse.

När så allt var färdigt, stängde pojkarne belåtna väl till dörren och nu gälde det att noga observera, när nämndemannen begaf sig på hemvägen. Båda antogo med säkerhet, att detta blef i skymningen, ty i dag hade han nog sina skäl att ej stanna i byn, sedan det blifvit mörkt.

Och pojkarne antagande blef ock verklighet. Mycket riktigt tog nämndemannen farväl inne hos »Johannesa», ett

folk som genom erhållna lån stod till honom i förbindelse, och begaf sig hemåt.

Pojkarne läto honom hinna en 5 à 600 alnar från byn, innan svinen släpptes.

— Nu heter dä te å jäga dem rektit, menade Nisse, och beväpnade med hvar sin pisk, sprungo pojkarne efter. Svinen gnodde undan allt hvad de förmodde, en vid hvardera väggkanten. Komna nära den intet försåt anande nämndemannen, stannade pojkarne. Svinen fortforo att springa. Hållt, prro, prro! ropade nämndemannen och kanade åstad utefter den halkiga vägen, högg säkert tag med broddkåppen och stannade för ett ögonblick farten, men detta skulle han aldrig ha gjort, det blef hans olycka, ty det ena svinet surrade nu i häpenheten rundt om honom ett par tre gånger och rände sedan i väg och med det samma föll nämndemannen och måste följa med, med tömmen hårdt snärjd om båda benen något ofvan stöfvlskaften.

Nämndemannen blef så perplex, att han i första häpenheten ej kom sig för med någonting, han endast släpades i väg, men derefter begynte han ropa och hojta aldeles erbarmligt, medan han med händerna ryckte och slet omkring sig.

Nisse smög sig i närheten och såg till, huru det var fatt. Hastigt kom han åter till Herman med andan i halsen, gapande mun och händerna i vädret. Allt hos honom uttryckte den gränslösaste förvåning.

— Han åker, han åker! ropade han halfhögt.

— Hva menar du mä dä? frågade Herman.

— Svina drar'n!

Pojkarne stodo några ögonblick stumma af förvåning. Att deras spratt mot den förhatlige nämndemannen skulle

taga denna utgång, hade ingen af dem tänkt sig. Sedan de något hämtat sig från den första öfverraskningen, sprungo de bakom drifvorna vid sidan af vägen, allt hvad de förmådde, å den tillfrusna snön i förväg och stälde sig bakom några på hvarandra upptornade snöblock för att åse den märkliga färden. Jo, der kom mycket riktigt nämndemannen åkande. Han hade satt sig upp och sökte lösa upp tömmen från benen, emellanåt uppgifvande de hemskaste nödrop, som endast hade till följd att öka hans märkliga trafvaes skyndsamhet.

Omöjligt kunde han få tömmen från benen. Han måste med. Svinen voro starka, vägen glatt och utan svårighet sprungo de grymtande framåt. Gamla undantagsenkan Annika i Bångården kom vägen fram. — Hjelp mig, hjelp mig! skrek nämndemannen vid hennes åsyn.

— Herre min frälsare, tvi vale! ropade Annika, sprang öfver drifvorna långt in på ett gårde.

Om en stund möttes en åkande. Hästen kastade sig vild upp i en drifva, körsvennen isades af förskräckelse vid anblicken af det besynnerliga tåget. Nödropsen — Hjelp mig, hjelp mig! — förtonade ohörda.

Pojkarne voro nära efter och blefvo därför slutligen vittnen till utgången af detta märkliga spektakel. Till en början fröjdade sig båda öfver nämndemannens lidande, men snart begynte de tycka, att det blef synd om honom, men ingen vågade sig fram för att hjelpa. Lyckligtvis för nämndemannen var dock hemmet nära. De underlige kamparne drogo honom med hastig fart fram öfver ladugårdsbacken. Folket hade just slutat tröskningen, när tåget anlände. Alla sprungo förfärade afsides. Svinen fortsatte färden öfver den glatta gården direkt till sitt hemvist, hvars dörr

stod öppen. En torpare sprang till och stängde den häftigt och sprang derpå med förskräckelsen målad i anletsdragen mot gårdsbyggnaden, ropande: det va sjelfvaste skam di dro, å nu ä han darinne.

Torparen kilade det fortaste han kunde in i byggnaden, der nu hela trösklaget var församladt, jemte den förskrämda nämдемansmorän och hennes barn. Förskräckelsen stod målad i allas anleten. Sjelfvaste Belzebub, öfverste ceremonimästaren för hela afgrundens anhang, var i svinhuset, dragen dit af tvenne de hemskaste bestar.

— Juda ha allt rätt, sade torparen, som stängt dörren, svin ä ett djefvulsty'.

— Sån't levane dä ä i gresahuset, sade en af drängarne som vågat sig ut på förstugubron, dä låter som sjelfvaste far'n vore darinne. Hör i mor, lusna få I höra!

Nämдемansmor, följd af pigor och drängar, vågade sig nu äfven ut till drängen. Ja, minsann, kommenderades det ej derinne precis, som när far var arg. Det var ett förskräckligt lefverne i svinhuset. Öppna, öppna! röt det och slag och bändning hördes mot dörren. Men ingen vågade sig åstad.

Nämдемannen hade nästan bedöfvad kommit till sina fyrfotingars logis, men der qvicknade han snart till och kunde nu, sedan svinen ej längre drog, med lätthet komma lös. Dörren fann han stängd, men medelst en stör, som han slutligen fick fatt, bände han efter mycket arbete upp den, rusade ut och upp till byggnaden, der alla vid hans åsyn sprungit åt olika håll. Han var ock hemsk att skåda, blodig och sönderrifven så till kläder som kropp.

Det dröjde en god stund, innan hustrun och tjenarne hunnit lugna sig så pass, att de igenkände mannen och husbonden.

Sedan nämдемannen, så godt sig göra lät, blifvit rentvättad och omplåstrad, måste han intaga sängen. Under de första dagarne var hans sinne grufligen förbittrad, han svor att hämnas på Spartofta pojkar, ty han visste allt för väl att ingen annan än de hade ställt till det spektakel, som nu på ryktets vingar flög vida omkring i bygderna. Men om några dar begynte han lugna sig betydligt, der han nu låg å sitt sjukläger, och resonerade helt förståndigt, att pojkarne kunde ställa till än värre spektakel än detta. När 8 dar voro förlidna, kallade han sin hustru och bad henne gå till Jonas Larsson i Lillegården och säga honom, att han mot skuldsedel och borgen för 80 kronor, eller samma belopp han kontant utlagt, kunde få hästen åter.

Några dagar derefter stod åter Brunte i sin spilta och gnäggade förnöjd mot fader Jonas och hans son Herman. Det var en fullkomlig högtidsdag, den dagen, då Brunte återkom. Hustrun och barnen omgäfvade honom jemt och samt i hans spilta, räckte honom brödbitar och klappade hans raggiga länd. Nisse var ej den, som var minst förtjust. Han gick hela dagen af och an utanför stalldörren med händerna i pelsfickan och satte sin lilla trubbnäsa högt i vädret af stolthet öfver att det var han och ingen annan, som så finurligt hittade på att göra nämдемannen mjuk.

— Aldrig blir Brunte sålder mer, dä vill ja lofva, mente Herman. Ja ä på femtonde år't å sa läsa för presten i summer, å sen blir dä ja, som hjälper far med går'n å sen sa i få se på annat.

Och Herman han höll ord, han blef en hemmason snart sagdt utan like, arbetsam, mån och duglig. Den förfallna gården brukades upp år i från år, huset blef på samma gång burget, och aldrig mer hörde, man talas om någon pantauktion på Brunte.

Om gamle Hög

och hans berättelser om »när vi var ute mot fransosen».

Hubben Hög hade varit med om mycket i sina dagar. Han hade 1808—9 och 1813—14 varit ute och klädt blodig skjorta för fäderneslandet. Han var till börden Elfsborgare, men hade tjent som soldat vid Skaraborgs regemente. Någon tid efter hemkomsten från Norge, hade han tagit afsked, inte för det han var rädd för att än en gång komma ut i krig och inte heller för att han fått sin fot förderfvad i Norge. Den hade blifvit ordentligt reparerad. Utan han gjorde det troligen därför, att han blifvit utrustad med en ovanlig sjelfständighetskänsla och en envishet, som kunde vara bra, när det gälde att hålla stånd mot fienden, men var alltför stark för att falla i smaken hos vederbörande befäl i fredstid. Emellertid var han visst ingen Sven Dufva på hufvudets vägnar. Tvärtom! Men han tyckte alltid, att det sätt han använt i »di store slaga», var det bästa. Der får en aldrig tid att stå och göra en hop dumma handgrepp; och när en ingen nytta har af dem, hvarför ska' en då ha så mycket besvär med att lära in dem, mente han. »För se i krig, der ä' det bara att skjuta, sticka och slå», brukade han ofta säga.

Men på heden delades ej hans åsikter i allo af befälet. Och därför kanske tjensten blef litet sur i längden.

Gamle Hög var i alla fall en präktig krigaretyp. Han var visst ingen jätte, bara fem fot och nio tum lång, men han var ovanligt axelbred och starkt bygd. Det släta, rika bruna håret föll från hjessan ned åt alla sidor. Han hade en skarp blick, väldiga mustascher och groft målföre.

När han talade, så skedde det alltid långsamt och med eftertryck — med tonvigt nästan på hvar stafvelse. Pojkarne och drängarne hade stor respekt för honom, och det var en riktig högtid, när han nedlät sig att tala om för dem, hur det var att vara med i krig.

Hög var en driftig man, en väldig arbetare i mark och skog, äfven litet slöjdekunnig. Som han gjorde allt efter sitt eget hufvud, så hände nog, att de verktyg och redskap han förfärdigade voro af den art, att de ej gerna kunde med fördel begagnas af någon annan än honom sjelf. Men bastanta och hållbara voro de. Hans älsklingsarbete under sommarn var att bygga stenmurar och om vintern att göra »träbottnaskor». Under fälttåget brukade han alltid bära på sig ett par iordninggjorda träbottnar af masurbjörk, ifall soldatskorna skulle »gå åt». Det var inte godt på sulläder, hvart en kom, mente han. Den vanan hade han en gång, så underligt det låter, att tacka för sitt lif, såsom vi längre fram skola berätta.

Efter sitt afskedstagande hade han flyttat åter till sin hembygd nere i Elfsborgs län, der han på kronans mark byggde sig en stuga och uppodlade med en outtröttlig flit och utan att sky någon möda rätt ansenliga åkerbitar.

Af den stora mängd sten, som han här uppbröt, uppmurade han intill sin stugas baksida en lång sträcka af små hus, som i egendomliga bugter slingrade sig fram

efter den ojemna marken. Alla dessa små underliga byggnader täckte han med säf och starrväxter. Här och der i sina intäppter uppmurade han äfven åtskilliga hus och källare för att på något sätt använda stenen. Kort före sin död hade han äfven af ett urval präktiga hällar vid stugans främre ända uppfört en annan stuga, ett litet annex, som var ämnadt till hans ålderdomsbostad. När »pojka» voro hemma — pojkarne voro två resliga drängar och dugtiga arbetare — så hjälpte de gubben att bygga.

Gamle Hög hade inrättat sin stuga riktigt hemtrefligt — på sitt vis förstås. Ryggåsstugans innerväggar voro formligen klädda med hvarjehanda slöjdgods, hvars rätta användning den oinvigde hade svårt att få klart för sig. En hop gamla horn, stenxor och flintknifvar, »konstiga» stenar hade han samlat och var mycket villig att visa sina skatter för besökande, hvarpå aldrig var brist. Hvarje föremål hade sin lilla historia, som han alltid var mycket beredvillig att berätta.

Men helst talade han om sina krigsäfventyr. Utan att samtalet erbjöd någon direkt anknytningspunkt eller anledning, kunde han ibland helt plötsligt med känsla och öfvertygelse utbrista: »dä va' likasom när vi va ute mot fransosen.» Om den senare hade han högst egendomliga och temligen sväfvande begrepp. Ibland föreföll det, som om han ansett honom vara något vidunderligt väsen.

Så berättade någon en gång för honom att han en natt varit ute och åkt och då råkat möta ett par oxar som i vildt sken rusade fram med en stor arbetsvagn efter sig. Det starka buller, som den tunga vagnen åstadkom på den hårda landsvägen hade skrämt berättarens häst, så att denne kastat sig åt sidan och åkdonet stjelpt.

Hög hörde på. Så tog han på sig sin stora min och

började högtidligt: »dä va' likasom när vi va ute mot fransosen. För se när vi va på marsch till Läppsik (Leipzig) — vi följa här i det närmaste Högs dialekt, fastän vi mest använda riksspråkets ändelser — hade vi nattläger vid en hop gårdar, som låg intill en stor skog och vårt kompani råkade på en lada, som låg utmed skogskanten. Och folket der, det var sin kos och kreaturen hade de kört upp i skogen, för annars hade de nog knipit dem för provianteringen. Nå, vi gick in i ladan vi, och dörren hängde bara på ett gångjern och det var fullt med gammalt boss på golfvet och det såg ut som en hop kreatur gått der och traskat huller om buller. Och vi gick in i ladan hela kompaniet och det andra kompaniet tog kvarter i en hop andra hus strax bredvid. Och somliga slog sig ned på lon (logen), somliga i ladorna på begge sidor, men jag och några andra klef upp på hörännnet. Och snart kom det flere in, för det börja regna. Och för att få något å ligga på, så tog de och ref ner en gammal halmhäsja, som stod utanföre, och bredde halm öfver allt det der bosset på golfvet. Och så la' de sig der, den ene intill den andre. Och snart somna vi allihop, för vi hade gjort en lång marsch den dagen i regn och på djupa och usla vägar.

Klockan tolf på natten vid pass blef det sjufasans lefverne i hele lagården. Det var ett vrålände och tju-tande och skrikande, så en aldrig skulle ha hört maken. Jag var säker på, att elden var lös eller att fransosen kommit in i ladan, för sådant väsen var det. Ibland lät det som hundra tjurar hade satt i håll med minst lika många »tassa» (vargar). Å knekta' der nere hojta å skrek, som om de slagat hela kompaniet. Och så började trumman å gå och de sköt varningsskott å hela regementet var snart »på bena». Och regnet öste ner och det var

mörkt som beck. Och skjuta det torde vi inte, för då kunde det tagit eld i halmen eller ock kunde vi skjutit hvarandra. Ja, det va en hiskeli natt!

Och rätt som det var, så braka det ut med ett förskräckligt vrålände igenom dörren, och det lät som hundra hästar hade lagt i sken med vagnar efter sig, och larmet drog af bortåt skogen och der nere skrek och gaf sig både fanjunkare och serschanter och knektar, att de var nertrampade och i dödsnöd och till slut kom de med lyse och ambulans, och det var mer än femti »plesserta», sades det, och somliga kunde de inte se något lif i. Och packningarna var alldeles söndertrampade. Men som väl var, så var till slut bara två som blef dödade.

Och slut var det nu med sofningen, förstås. Vi frågade, hur det gått till det här, men ingen kunde ge besked. Och vi tänkte allt, att fransosen, den fulingen, hade varit framme. Och var han alltid på det viset, så var han nog inte så god till att få bugt med, tänkte vi.

Men när det sen blef dager, fick en besked på, hur hela »batalja» gått till. Se, det var alla tjura' och oxa' som di kört till skogs och som sprungit ifrå sina vallare, när det börja regna så hårdt. Och de ville ha tak öfver hufvet de med och så gaf de sig å väg hem till lagårn och så vräkte de ner dörren, som knekta' hade rest upp, och rusa in en fasans mängd, der knekta låg i sin döde sömn och trampade ner dem.

Och hade det inte blifvit sådant väsen och skjutning utanför och skrån der inne, så att de blef rädda och gaf sig å ut, så hade nog allihop gått åt. Men det blef inte stort bättre för dem, som var utanföre, för oxa' bröt sig rakt genom väggen och ut och ett par blef ihjeltrampade der ute, när flocken sprang till skogs igen. Men de var

inte af vårt kompani. Och de som var värst »plesserta» fick ligga i ambulansen länge innan de kom sig igen.

Här tystnade gubben och såg ut, som han menat: jojo, en har allt varit med om åtskilligt i sina dar. — I sina berättelser rörde han ofta ihop ortnamnen. Men att hans regemente varit med många gånger, der det regnade kulor, det är ju en historisk känd sak, som ofta på kuriöst sätt bekräftades af gamle Hög och många af hans kamrater från den tid, då svenskarne ännu skrefvo sin historia med svärden.

En gång vid en affär — gubben Hög påstod, att det var vid Leipzig, hvilket det dock ej gerna kunde vara, utan troligtvis vid Dessau, der Skaraborgs regemente förlorade 1 officer, löjtnant Silfversparre, 1 underofficer och 41 man i döda, och fick 10 officerare, major Knorring, kaptenerna Reutersköld, Natt och Dag, von Axelsson, Palmstjerna, löjtnanterna Lagerberg, Leyer, Westfeldt och fänrikarne Hulting och Gyllenhaal jemte 9 underofficerare och 220 man sårade — skulle en del af regementet ha formerat kedja midt emot en parkanläggning, omgifven af en hög hagtornshäck af betydlig utsträckning. Hög och flere andra kommo att stå i en genomgräfd sandkulle, hvarest funnos flere utschaktningar, hvilkas framsidor lågo mot häcken på ett par hundra stegs afstånd. Groparne voro rundt om bevuxna med buskar, hvilka dolde de posterade. I parken bakom hagtornshäcken »svärma fransosen som i e bikupa».

Under den här kommande heta striden hände det märkliga äfventyret med de förutnämde träbottnarne, hvilka frälste Högs lif.

Hög hade om morgonen sysslut med sina kära bottnar. Skosulorna voro nu totalt utslitna. Han hade på

något sätt skaffat sig ett par ofvanläder och var nu i färd med att fästa dessa ofvan träbottnarne, då trumman ljud till uppbrott, och officerarne kommanderade »i gevär» och uppställning. Hög hann ej ens sticka sina bottnar i rän-seln, han öppnade jackan och stoppade dem ofvan bandolersremmen och knäppte så åter till jackan.

Svenskarne hade befallning att med ryggen mot afschaktningarne och med betäckning af den buskbevaxta marken nedskjuta hvar och en, som försökte genombryta häcken för att storma det bakom svenskarne ställda batteriet, som oroade den i parken stående fienden. Icke desto mindre genombröto fransmännen häcken midt för sandtagget. Nu blef det hett för skaraborgarne, hvilka ock slutligen efter allvarsam strid måste retirera, men Hög, hvilken, som känt är, var af en mycket sjelfrådig natur och dertill närsynt, kunde ej i stridshettan få klart för sig, att någon fara var å färde, hvarför han ock helt lugn stannade qvar i sin grop och sände skott på skott in bland de framför hopade fransmännen, som allt mer begynte avancera framåt och rusa in i buskverket. Fyra stycken fingo der syn på Hög, der han stod bakom en buske med geväret lagdt till ögat.

Pang — dånar skottet ned i gropen, och en fransman vältrar sig i sitt blod, och öfver denne rusar den svenske soldaten med fäld bajonett och nedsticker den närmaste. Men i detsamma har han de båda andra öfver sig, de slå med gevären hans gevär åt sidan under det de ropade: »rend-toi, rend-toi». Hög invigde sig till döden, stälde sig i position med ryggen mot schaktets bakgrund och tog på sig sin grymmaste min. På en gång fick han två bajonettstyng i bröstet: »men hast du mir gesehn», bajonetterna fastnade i de ofvan lifremmen in-

stuckna träbottnarne och sutto så fast, att fransmännen ej i hast kunde rycka dem lösa. Hög begagnade sig af tillfället, böjde sig framåt och knep »begge kältringa» i kragen; en med hvardera handen och mente på: »den gå ifrå mäk, ska'ke jak rangta er jag.» Alldeles förbluffade släppte då fransmännen gevären och ropade »paddong, paddong» (pardon, pardon).

Jaha, ska inte jak paddonga er jak — sa jak, och så dängde jak ihop dem, så di blef liggande sum ett par våta belghandska, och så var det bestäldt mä den saken — berättade den gamle krigsbussen.

När sedan några kompanier af de våra rusat in bland buskverket och sandgroparne och kastat fienden åter bakom hagtornshäcken, hörde de närmaste ett förskräckligt brummande. Det kom från skaraborgaren Hög, som var syssel-satt att draga bajonetterna ur de sega masurbottnarne, som han nu trodde vara »skamskämnda». Och omkring honom fingo de se fyra döda fiender.

Gubben Hög lefde ett godt stycke in på fyrtioalet, odlade sin jord och bröt sin sten som en träl, aktad och hedrad af alla. Egendomligt nog vållade hans kärlek för odling hans död. Han var då en 60 år och lika »kavater», men hans närsynthet hade väl något tilltagit, så att han under sina många stenbrytningsarbeten ej så väl som förr såg att »passa tagena», då han ensam arbetade, hvar-dan det en dag hände, att en ganska stor sten, hvilken han höll på att uppbryta i en grop, rullade öfver och krossade den gamle bolde veteranen, en af de vackraste representanter af ett slägte, som nu icke finnes.

Den gamles intågter blefvo efter hans hustrus död indragna till den invid belägna kronoallmanningen, men man kan ännu på platsen skåda åtskilliga qvarlefvor efter

hans besynnerliga stenläggningar, hvilka qvarstå såsom minnen af hans odlareverksamhet. Och aldrig skola de ännu många lefvande, som sett den styfva krigaregestalten och hörde med hvilket allvar, vigt och »kläm» han berättade sina krigsäfventyr, glömma den martialiska hållning och herskaremin, han i allt sitt skick iakttog, hvilket väl för dem, som icke kände honom, förekom icke så litet bombastiskt; men de, som kände gubbens bottenärlighet under den bistra ytan, hans flit, rättframhet, gudsfruktan och stränga fasthållande vid hvad som varit hans förfäders vanor och bruk, beundrade och respekterade honom.

Slagfältet öster om Falköping.

De redo ut från Axevall med aderton tusende hästar,
De hade så stadig i sinne och hug. De danske villde de gästa,
De redo ut från Axevall, aderton tusende i skare,
De hörde ej mässan den helige söndag. Deröfver så fingo de skade.

Svenska folket hade länge suckat under konung Albrechts tyranni. År 1388 var måttet rågad. Det för några år sedan stillade upproret brast ånyo löst och denna gång var svenska adeln i allmänhet enig med folket. Den hade fått nog af konung Albrecht och alla hans tyskar, för hvilka den såg sig tillbakasatt. Den stälde sig i spetsen för resningen. Men konungens magt var ej ringa, hans tysk-svenska här ej att förakta. Utgången var oviss. Landets store vände sig i sin nöd till Danmarks och Norges drottning Margareta. Ett fördrag afslöts å Dalaborg, der drottningen förband sig lemna hjälp mot vilkor, att hon med det samma antogs till »det svenska rikets fullmäktiga fru och rätta husbonde».

Vid underrättelsen härom lemnade konungen, sedan han af Stockholms borgarskap tagit högtidlig trohetsed, i Juli landet för att i Tyskland anvärfva ytterligare krigareskaror till de förut i Sverige befintliga. Efter att

hafva den 28 Nov. slutit förbund med markgrefven af Brandenburg, landsteg han med en talrik här i Kalmar och ryckte med denna öfver Jönköping upp i Vestergötland, der kriget omkring Axvall redan var i full gång. En dansk-svensk härafdelning hade angripit det starka slottet, men blifvit tillbakaslagen. Belägringen eller blockaden fortgick dock, tills konungen närmade sig, då den svenska härmagten aftågade.

Under konungens vistelse i Tyskland rustades inom de tre nordiska länderna. Den dansk-norska hären samlades i södra Westergötland och i norra Halland, danskarne under Iwar Lycke till Egholm och dennes underbefälhafvare Ficke Norby och Lyder Kabolt, norrmenne under Henrik Parrow. Svenskarne, som utgjorde den allierade härens hufvudstyrka under riksmarken Erik Kettilson, Wase eller Puke, synes vid tidpunkten för konungens landstigning från Södermanland genom Nerike ryckt ned i Westergötland för att der förena sig med den dansk-norska hären.

Margareta befann sig i Varberg. Af sin samlade härsmakt afsände hon i midvintern Henrik Parrow med en dansk-norsk härafdelning, mest fotfolk men med 1,500 ryttare, till Jönköping, antagligen för att der stänga vägen för den anryckande konungen. När Parrow anlände till Jönköping, erfor han till sin förvåning, att konungen redan ryckt der förbi och nu stod å Axvall. Han vände hastigt åter, och den samlade hären ryckte nu mot norr.

Konung Albrecht blef äfven förvånad, när han anlände till Axvall och under vägen från Kalmar ingenstädes träffat den allierade hären. Så snart han blifvit förvissad om hvar denna stod, ryckte han hastigt mot söder.

Å slätterna öster om Falköping stötte de båda härrarne samman och utkämpade detta väldiga fältslag, som för långliga tider bestämde nordens öde.

Trakten öster om Falköping kan man benämna en kitteldal. Å alla sidor är den omgifven af delvis branta berg. Billingen och Borna-bergen ligga i norr. Mösseberg i norr och nordvest, Plantaberget i nordost, det långsträckta Hvarfsberget i öster, Gisseberget i sydost och det nära 1,100 fot höga Ålleberg i söder och sydvest. Afståndet från detta och Hvarfsberget är i rak linie något öfver $\frac{1}{3}$ svensk mil, men dalen vidgar sig åt norr ansevärt. Mellan de senare bergen rinner den lilla ån Slafsan, hvilken delar dalen i tvenne hälfter. Från trakten af Leaby nära nuvarande Slöta genomlöper ån ett långsträckt moss- och kärrdrag, beläget inom Karleby, Åsled, Tiarp, Högstena och Hvaltorps socknar. Mossdraget är på sina ställen $\frac{1}{4}$ mil bredt men har i nejden mellan Karleby och Åsled en ringa bredd, isynnerhet midt för Danåsen åt Åsleds-sidan. Det är än i dag — utom under mycket starka vintrar — otillgängligt för dragare, förutom på ett ställe söder om Danåsen bort åt Karleby vid Årebro, der ett vad finnes, öfver hvilket för samfärdselns bekvämlighet en bro under de senare åren blifvit anlagd.

Trakten vester om mossdraget — Falan — är öfver allt hög, en verklig bergsplatå mellan bergen. Från Ålleberg sträcka sig rader af kullar och långsträckta åsar med sank mark dem emellan här och hvar. Men alla dessa mindre mossdrag hade utan tvifvel alla varit hårdt tillfrusna den tidpunkt slaget stod.

Nejden var äfven den tiden tätt bebyggt och odlad. Den är full af minnesmärken, grafsättningar och uppresta

stenar. De s. k. gånggrifternas mängd förvånar den besökande. Allt bär spår af tidig odling. Norr om den långsträckt byn Karleby — den kallas ännu Karleby långa — ligger den af vestgötabönderna år 1135 mördade Ragnar Knaphöfdes grafplats, en väldig hög, med öfverst grafsättning från hednatiden, från hvilken man har en vidsträckt utsigt öfver det pittoreska landskapet, den flacka, skoglösa, bördiga bergslätten Falan, med dess rikedom af i trädgårdar liggande gårdar, egendomar och hvitmenade kyrkor bland mörkgröna trädgrupper, omkransad af en ram af nära och fjerran blånande berg, af hvilka det närbelägna Ålleberget ter sig vördnadsbjudande med sina branta, väldiga stalper och Hvarfsberget prunkar med sina delvis med ek och löfskog rikt beväxta sluttningar.

Sådan ter sig från den sju sekler gamla konungagrafven den i nordens häfder så märkliga valplatsen, der en gång det sällsamma skådespel uppfördes, att de trenne nordiske stammarne, samlade i hjertat af landet, med hvarandra blandade sitt blod mot Tysklands härskaror.

Konung Albrecht hade natten till den 24 Februari 1339, St. Mattis dag, varit lägrad å sluttningen af Mösseberg och begynte morgonen sagde dag utbreda sina enligt rimkrönikan, utom fotfolket, ända till 18,000 man starka ryttareskaror å den vida bergslätten. Enligt all sannolikhet sände han en härafdelning rakt vester ut till trakten mellan nuvarande Torbjörntorp och Lovene för att derifrån rycka mot Åsled, der sannolikt en del af den allierade härens högra flygel under Ivar Lycke stod. Med hela den öfriga hären ryckte han öfver slätten mot sydvest.

Inom landet har troligen hvarken förr eller sedan

varit skådadt ett så talrikt, väl utrustadt ryttteri som dessa främmande skaror, komna från ett land, der riddareväsendet vid denna tidpunkt stod i sin fulla blomma. Den svenske konungen satt på sin sista regeringsdag, bland sina lysande regementen, på en skön stridshäst, segerstolt och manlig att skåda i sin glänsande rustning, omgifven af krigsvana, bepröfvade riddare i lysande harnesk och hjälm. Med honom var hans son prins Erik och brorsonen hertig Johan. Hans frände biskop Rudolf i Skara, iförd full krigsskrud, satt vid hans sida. Till underbefälhafvare hade han sådana män som grefve Albrecht af Holstein, grefve Gynten af Lindow och Ruppın, grefve Bugislaw af Stargard m. fl.

När konungen blickade öfver sin stolta härsfakt, säges det, att ett leende af öfvermod drog sig öfver hans stolta anlete, och han mente sig med denna här kunna öfvervinna hela norden, först sitt eget upproriska rike och derefter den hatade danska drottningens, mot hvilken han länge utfarit i skällsord och låga tillvitelser. Redan en tid förut hade han antagit namn af konung öfver de tre nordiska länderna.

Och hären var onekligen, som förut är nämndt, både utmärkt och lysande. »Den sken som en sol», denna ryttaremassa, på sina goda springare, iförda sina glänsande harnesk och hjälm och med sin utmärkta utredning af blanka svärd och gyllene sadelmunderingar, och än i dag vet folket i trakten genom traditionen att berätta om all den glans, som i vintersolen skimrade öfver de snöhöljda fälten, från alla dessa främmande »guldhjelmsriddare».

Den allierade hären, som före konung Albrecht anländt till valplatsen, hade föregående dag intagit stridsställning ned i bergdalen bakom de af Slafsan genom-

lupna långsträckta, sankta moss- och kärrdragen samt på sluttningen af Ålleberg. Danskarne under Iwar Lycke utgjorde högra flygeln, norrmännen under Henrik Parrow stodo i centern och svenskarne under riksmarsken äfvenledes i centern och bildade hela venstra flygeln från ån mot Ålleberg.

Riksmarsken synes haft högsta ledningen. Han kände bäst terrängen och synes i mycket byggt sin stridsplan på konungens kända oförvägenhet. Innan han valde sin ställning, är det antagligt, att han hade kunskap om, att det af källdrag och os uppfyllda moss- och kärrdraget och ån, oaktadt vintern, ej kunde bära ett tungt rytteri. Sjelf var han ej genom den sankta marken med sin venstra flygel skild från den öfriga hären. Öfver vadstället vid Årebro hade han med den en lätt förbindelse.

Huru stor den allierade hären var känner man ej. Häfdatecknarne hafva derom intet att förtälja. Men rimkrönikan nämner dock något, att den danska hjälphären äfvenledes skulle varit synnerligen ståtlig att skåda. Den förtäljer om danskarne:

De danske ej läto töfva, De möttes allt uppå den hede;
Att strida mot konung Albrecht, Det var deras största glädje.

Det skedde om en helig söndag, Der de mände mässan höra;
Sedan redo de till Öresund, Och läto sig öfver föra.

De redo öfver de Skånska berg, Och öfver de gröna ängar;
Det var stor lust att se deruppå, Huruledes deras hästar mände springa.

Och de redo in öfver Sveriges gräns. De voro i hugen så tröste
Och der stod folk och undrade på, Att jorden ej under dem briste.

Konungen fortsatte sin marsch öfver den tillfrusna Falan, med sin högra flygel mot Falköping och en del

af hans venstra detacherad längs Hvarfsberget mot Åsled. Någon sammandrabbning mellan härarne hade troligen ej skett förrän i närheten af mossdraget mellan detta och Ålleberg, hvarefter riksmarsken vikit till baka mot Karleby och vadstället.

Konungen stod nu på kanten af den höga Falan, som här sluttar brant ned mot de sankta markerna. Konungen läser ej egt en tanke på en olycklig utgång, men fann dock för godt att här inhemta sina underbefälhafvares och sina närmastes råd. Kunde han komma öfver det ungefär midt emellan Karleby och Åsled smala kärret, var intet tvifvel, att hans goda rytteri skulle sprängt den allierade härens center och fullkomligt krossat dess högra flygel, inklämd som denna var imellan Hvarfsberget och mossarne, den längs berget framryckande styrkan och hans egen armé.

Många inom hären afrådde anfallet, bland dem ifrigast den åldrige svenske riddaren Tyke Olofsson.

Konungen blef uppbragt och tillropade, enligt rimkrönikan, den gamle riddaren:

Äst du rädd för dansk mans svärd,
Så rid du hän af side.

Riddaren skall då ha genmält.

Aldrig sägen I mig rädd,
jag mände fullväl sjelfva;
kung Albrecht, ser väl till i dag
I kunnen försvara er sjelfvan.

Icke skall det någon tid spörjas om mig,
jag torde ju yppa kif,
den förste man jag vara vill,
den i dag skall våga sitt lif.

Oaktadt alla varningar stod konungen fast i sitt beslut och styrktes deri af en mängd yngre riddare och svenner, hvilka i likhet med honom föraktade all fara och hvarje hinder. Bland dem var den unge Gerdt Snakenborg, hvilken konungen för hans manhaftighet i orden på stället slog till riddare.

Anfallet blef sålunda beslutadt. Först stormade en afdelning fotfolk och rytteri öfver träsket och kom genast i förbittrad strid med de på andra kanten stående danskarne, af hvilka tvenne regementen på stället blefvo efter en mördande kamp nedhuggna. Med all sannolikhet har Danåsen fått namn af blodbadet. Konungen blef nu ifrig att sjelf komma öfver med sitt tunga rytteri och fullborda segren. Ovisst är, om han tagit vägen tvärs öfver kärret vid Danåsen eller något norr härom. I hvilket fall som helst blef utgången den olyckligaste. Kälén och isen brast under de tunga jernklädda ryttaremassorna, hvilka sålunda bokstafiligen fastnade i kärren. Hästarne sjönko ned och en allmän oordning blef följden.

När riksmarsken från höjden af Karleby såg olyckan, gaf han genast ordres till angrepp mot de fiender, som befunno sig å fast mark. Anfallet var ytterst häfligt. De å Falan stående tyska skarorna måste vika, de som kommit öfver träsket nedhöggos af norrmän och danskar.

Den nyss till riddare slagne Gerdt Snakenborg hade af konungen fått en trupp ryttare under sitt befäl och blifvit anförtrodd en synnerligt vigtig post. Förmodligen skulle han å något lämpligt ställe vara med och hindra riksmarskens framträngande. Den storpratande herrn var en af de första som tog till flykten med hela sitt talrika följe och bidrog derigenom mycket till slagets olyckliga

utgång. Den omständighet, att han sedermera kom i stor gunst hos drottning Margareta, har gifvit en och annan häfdatecknare anledning, kanske ock med rätta, att beskylla honom rent af för förräderi.

Konungens och hans i träsket varande ryttareskarors öde var nu gifvet. De kunde omöjligt göra någon ting, de kunde hvarken komma fram eller tillbaka. Med hvarje ögonblick, för hvarje rörelse sjönko hästarne allt djupare ned, och både häst och ryttare blefvo ett lätt byte för segeraren. Nederlaget var fullständigt.

Konungen sjelf, hans son Erik jemte grefvarne af Linden och Ruppin och Hollstein, biskop Rudolf i Skara och en stor mängd riddare blefvo fångna, bland de senare äfven den gamle Tyke Olofsson. När han fördes förbi konungen, lärer denne till honom utropat: »O grauer, grauer, hätte ich dir gefolget!»

Under tiden fortfor striden att rasa norr om Åsled, der vid hemmanet Bångården visas tydliga märken af dess bitterhet, de otaliga i åkrarne befintliga menniskobenen, helveteskärret, der antagligen en mängd döda kroppar af menniskor och hästar efter striden blifvit ned-sänkta, Segerberget och traditionen tala så värtaligt härom.

Men de tyske skarorna lemnade ej utan ytterligare strid slagfältet. Kampen synes fortgått fram mot Ålleberg och ut på den vida slätten mot staden. Å hela denna sträckning har man ända till våra dagar funnit lemningar af vapen och krigsrustningar, ofta i otrolig mängd. Så hittades å femtio-talet vid flåhackning nedanför väderqvarnen å egendomen Viken, å fast mark, en anseelig mängd lemningar af lansar och svärd, utbredda på en vid yta, allt vittnande om att der omkring rasat den häftigaste strid. Man har svårt att förklara, huru en

sådan mängd vapen kunnat utan att upphemtas qvarligga. Armband och prydnader, burna af riddare, äro deromkring funna. En år 1827 funnen halskedja af guld lärer vägt ej mindre än 46 lod.

Striden säges rasat endast få timmar. På konungens sida lära 20 riddare ha stupat, på drottningens 8, bland dem Henrik Parrow. Den danske underbefälhafvaren, Lyder Kabolt, blef dödligt sårad. Af väpnare, svenner och gemenskap hade en stor mängd fallit å ömse sidor.

Den tyska hären blef visserligen slagen och sprängd, men ingalunda tillintetgjord. Flere afdelningar fortsatte efteråt på egen hand kriget. Bland befälhafvare som undkommit nämnes hertig Johan och Clas von Vitzen. Stockholm öppnade ej på flera år sina portar för Margareta.

Flera häfdatecknare hafva uppgifvit, att den sistnämnda vid tidpunkten för slaget vistades i Varberg, dit ett ilbud från slagfältet sändes, förkunnande segren. Men enligt folktraditionen var hon med och skulle från det bakom Mularps kyrka och by efter henne benämnda Fruskär, en brant uppgång å Hvarfsberget, åskådat striden. Efter dess slut säges hon hafva besökt valplatsen och då i en äng tappat sin nyckelknippa, hvaraf ängen fått namn efter denna tilldragelse. Men som flera ängar med detta namn finnas i orten, en gård vid Ålleberg har till och med detta namn, kan ingen bestämdt visa, hvar rätta platsen en gång varit. Af benämningen har man ej den minsta ledning vid valplatsens bedömande. Säggen är äfven, att drottningen natten efter slaget hvilat å torpet Thorsbo å Hvarfsberget. För blott få år sedan nedrefs den byggnad, som en gång säges varit residens för nordens märkligaste qvinna.

Traditionen finner emellertid stöd hos en och annan häfdatecknare, som menar, att drottningen verkliga varit närvarande. De kunna visserligen ej förneka uppgiften, att hon stannat i »Wardbjerg», men mena, att denna plats lika väl kan vara »Wardboabjerg», den gamla benämningen af Hvarfsberget. Till någon visshet härutinnan kommer säkerligen ingen, men fullt faktum är, att hon befallde, att de höge fångne herrarne från slagfältet skulle föras till Bohus, dit hon sjelf begaf sig. Historien har mycket att berätta om, huru hon der mottog sin fångne gäst och lät honom umgälla allt det hån och den smälek hon sjelf lidit.

I varen välkommen, konung Albrecht!
 Mig hafver fast efter eder längtat!
 I skolen vara fadder till det barn,
 Som jag med munken hafver fångit —

låter rimkrönikan vara hennes första helsning. Men alla dessa intressanta berättelser kunna ej hafva någon plats i denna skildring.

I den södra med tjock jernplåt beslagna dörren af kyrkan i Falköping finnas 11 märken efter kulor. Traditionen anser, att dessa märken stå i samband med slaget, men mycket otroligt är om skjutvapen med krut och kulor då begagnats. Märkena kunna ha härledt sig från en senare tid, under något af danskarnes fälttåg upp mot landet.

Om sjelfva tilldragelserna under det stora fältslaget har ortens befolkning för öfrigt ej mycket att förtälja. Blott det, att kung Albrechts ryttarskaror »red ned sig» i mossen mellan Åsled och Karleby, säger sig något hvar ha fullt reda på, liksom så godt som alla från far och

farfar hört berättas om all den glans, som spred sig öfver hela nejden af de antågande främmande riddarnes och ryttarnes rustningar och svärd. Men de stupade kämparnes vålnader deremot, de föra ännu i folkets fantasi ett rikt lif, och mången som nattetid färdats mellan Karleby och Falköping vet berätta om spökelsor af krigsfolk och guldhjelms-riddare, som visat sig å slätterna eller skramlat med sina vapen och rustningar inne i Ållebergets salar. Förr, så berättas det, skulle isynnerhet krigsmännen visat sig mot stundande krig och ofred i landet. Äfven vid foten af Hvarfsberget skola ej de nu snart gångna fem seklerna ha bringat de fallna till ro. Man hör der stundom buller och svärdsklang. Så berättar en ännu lefvande man, att han under vedhuggning fallit ned i en klyfta. Der mottogs han med det grufligaste rytande och tillrop. Han hade stört några fallne i deras ro. Mannen skyndade sig hastigt upp, följd af krigsmännens rytande. Uppkommen slungade han sin yxa ned i klyftan och tog hastigt flykten, lycklig öfver att hafva sluppit undan för så godt pris.

I Ållebergs-trakten berättar man att bataljdagen i solnedgången kom en trupp guldhjelmsriddare sprängande öfver fältet. Deras rustningar skimrade som guld i aftonsolen. Truppen red rakt mot berget och in i en klyfta mellan dess väldiga stalper och försvann. I folktron finnas de i berget ännu.

En gång, så är sägnen, kom en bonde från skogsbygden farande, som förde malt, som han ville sälja i staden. Det var något lidet öfver midnatt, när han kom till berget. Då kommer ut en man, som frågade honom efter hans ärende och, på erhållet svar, bad honom följa med sig, så skulle han få mångdubbelt mera för sin vara,

än han kunde begära i staden. Bonden följde honom upp emot berget till en häll, der ingången säges vara till guldhjemsriddarnes boning. Sedan bonden erhållit hederlig betalning, bad den okände mannen honom följa sig än längre in och se berga-salen, men förmanade honom derjemte att gå sakta. Han kom då in i en sal och såg ryttarne ligga sofvande rundt omkring med gyllene rustningar hängande öfver sig. Innanför hörde han buller af hästar, likasom i ett stall nattetid; men, som han icke gick nog tyst med sina jernbeslagna skor, vaknade några af krigsfolket och frågade: »Är det tid ännu?» Nej! svarade mannen, som ledsagade honom. Då lade sig ryttarne åter ned och somnade tungt in, hvarpå bonden var glad att komma ut under Guds fria himmel igen och skyndade fort sina färde.

Gården Sunnerål, vid foten af berget, säges fått sitt namn af en fallen riddare vid namn Sunne. En bonde derifrån gick sent en afton ut för att söka sina hästar och blef då bergtagen. Inne i berget fann han stora och rikt prydda salar, och der åskådade han bergsriddarnes muntra lekar samt drack med dem ur gyllene kärl mjöd och vin, som han tyckte några timmar blott. Men när han kom tillbaka hem, kände honom ingen; hans vänner och anhöriga voro döda, och hans fordna egendom var i okända slägtingars händer; det var i 40 år han varit borta i berget.

Slaget vid Falköping var unionens första dag, om den än icke kontraktsenligt ingicks förr än några år derefter i Kalmar. Hos Margareta, denna nordens Semiramis, var planen storartad och tycktes då af många anledningarna kunna lyckas. Den åsyftade att förena hvad som ursprungligen hörde tillsammans, men i tidernas längd

blifvit skildt åt. Men likväl blef den nordiska unionen aldrig hvad den stora stiftarinnan åsyftat och hoppats. Tvärt om, den söndrade i stället för att förena, den framkallade hat och tvedrägt i stället för kärlek och försöning och slöts med Christian II:s blodiga dåd. Men detta var ej Margaretas fel, hvilket ock inses af de skilda stammarna, hos hvilka hennes minne lefver i historien och sagan ända från bergslätten å Falköping ned till Dannevirkes vallar, der enligt sägnen »sorte Greta» utefter sina egna förskansningar hvarje natt färdas från Hollingsted till Hådeby, iförd sin praktfulla dräkt, ridande på en hvit häst, som sprutar flammor.

Är det tid ännu? fråga riddarne i Allebergets salar.
— Skola sekler ännu förgå, innan de stammar förenas, som ursprungligen voro ett? — När skola bergariddarne säga: Nu är det tid.

»Fra Issefjorden det bruser
I Kongegravenes by;
Om gamle tid det suser,
Det hvisker om tider ny.
Blandt Konger Saxo hviler,
Bisp Wilhelm hos Kong Svend,
Fra graven Margrete smiler
Med fred till Nordenes mänd.»

Allmogelif under fältmanövern 1886.

Maken till lif i norra Vadsbo än det, som fördes der under September månad torkåret anno 1886, har aldrig Kongl. Maj:t och kronan der ställt till på många hundra herrans år. Något jemförligt har der ej varit skådadt sedan den besynnerliga tid, då kung Valdemar i all sköns lugn och ro satt i Ramundeboda och spelte »tafvel» med sin fagra drottning, den yppiga Sophia, under det det kongliga parets hofmän och tärnor förlustade sig med dans och strängaspel och allehanda nöjsamma lekar, och hela svenska bondehären lät slå sig af prins Magnus' danska rytteri vid Hofva.

Nu var det just ej precis meningen att slå ihjel någon enda menskelig varelse, men krig skulle det föras och det på skarpen ändå. Order voro utgångna till all krigsmakten i 6 län, förutom Stockholms stad. Generalen greve Hamilton samlade en del omkring Elgarås och kronprinsen de öfriga norr om Töreboda, och så begynte kriget helt hastigt och lustigt med att kronprinsen måste gifva vika vid Lefsäng och Katrineberg, medan Nerikes husarer som fribytare redo ned i Fredsbergs marker å andra sidan

kanalen, stormade batterier och kastade sappörkompaniet öfver ända. Nu kom turen till Fägred och Bellefors att glädja sig åt smällen och beskåda härligheten, och mycket var det äfven både att se och höra, ty en stor fältmanöver är ett sällsynt skådespel.

»Qvinfolka ga sej levanes öfver
För en sådan fali grannlåt»,

som det står i den gamla visan.

Och det var ej nog med ortens eget folk, nej hela bygderna vida omkring skulle dit och grannstäderna och aflägsset boende slägtingar och vänner skulle nu helsa på. Det var kalas i hvarenda stuga. De voro verkliga högtidsdagar, dessa säkerligen ej på länge förgättna manöverdagar.

Det var på f. m. alldeles inpå slutet. Ett stort sällskap var församladt hos kyrkovärden, väl aktade Bengt Gabrielsson i Olof Svensgården Asmundstorp. Svågern från stora Horn hade kommit qvällen förut med både qvinna och barn, det yngsta ej mer än 9 veckor gammalt. Hela slägten från Hjalstad hade anländt tidigt på morgonen, medhafvande äfven den 76-åriga fastern från Humlegården, vanligen Humlegårdskäringen kallad. Alla ville se kungen och prinsarne, de främmande »uppsera» och huru det gick till i krig.

Kyrkovärden gick helt förnöjd, smackande på sin pipa, och pratade med all den främmande slägten, medan hans hustru, mor Ingeborg, hade ett grufligt besvär att få allt i ordning till frukosten. Hon ville naturligtvis visa hvad det allmänt kända förmögna huset förmådde så i mat som dryck. Allt var nu pyntadt och fint i det för några år sedan ombyggda boningshusets rätt rymliga och vackra rum.

Golfven voro nyskurade och hvita gardiner satta för fönstren i de bättre rummen.

God hjälp hade mor Ingeborg i sin 19-åriga dotter Hilma, hvilken i år varit i sta'n och lärt sig sy kläder och nu presenterade sig för all främmanden, fin som en fröken, med tätt åtsittande klädningslif och rikt draperad kjol. Ja, hon bar, dagen till ära, till och med en rätt försvarlig tournyr, ett plagg medhafdt från staden, men noga undangömdt för föräldrarnes blickar, men när hon i dag på morgonen klädde sig, hade hon trott, att både far och mor under dagen skulle få så mycket att göra och se, att ingen af dem fick tid observera, huru vidlyftig hon var.

Det var en vacker flicka, kyrkovärdens Hilma, mycket vacker till och med, med mörkt vågigt hår, fina regelbundna drag och, som kontrast till det mörka håret, blåa själfulla ögon. Och växt var hon som en oread. Ej underligt att hon i staden varit alla bodbetjenters förtjusning, men Hilma var listig och lyssnade ej till deras fagra snack.

Och en rask flicka var hon, det visade hon tydligt, som hon nu sprang mellan köket och sjelfva högtidsrummet, der bordet dukades och derunder i köket för hvarje gång lugnade modren, som blifvit mycket yr i hufvudet af allt detta förskräckliga fältmanöversbråket.

När allt ändtligen var färdigt, börjades måltiden med smörgåsbord, och sedan slog man sig ned, kyrkovärden sjelf vid fönstret med fastern från Humlegården till höger och svågern från Horn till venster. Svågern fick plats i en brunmålad soffa och vidare rundt bordet hela släkten. Hilma hade ej tillfälle sitta till bords mer än litet då och då, mellan det hon inbar rätterna. Först serverades saltlänga med äggsås och potatis, sedan bruna bö-

nor och fårstek. Man söp både på fisken och steken, till och med qvinfolken togo sig en liten perla, och Humlegårdsgumman var minsann ej den, som försmådde glaset.

Samtalet var lifligt och rörde sig uteslutande omkring de märkliga händelser, som nu tilldrogo sig å de fredliga, bördiga slätterna. De främmande voro alla, helt naturligt, mycket nyfikna att få se de kungliga.

— Kongen, han ri'r hvarevia da fram og åter, sade kyrkovärden. Dä' ä' en storer och grofver kär, og på hövet har'n e ubegripeli grann förgölder krunga, som ser ut som e hufva, mä en gullspets änna som e tornspira.

— Dä' ä' inte kongen, mente Asmundstorps gamle afskedade rotesoldat, Frimodig, som inkommit och inbjöds deltaga i måltiden, dä' ä' en å prussares generaler, Wissman seger di han heter.

Men detta var ingen som trodde. Frimodig såg dåligt på gamla dagar, och man ansåg allmänt att han sett felt, nej, det var allt kongen, han med den förgyllda kronan.

— Dä' sa' I inte sega mäk, sade Frimodig, ja känner kongen godt, og har talt ve'n bå' på Axvall attanhundra-sextifem og på manövern sjuttifura. Ä' dä' kongen, så ä' dä og två konga som ä' mä', för dä' ä' två mä' lika dana hufver, den are ä' en tusk öfverste, som heter Länsman.

Och nu skrattade hela sällskapet med full hals, en länsman var ridande med kongen, det var för lustigt.

Kyrkovärden slog i en liten perla, en halfva på fårsteken, till sig och de närmaste, hvarefter flaskan sköts fram till Frimodig.

Den gamle soldaten grep flaskan under djupa funderingar öfver huru märkvärdigt tyst det var ute på slätterna, å hvilka han nyss åsett, huru arméfördelningarne

marscherade fram. Han var just i färd med att slå i åt sig en ordentlig, hederlig knektsup, välsignande den stund han kom i så godt lag — det var minsann ej ofta honom förunnadt att lefva så kräseligt — då han tyckte sig höra ett kommandoord strax utanför, men sade ingenting.

Man skrattade ännu som bäst öfver att kongen hade länsman med sig, gamla fastern från Humlegården aldrig värst.

Frimodig lyssnade genom skrattet, ja minsann kommanderades det ej der ute, han hörde orden: ladda, rör i — några sekunders uppehåll och sedan ett skarpt — fyrr!!

En förskräcklig knall ristade hela byggnaden, och åtta fönsterrutor sprungo med ett hemskt klingande ljud.

Att nu skildra den uppståndelse som följde är komplett omöjligt. Humlegårdskaringen hade ramlat öfver ända och låg borta i en vrå, svägerskan hade fallit som död tvärs öfver sin af förskräckelse förlamade man, som endast hann utropa: Jesses, di skjuter skarpt, kyrkoverden sjelf han kunde hvarken svimma eller dåna, ty katastrofen inträffade, just som han förde bränvinsglaset till läpparne. En del af dess innehåll kom i vrångstrupen, och han hostade nu så, att han kunnat hostat upp andan. Resten af bränvinet hade runnit innanför skjortkragen. Mor i huset tog flykten till köket, barnen skreko, tumlade dels under bordet, dels följde Hilma ut på gården, der denna sprang hufvudyr fram och åter.

Den ende, som var lugn, var gamle Frimodig, han tog sin sup i botten, hyfvade till sig fårsteken och tackade Gud för att han engång på gamla dagar mädde så väl.

Vi följa den vackra Hilma på sin flykt. Först sprang hon, som nämndt, af och an på gården, men »keste» derefter genom gårdsgrinden i afsigt att komma ut på fria fältet. Men knappast hade hon hunnit utanför ladugårdsknuten, innan en löjtnant ånyo ropade fyrr, och en ny kanonsalfva från fyra eldgap ristade jorden.

Hilma slog med armarne och sprang så häftigt tillbaka, att hon utan alla tvifvel till mycken fröjd för artilleristerna fallit omkull, om hon ej råkat att komma midt i famnen på en ung man, som helt lugnt åsåg manövreringen. Denne fick af flickan en törn så stark, att det i hastigheten såg ut, som om båda samtidigt skulle falla till marken. Ett par starka armar förde, derefter den oroliga ned i ett dike och satte henne vid dess kant, der hon fortfarande omslöts af samma armar.

Artilleristerna tyckte episoden var lustig, löjtnanten och en ung sergeant sände från sina kanoner slängkyssar till den unga sköna, hvilken artighet sjelfva föremålet tillfölje af skrämselfn ej observerade.

— Ladda, rör i, fyrr!! kommenderade ånyo löjtnanten.

— I i i i! skrek Hilma och ville rusa upp, men den unge mannen höll henne stadigt fästad invid den moderliga jorden.

När salfvan brakat öfver, och ekot förtonat öfver slätten och skogarne, märkte Hilma, att det ej var det minsta farligt å färde. Hon begynte till och med skratta och helt frimodig se sig om. Först då blef hon varse, att hon befann sig i armarna på en för henne fullkomligt främmande karl.

— Hvem är ni? frågade hon rodnande.

— Fredrik Andersson heter jag, från Dykälla, två

mil härifrån, häradsdomarens son, svarade den unge mannen trovärdigt.

— Det var faselit snällt att du to' mej, utbrast Hilma, ja va' så förskrämd, så det kan du aldrig tänka dig, hvareveli fönsterruta sprang der inne, ja' trodde det var sjelfvaste domeda'n.

Nu skrattade båda de unga, och Hilma begynte derunder noga betrakta mannen, i hvars armar hon ännu befann sig.

Det var en ståtlig, vacker karl om cirka 25 år, en typ af en rask och hygglig bondson från det bördiga Vadsbo.

— Släpp mig nu, sade Hilma rodnande, — jag måste in, du kan godt följa med om du vill.

— Tack skall du ha, sade Fredrik och följde flickan, derunder med förtjusning betraktande den härliga gestalt han hållit omsluten.

De följdes åt.

— Nej, stanna! sade Fredrik när de kommit nära grinden, han pekade utåt slätten — se deråt, se rundt om.

Det var ett sällsamt skådespel, som nu visade sig för dem båda, öfverallt mot hvarandra lägrade infanterikedjor, trädgårdar och gården fulla af manövrerande trupper. Infanterielden ljöd i ett ständigt virrvarr, stundom hastigt på en gång, stundom oafbrutet, ett ständigt smattande, som om allt på engång skulle gå sönder; och öfver allt detta brakade kanonernas åskor, och krutröken hvirlade mot skyn i hvita, lätta moln.

Der inne å gården hade man äfven hastigt blifvit helt lugn, sedan den första uppståndelsen var öfver. Värst var att få lif uti den afdånade fastern. Alla kommo nu ut för att beskåda slaget. Kyrkovärden blef förtjust öfver

att träffa Fredrik, hvilken han råkat på sista vårmarknaden i Sköfde, den rike och aktade häradsdomarens ende son.

Mor Ingeborg var mest intresserad af de invid selsatta artilleristerna.

— Män dä' ä' rekti sun, å se de vackre, raske pojka, utbrast hon, se så smala di ä' om lifvet, änna som getinga, di kanske ej fått hvarken vått eller torrt i sej på hela da'n, vest ha di skötet ut fönstera för oss, men dä' kunde la inte di hjelpta. Hilma du, spring in, bre på en hel hop mä' smörgåsa, lägg ost og kött på, lägg dem i en korg, ta en spann svajdreck ur källarn å spring bårt te dum mä.

Hilma, tillika en mycket hjertegod flicka, var ej sen att efterkomma uppmaningen. Så hon arbetade och skar derinne, hjelpt af småsysterne! Snart var allt färdigt och flickan barhufvad i väg ut till artilleristerna. Och hon var välkommen, det kan man lita på. Löjtnanten kom genast henne tillmötes, tryckte med förtjusning flickans händer och tackade i entusiastiska ordalag, tog sjelf en smörgås och störtade med begärlighet i sig tvenne glas dricka. Sergeanten delade ut häfvorna.

— Men tror ni ej, min sköna älskvärda, vän sade den unge underofficeren artigt, under det han förde handen till mössan, att ni äfven till all den här vänligheten kunde få oss en liten snaps?

— Ja bevars, sade Hilma ja' skall springa etter fars stopaflaska — och tvärt var hon i väg och inom kort åter.

Batteriet avancerade vidare. Löjtnanten tryckte än en gång Hilmas små händer, red fram och skakade hjertligt hand med kyrkovärden och försvann derpå i sporr-

sträck öfver fältet. Sergeanterna och artilleristerna kastade slängkyssar.

— Men nu måste vi ut och se på kriget, menade svågern i Horn, och så gaf sig hela sällskapet i väg, följda af den nu mycket pratsamme Frimodig, som på sin lott fått nöjet ledsaga gamla fastern. Far och mor stannade dock hemma för att vakta hus och hem i dessa oroliga tider.

Så kom man upp till Fägred och inpå kyrkogården. Den var full af menniskor, som stodo eller gingo af och an bland grafvarne. Nedanförlåg ett kompani Östgötar och fyrade på mot den fiendtliga linien vid Stång med stor fermité. Å ömse sidor pågick infanteristriden som häftigast, och kanonerna skälde på hvarandra som arga hundar. Krutröken hvirflade upp mot kyrkogården. Bönder och landtflickor, jemte små näpna stadsfröknar nöso vid den ovana inandningen, och mången komisk scen blef skådad. Öfverallt var ett hvimmel af åskådare. Tusentals menniskor hade strömmat till för att se på manövern.

Fredrik och Hilma följdes troget åt och gingo stundom hand i hand för att ej bli skilda. De hade kommit från kyrkogården och gingo nu vidare för att åse striden. Släkten var med till vägen mellan kyrkan och prestgården, de unga sågo sig om efter dem gång på gång, men rätt som det var voro de försvunna i folkträngseln. En halftimmas ifrigt letande blef följden.

Omöjligt att få syn hvarken på svågern i Horn, Frimodig eller Humlegårdskäringen. Nånå, ingen olycka var skedd för det, och de unga redde sig nog sjelfva. De följde med kronprinsens segrande armé till det närbelägna Walla.

Den vackra Hilma fick derunder mången vänlig nick, beledsagad af ett leende af förbiridande eller mötande offi-

cerare, ja till och med kronprinsen och prins Oscar hade artigt helsat.

De unga vandrade efter stridens upphörande åter och åsågo den högtidliga aftackningen af trupperna, hvilken skedde å ett gärde mellan Fägrede kyrka och Stång och gingo derifrån gent öfver åkrarne till Fimmerstad — det Kongl. högkvarteret — för att der åse all den militära ståten. Och der vandrade de lyckliga både länge och väl omkring i den sköna, nu af sorlande människoskaror uppfyllda trädgården och lyssnade till den vackra gardesmusiken. Mörkret föll på och då flödade det elektriska ljuset från gigantiska glödlampor bländande ut öfver nejden.

Fredrik i Dykälla var i bildning ej någon vanlig hemmason. Han hade med heder genomgått fem klasser af ett elementarläroverk och derpå en väl renommerad landtbruksskola. Fadern var gammal och sonen skulle nu öfvertaga det betydliga gårdsbruket. Oaktadt sin förvärfvade bildning gjorde Fredrik ej det minsta anspråk på att betraktas som herreman, han ville ej höra talas om något dylikt — nej rätt och slätt en hemmansegare ämnade han bli — möjligen riksdagsman. Hans hjerta hade hittills varit fullkomligt fritt. Fadren hade haft åtskilliga spekulationer i och för hans gifte med en och annan rik hemmadotter i orten, men alla förslag hade hittills strandat mot sonens obenägenhet.

— Tids nog kommer den rätta, menade Fredrik. Och nu tycktes honom den rätta vara kommen, så märkligt nog direkte i hans armar, tack vare det Kongl. svenska artilleriet. Under dagens lopp hade han nemligen blifvit så kär i sin vackra följeslagerska, så förälskad som någonsin en lugn Wadsbokarl kan bli.

Hilma förstod detta ganska väl, ty Fredrik var allt

för mycket naturmänniska att kunna dölja sin känsla. Men som hon äfvenledes tyckte förträffligt om den artige och ståtliga häradsdomaresonen, så föll det visst ej henne in att lägga några hinder härför.

Våra unga vänner voro just betänkta på att lemna det storartade Fimmerstad, då helt oförmodadt artillerilöjtnanten från f. m. stod framför dem. Med något ärende från regementet hade han nyss kommit till högkvarteret.

Hilma tyckte att det var som om hon träffat en gammal bekant, en god vän från svunnen tid, och detsamma tyckte löjtnanten. Återseendet var ock det hjertligaste. Löjtnanten fattade Hilmas hand och behöll den länge i sin, märkligt nog utan någon svartsjuka å Fredriks sida. Tvärtom tycktes det fägna honom att hon så uppmärksammades af den ståtliche officern.

— Hilma, det var ju så ni hette, förtjusande flicka! utbrast den glade löjtnanten entusiastiskt, ni är mitt vackraste minne under dessa nu slutade fälttjenstövningar, natt och dag kommer jag i långliga tider att se din tju-sande bild mellan mina kanoner stå der rodnande och skön likt en valkyria i krutröken och utdela förfriskningar till såväl mig som mitt folk. Hilma, jag ser dig nog aldrig lifs lefvande mer, men du skall glänsa i mitt minne och för att du ej heller må glömma mig, frågar jag dig, du vackraste tärna i hela denna vida bygd, om du vill vara af den stora artigheten mottaga min enkla bild i form af ett fotografi, som jag eljest tänkte lemna till en kadettkamrat, nu officer vid ett infanteriregemente, men han må vänta. När skönheten vinkar, måste vänskap och kamratskap gå afsides.

Hilma kunde ej annat än hjertligt le åt den lefnadsfriske löjtnantens blomstersmyckade, för henne främmande språk,

ty så vackert hade ej på långt när bodbetjenterna i staden kunnat uttrycka sig. I enkla, vänliga ord tackade hon för kortet, å hvilket löjtnanten å baksidan skref namn och adress samt lofvade med trofast handslag, att hon med allra första skulle sända sitt åter.

Löjtnanten följde sedan sina unga vänner ända till den stora äreporten vid ingången till allén. Vid afskedet tog han Fredrik något afsides och sade sakta:

— Är ni fästman till flickan?

— Nej, svarade Fredrik, men jag kan bli!

Löjtnanten tryckte Fredriks hand och sade nästan bedjande: Gör henne lycklig, hon förtjenar det, tro mig, ni får en skatt, som ni kan värdera för lifvet. Ack! hvad är ej en sådan omedvetet vacker och älsklig flicka mera värd, än mängden af stora verdens unga, bortskämda och bortfjäsade damer.

På hemvägen var Hilma uppsluppen och yr hela tiden, hon skrattade åt allt och ingenting. Fredrik hade allt skäl att vara belåten med sin dag och hade sålunda all orsak att äfven vara vid godt humör. Och under hela vägen hade de så mycket att se och erfara, hvadan ämne till samtal ingalunda tröt. Från såväl Fimmerstad som Moholm strålade det elektriska ljuset ut öfver fälten, och åt norr var hela himlen röd af skenet från lägereldarne. Å vägarne möttes ridande patruller och kavalleriafdelningar.

— Ett sådant skådespel får kanske ingen af oss se mera, sade Fredrik.

Denne hade under hemvägen mer än en gång tänkt att för Hilma förklara sitt hjertas känslor, men alltid hade det kommit för honom, att detta skulle varit högst opas-sande — fria på bekantskapens första dag, nej detta var

då för tokigt. När de derföre vöro nära hemmet kunde han tillföljd deraf ej visa dessa känslor på annat sätt, än genom några djupa suckar, under det han tryckte sin vackra ledsagarinnas arm. Men något skulle han väl ändock säga:

— Så märkligt vårt sammanträffande var, sade han allvarligt.

— Ja, nog var det det, menade Hilma.

— Ser det ej ut som allt varit tillståndt, för att vi skulle råkas.

— Jo, nog gör det det, sade flickan.

— Hilma, är jag välkommen tillbaka?

— Visst är du det, sade Hilma, slet sig lös från Fredriks arm och sprang genom grinden in på gården.

Fredrik följde efter.

Inne hos kyrkovärdens var kalaset i full gång. Brickor med vin och dricksglas stodo å borden i de rum, som ännu hade hela fönster, ty ingalunda hade alla sprungit, som Hilma i en hastighet trott. De sist hemkomna eller våra unga vänner välkomnades på det hjertligaste. Nästan alla, så unga som gamla, pratade på en gång, hvar och en ville berätta sina intryck under den märkliga dagen och äfventyren der under. Humlegårdskäringen satt i en länstol bort vid en spis, slog sig på knäna och pratade, så munnen kunnat gått ur led, och menade att oaktadt hon var snart 80 år gammal, hade hon aldrig upplefvat maken till dag eller på en gång sett så märkvärdigt. Gamle Frimodig gick omkring och visade alla menniskor en tio riksdaler, som han fått af kungen, och svor på att en så'n kong fins inte i något rike och säkerligen fanns ej heller i något land den aftonen en större rojalist än gamle Frimodig. Fredrik inbjöds att »öfvernatta», ehuru

det var trångt om saligheten, som kyrkovärden uttryckte sig, men Fredrik ville ej nu besvära, ehuru han nog hade god vilja. Fram på natten sade han därför farväl och gick till gården, der han hade insatt hästen. Och derefter var han efter ett par timmars färd i den klara månljusa natten i sitt hem.

Men om 14 dagar var han med fadrens vällofliga tillstånd åter i Asmundsgården och mottogs ånyo på det hjertligaste af alla, mest af Hilma, som då, just i det rum, hvars alla fönsterrutor sprungit af kanonsmällarne, gaf honom handen på kärlek och tro för lifvet.

Något längre fram mot aftonen frågade Fredrik sin fästmö, om hon något tänkt på den vackre löjtnanten.

— Jo, bevars, sade Hilma helt uppriktigt, det har jag visst, hvarenda dag och hvarenda gång jag drar ut min öfversta byrålåda, ty der ligger han aldra öfverst. — Fredrik, du, vill du som jag, så bjuda vi löjtnanten på vårt bröllop, du skall få se att han kommer.

Och detta hade Fredrik visst ingenting emot.

En spiritistisk seance i slutet af förra århundradet.

Ar vår tids spiritism en alldeles ny företeelse? På denna fråga kan man svara både nej och ja. Den torde väl vara lika gammal som människoslägtet, men sättet, huru den visat sig, har väl varit olika under olika tider. Att människor funnits, som stått under inflytande *af* eller i någon slags beröring *med* andar, låter väl icke förneka sig äfven af den mest skeptiska kritik, så vida man icke rent af föresatt sig att förneka verkliga fakta; men hvad hafva dessa människor väl varit annat, än hvad vår tids spiritister kalla medier. De gamla folkens pythier och sibyllor, som gåfvo orakelsvar, så väl som Indiens fakirer, hvad voro de väl och äro annat än sådana medier. Biblens skrifter gifva vid handen, att spådoms- och undergörarekonster voro högt upptrifna i det gamla Egypten, och i Moses lagar var ett förbud stadgadt mot, att fråga spåmän och teckentydare. Saul vände sig till en spåqvinna, för att fråga Samuels ande och fick verkligen höra hvad sedan inträffade. I nya testamentet finnas berättelser om af andar besatta människor, trollkarlar (mager) och spåqvinnor. Och hvad

vore väl under hexprocessernas tider i vårt land, de som sjelfva gâfvo sig ut för att stå i förbindelse med andar, ja till och med den beryktade Swedenborg, annat än sådane ofrivilliga medier?

Att många funnits, som blott föregifvit sig ega öfvernaturliga förnimmelser, för att dermed förtjena på klen-trogna och okunniga menniskor, bevisar ju ingalunda, att icke äfven sådane funnits som verkligen varit mottagliga för intryck från andeverlden. I synnerhet tyckes detta hafva varit händelsen under tider af grof otro eller vantro, sålunda måhända en reaktion äfven från andarnes värld mot öfverhandtagande materialism. Många företeelser i den vägen hafva väl berättats och tid efter annan förvridits till blotta ammsagor och fantastiska spökhistorier, men det bevisar icke, att ju ej en och annan oförklarlig händelse kunnat från början legat till grund för en sådan saga.

Så berättar en ännu lefvande äldre tjänsteman, att han i sin ungdom känt en gammal allvarlig bonde vid namn Lars Larsson, då redan öfver 70 år, och sålunda född på 1760-talet. Nämde bonde var en strängt gudfruktig och stilla man. Vid flere tillfällen berättade han en besynnerlig händelse, som tilldragit sig med honom, när han var cirka 25 år. Lars Larssons berättelse vann i trovärdighet, såväl deraf att han var en allmänt aktad, allvarsam och sanningsälskande man, som ock deraf, att han från ungdomen varit vän och ifrare för nykterhet. Hans berättelse om denna företeelse som vi-ofvan benämnt »en spiritistisk seance», lyder sålunda:

— Nära intill porten af H. kyrkogård låg i mina yngre år en liten stuga, hvars ena långsida var liksom stödd mot kyrkogårdsmuren till höger om östra porten. I denna stuga, som var ganska låg under ett torftak,

bodde en gumma, då mellan 50 och 60 år, med namnet Ingeborg, hvilken, emedan hon bodde i »portstugan», gemenligen kallades »Port-Ingeborg». Hon hade det ryktet om sig, att hon både såg, hörde och visste mer än andra människor i nejden och lærer ofta tagits till råds vid åtskilliga kritiska tillfällen. Det sades, att hon kunde spå, och malisen ville äfven påstå, att hon var borta påsknatten. Men allt detta oakadt sades om henne allmänt, att hon var en from och gudfruktig människa, som egde många af den tidens andaktsböcker, och säkert är, att, så länge hon orkade, saknades hon aldrig i sin kära kyrka, hvilken hon blifvit anförtrodd att städa, och hvars kor och gång hon alltid till hvarje gudstjenst beströdde med finhackadt enris.

Men innan vi fortsätta gubben Lars' berättelse, torde det behövas några upplysningar angående ifrågavarande kyrkas beskaffenhet och utseende. Hon låg midt i byn på en med höga björkar och lummiga lönnar beväxt kyrkogård, i hvars östra hörn stod ett bårhus. Kyrkan var ganska lång, men mycket smal med hvalf framför koret, hvilket utgjorde ett lägre hvälfdt utsprång, med ett större fyrkantigt, aflångt fönster öfver altaret och ett mindre på södra sidan. Sjelfva kyrkan hade fyra fönster på norra väggen, temligen höga, uppåt afrundade och lika många å södra väggen, två på hvarje sida om ingångsdörren, utanför hvilken var ett vapenhus af ektimmer. På vestra gafveln var äfven en dörr, öfver hvilken fanns ett fyrkantigt fönster, som gaf ljus åt läktaren, hvilken hade en kortare fortsättning längs norra väggen, den så kallade qvinnoläktaren. Kyrkogården var inhägnad med höga stenmurar och egde tvenne portar, en på södra och en på östra sidan. Öfver ingångarne voro s. k. porthus af

bräder. I kyrkogårdens södra hörn stod klockstapeln, liksom kyrkan täckt med ekspån. Förbi östra och södra portarne gingo landsvägar.

Måhända synes denna utförliga skildring af kyrkans läge m. m. läsaren väl lång. Den var dock nödvändig för att åskådliggöra gubben Lars' berättelse, till hvilken vi nu återvända.

— Det var en mörk och ruskig novemberqväll. Jag hade uträttat ett ärende i södra delen af socknen och hann åter till kyrkbyn vid pass kl. 10 på qvällen. Det blåste skarpt och ett snöblandadt regn formligt öste ned. Här och der utmed murar och hus lågo snödrifvor. Då jag kom midt för kyrkporten, såg jag ljus lysa i portstugan, hvarför jag beslöt gå in der och hvila en stund, medan den häftiga regnskuren gick öfver. Öfverallt var det eljest mörkt i byn.

Jag knackade sakta på dörren. Gumman kom ut i förstugan och frågade, hvem det var. Jag sade mitt namn, och som gumman kände både mig och mina föräldrar, öppnade hon genast. Jag hade aldrig förr varit i hennes lilla sparrstuga, som hade sitt större fönster på gafveln och ett mindre på södra väggen.

Väl inkommen visade sig gumman Ingeborg mycket vänlig, hjälpte mig af med min genomvåta kapprock, hängde den på en stång på »flaken» och bad mig sitta ned å en ekkista, som stod framför gafvelfönstret.

Ehuru jag ofta sett gumman såväl i kyrkan som annorstädes och för öfrigt hört henne mycket omtalas, hade hon sannerligen förut ej mycket intresserat mig. Nu var det helt annorlunda, och lifligt lät jag blicken hvila på så väl henne som hennes stugas inredning. Först en liten beskrifning om denna. Till venster om

gafvelfönstret var en innebygd säng, framför hvilken hängde ett genombrutet hvitt sparlakan och på ömse sidor om detta tvenne smala, hvita »handkläden», hvilkas nedersta ändar utgjordes af flätverk. Öfver gafvelfönstret var en längre hylla, vid hvars yttre kant hängde hvita linneflätor. I främsta hörnet till höger var en i väggen fastgjord ek-tafla, stödd på en käpp och som tjenade till bord. Utmed den vägg, som vette åt vägen, under det lilla fönstret var en lång bänk. Spiseln, en s. k. långspisel, upptog nästan fjerdedelen af stugan och sträckte sig ända till sängen. På bordet låg en hel hop gamla andaktsböcker, till en del för mig obekanta.

Sedan hon mottagit mig, satte sig gumman vid spiseln och stickade på en strumpa, lyst af ett stickbloss. Till växten var hon något under medelmättan, hade stärkt hvit linning under mössan, en svart kjortel, en ljusblå sid tröja, öfver hvilken halsklädessnibben föll ned mellan skuldrorna. Hennes klädsel liknade sålunda ej den vanliga i orten. Hvar hon var född, visste ingen. Hennes man, som varit soldat, innan han blef kyrkvaktare, var för längesedan död. Hon hade kommit med honom från främmande ort under finska kriget 1741. Hon lärer då varit en femton års flicka.

Det sades, att hon nu var bortåt 60 år, men hon såg ej ut att vara fullt femtio. Hon hade rikt brunt hår, bruna ögon, ett liffullt och vänligt ansigte, som kunde visa kraft och bestämdhet, men i allmänhet hade ett gladt och rättframt, nästan barnligt uttryck. Hon var språk-sam och munter. Hennes tal var det brukliga i orten, men mera fritt och välljudande.

Jag begynte språka med gumman och frågade henne bland annat, om det icke var litet »komset» att bo så nära

in på kyrkogården och kyrkan, och om hon aldrig hörde eller såg någon af de dödas andar.

Gumman log vid mitt tal och svarade:

— Jag är nu så vand vid dem och de vid mig, att jag alls icke oroas af dem. De vilja mig lika litet, som jag dem. Får jag blott vara i fred för de lefvande, de döda gör ingen något för när, blott man inte hädar dem.

— Jag frågade: är det sannt, att de döda fira Julottan i kyrkan efter midnatt hvarje Julenatt?

— Det kan väl hända, att så är, svarade mor Ingeborg, men hvad rör det oss.

Härefter föll talet på kyrkan. Jag sade, att den var väl trång efter socknens folkmängd. Men då sade gumman: före den stora döden var socknen dubbelt så folkrik som nu, men kyrkan var ändå tillräcklig. Några myndiga män på den tiden, hvilka inflyttat från annan ort, anförde klagan hos presterna öfver att de ej fingo rum, men dåvarande kyrkherren svarade: I fån snart rum både i kyrkan och socknen.

— Året derpå kom den stora döden, och blott en yngling och en flicka var qvar af hela folkmängden, så kan det gå än en gång.

— Huru kan ni känna till allt sådant, frågade jag leende, då I icke är född i denna orten? Kanske I äfven vet, hurudan kyrkan såg ut då för tiden?

— Jo, det vet jag, svarade gumman allvarligt och bestämdt, kyrkan hade då helt annan byring (inredning) och dertill tre helgonkor på norra sidan, lika stora som sakristian, som finnes än i dag. Men efter den stora döden stod kyrkan i långliga tider öde och blef förfallen, så att slutligen klockorna föllo ned ur den murkna stapeln, och både kyrkan och kapellerna stodo till sist utan

tak, och när sedermera kyrka och stapel iståndsattes, nedbrötos koren, ingångarne till dem igenmurades och fönstren sänktes ned, så att de blefvo som de nu äro. Grunden till kapellerna nedbröts, stenen användes till de nu varande kyrkogårdsmurarne och hållorna togos att dermed förbättra de förfallna stengrafvarne; en större dylik ligger ännu till golf i »vånghuset» (vapenhuset).

— Att kyrkan sedan den tiden mycket förändrats, är nog troligt, invände jag, men att den haft sidokor, det har jag aldrig hört eller kan förmoda. Hvem skulle uppbyggt dem, då här inga herrgårdar finnas? Det tror jag icke, det har någon inbillat er.

Nu blef gumman ifrig. Jaså, inga herrgårdar på den tiden! Jo, det var här flere sådane, och en låg inte långt i sydväst härifrån, den hette Fagerhed, och ännu kan du se tecken efter de anläggningar, som voro deromkring. Men så är det, om folk får veta något som är sanning, så tro de det inte, men hvad som är ren osanning, det tro alla. Ja så, du tror inte att kyrkan hade sidokor! Du tycks vara förständig i mycket, huru tror du det ginge om jag visade dig kyrkan, sådan hon var före den stora döden?

— Jo, det skulle jag hålla för ett under blef mitt svar. Mycket säger folk, att I vet och kan; men om I kan visa mig det, då skall jag hålla eder för den klokaste menniska, jag hört omtalas, men jag är icke lätt-trogen och I bör icke lofva mer än I kan hålla.

— Sakta blott och var lika klok, som du ser ut att vara! tog gumman å nyo till orda med djupt allvar. — Har du mod att i natt följa med till kyrkan, skall du få se åtskilligt, som du ej kunnat drömma om; men du måste då hålla tre löften, som jag fordrar af dig: för

det första, att du icke släpper min hand, innan vi åter äro här i stugan tillbaka; för det andra, att du icke tager på någonting i kyrkan, hvad du der än må se, och inte säger ett enda ord, hvarken åt mig eller någon annan eller för dig sjelf, förr än vi äro åter här; för det tredje, att du icke omtalar hvad du sett eller hört, så länge jag lefver. Välj nu, om du kan hålla dessa villkor, i annat fall blir det intet af att jag visar dig något, och om du felar mot hvad jag nu sagt, så kan det gå dig illa.

— Får jag icke taga bibeln under armen eller åtminstone den lilla evangelieboken i fickan?

— Bibeln är för stor att ha med, svarade mor Ingeborg, men evangelieboken kan du gerna sticka i fickan.

I det samma pekade visarne på hennes gamla träklocka på tolf. Tvenne timmar hade sålunda hastigt försvunnit. Gumman tog kyrknyckeln ned från väggen, svepte om sig en lång, fotsid kappa, tog ett kläde om hufvudet, grep kraftigt min högra hand och frågade, om jag vågade gå med.

Jag begynte nu känna mig hemsk till mods, men ville ej visa det. Ingeborg såg vänligt på mig och sade: släpp blott icke min hand.

Jag var ännu tveksam, men hon såg så glad och vänlig ut, att jag begynte tänka, att när hon var med, hade jag väl ingenting att frukta. Det hade nu sett barnsligt ut att visa sig rädd, och detta ville jag icke.

När vi kommit ut, kramade hon kraftigt min högra handlof, grep derefter med den lediga handen ett fast tag om min arm ofvanför handen. I det samma skakades mina lemmar af en ryckning, och kalla ilningar begynte

rista min kropp. Jag var som bedöfvad. Snart stodo vi vid kyrkogårdsporten, som hon öppnade; men så besynnerligt, det såg aldeles ut som om porten, hvilken jag visste vara af trädstolpar, nu i hast blifvit förvandlad till ett hvitmenadt stenhvalf, ett sådant som man ofta får se vid kyrkor, men hvilket aldrig någon hade kunnat minnas anbragt här. När vi inkommit på kyrkogården, tycktes ljus lysa ur kyrkfönstren; men huru besynnerligt! — af fönstren syntes blott den öfversta halfvan; och när vi kommo närmare, sågs tydligt, att der nedra delen af fönstren bort vara, voro nu släta hvitrappade väggar. Jag blef nu i hast allt modigare och kände mig fri från den ängslan jag märkt, då vi gingo ut. Dörren till vapenhuset var ej låst, blott tillstängd med en klinka. Gumman öppnade den, och vid vårt inträde såg jag, att det var ljust derinne, men kunde ej bli varse, hvarifrån skenet kom. Och ej var vapenhusets inre på långt när sådant det brukade vara. Den stora släta hallen, som annars låg till golf, saknades, och i stället voro der tiljor af träd. Nu öppnade Ingeborg kyrkdörren med nyckeln, men ej heller dörren var sig nu lik, och när den uppslogs, strålade mot oss ett klart ljus. Nu grep hon fastare om min arm, och då vi öfverstigit tröskeln, såg jag ljus i alla kronorna, men äfven de voro flera än vanligt och hade alls icke samma utseende som annars. Bänkarne voro ej heller de samma, och på norra väggen voro tre halföppningar, båghvalf, hvarunder visade sig inre rum, ur hvilka ljus lyste. Fönstren voro små och halfrunda och sutto högt uppe å väggarne. Kyrktaket var till höjden som vanligt, men de bjerta målningarne voro ej nu alls desamma. Predikstolen var på sin gamla plats utanför korhvalfvet till höger, när man gick framåt; på den syntes

flere lys, men dess utseende och dess bilder voro helt andra än de vanliga. Min ledsagerska förde mig fram åt koret. Det var fullt af beläten, som jag aldrig förr sett, och hvalfvet var prydt af målningar och bibelspråk i praktskrift. Dörren från koret till sakristian stod öppen, och äfven derifrån strålade ljuset ut.

Här vände vi om och gingo kyrkan bort åt. Tätt slutet intill min ledsagerska, som tog sig spöklik ut i sin sida mörka kappa med de breda rynkorna kring kragen, var jag, som ihågkom hennes förmaning, rädd att komma i beröring med bänkarne, hvilka tycktes vara af ek och groft målade.

När vi kommo dit der läktaren började, sågs der en gång, ledande till det bortre sidokoret. Vi gingo dit in. Ett litet altare var midt emot ingången. Derpå brunno tvenne lys framför några beläten, ställda på altaret. Ett halfrundt fönster ofvan detsamma satt högt upp mot det hvälfda taket. Vid östraväggen, intill kyrkans långvägg, syntes en låg, ofvantill rund dörröppning, som till hälften var under jorden. Några stentrappor förde dit ned. Dörren stod öppen. Vi gingo dit in. Trappan ledde vidare nedåt i en mörk gång, som snart begynte höja sig uppåt. Genom en dörr kommo vi in i det andra sidokoret, hvilket befanns vara lika stort som det första, men här voro väggar och takhvalf målade med allehanda bilder och bibelspråk. På altaret brunno framför bilder tvenne gröfre gula lys. På hvar sin sida om altaret stodo tvenne beläten i naturlig kroppsstorlek med böcker i händerna. Framför altaret var en bönball och utmed väggarne stodo träbänkar. Genom en gång, fullkomligt lik den nyss beskrifna, kommo vi in i det tredje kapellet, hvilket var af samma storlek som de föregående. Men på

altaret brunno här tre ljus i präktiga silfverstakar framför en bild, som förestälde jungfru Maria med barnet. Flere bilder i kroppsstorlek stodo här på ömse sidor om det lilla altaret. Det ej särdeles höga hvalfvet var blåmåladt med gula stjernor. Från detta kor kommo vi till den invid belägna sakristian. Här var äfven ett altare under fönstret, på hvilket brunno flere ljus framför en på ett kors hängande Kristusbild. Här igenkände jag takhvalfvet, men ingenting mer. Väggarne voro nu fulla af målningar. Här och hvar hängde hvita messkläder och kärl. Dörren till kyrkans kor stod öppen. På koraltaret brunno en mängd ljus.

Fastän vi öfverallt gingo på stengolf, förnamns ej ett ljud från våra fötter. Gumman höll mig allt jemt lika kraftigt om armen, och hvarken hon eller jag hade, under det vi besågo allt detta underbara, yttrat ett ord. Min ledsagerska framskred ljudlöst med sin raka hållning vid min sida. Ofta såg jag på henne. Hon syntes nu vara en 25- à 30-årig qvinna, med bildsköna drag. Hennes eljest så bleka kinder hade nu en högröd färg, och ögonen strålade med en underbar glans i det rika ljusskenet.

Allt hade under tiden varit tyst som i grafven, men nu på en gång bullrade det, som om en mängd folk strömmat in i kyrkan. Steg nalkades från koret, och en skäggig i fotsid kåpa klädd man stod i dörren. Han tycktes fästa sina brinnande blickar förvånad på oss. Hans hjessa var bar, men nedtill hängde håret kring skulderna.

Hastigt förde min följeslagerska mig genom de mörka gångarne till det af oss först besökta kapellet. När vi derifrån skulle gå tillbaka genom kyrkan, var den fullsatt af folk, endast under läktaren var ännu någon plats. Gum-

man förde mig till den vestra dörren, som hon öppnade, och nu voro vi åter ute å kyrkogården. Vi gingo utmed norra väggen åt porten till, förbi de nyss af oss genomvandrade koren. En förunderlig klar och vacker sång hördes ur kyrkan, och ljuset strålade praktfullt ut genom alla fönstren. Jag stannade vid ett af koren och lyssnade till den härliga sången, men Ingeborg ville draga mig bort derifrån. Jag sträfvade emot och kom derunder att med ena handen stöta mot hörnet och genast kände jag i handen en isande känsla, som om jag stuckit den i isvattnet. Jag gjorde då ofrivilligt en hastig rörelse, som slet min arm ur gummans hand, och ögonblickligen kastades jag bort som af en stormvind, som hemskt genomkyldes min kropp. Jag föll sanslös ned. När jag uppvaknade, skälfde jag af köld och fann mig då i det kalla ösregnet ligga å en snödrifva invid norra kyrkogårdsmuren. I förskräckelsen sprang jag upp och ropade efter gumman, men hon var försvunnen. Kyrkan stod framför mig mörk och spöklik. Mellan grafvarne med sina höga stenkar vågade jag mig icke, utan sprang tätt invid norra kyrkväggen öfver kyrkgården genom porten ut till landsvägen, der jag af maktlöshet åter föll ned, men dock nu med full sans. Jag såg nu tydligt att kyrkan helt och hållet var som förr.

Till min glädje såg jag ljus lysa i portstugan. Jag krälade mig fram till dörren, fann den låst och begynte så kraftigt jag med mina skälvande händer förmådde, gifva mig till känna.

Stugans egarinna kom nu liksom förra gången åt förstugan och frågade, hvem jag var.

— Det är jag, Lars Larsson, för Guds skull hjelp mig in, jag blir förgången i regnet och kölden.

Dörren öppnades och i den stod gumman åter med sin stickstrumpa och sitt bloss i handen och lyste öfver mig.

— Åh, bevare oss Gud! utropade hon, huru kommer detta till, har du blifvit sjuk? Jag kunde väl tro det, då jag lät dig gå i detta oväder. Hvert tog du vägen. Du sprang så häftigt upp och sade, att du skulle gå ut ett grand, och så lemnade du din kapprock kvar. Jag trodde att du gick in på något ställe i byn. Hvar har du varit? Bevare mig väl, jag tror du är genomvåt. Kom genast in och värm dig!

Hon tog mig i handen, och hjälpte mig på benen. Med hennes hjälp kom jag öfver tröskeln in i stugan, der jag ånyo blef sittande på kistan vid fönstret. Gumman hjälpte mig af med den genomvåta rocken, som hon hängde framför spiseln, tog en kudde ur sängen och lade mig på kistan, hvarefter hon svepte ett varmt täcke öfver mig och bad mig hvilas, tills jag åter hemtat krafter.

Du måste blifvit illamående der ute, förstår jag, emedan du väl förut var genomvåt, hörde jag henne vänligt säga. Det var väl, att jag eldade, medan jag väntade dig. Litet varmt bränvin med starkpeppar uti skall snart värma upp dig.

Men jag fortfor att skälfva så häftigt, att täcket föll på golvet, och sjelf hade jag så när fallit efter. Tänderna skallrade i munnen. Jag var oförmögen att säga ett ord. Gumman märkte hur illa det var med mig. Hon sprang då till och fattade hårdt om ena handen och strök med den andra öfver mitt ansigte. Och strax kände jag samma besynnerliga ryckning genomila kroppen, som då vi gingo ut till kyrkan, kylan försvann, jag kände mig lugn, frosskakningarna upphörde och en märklig benägenhet till sömn

infann sig. Jag blickade nu upp i gummans ansigte. Hon såg på mig med ett vänligt leende, och huru märkligt, jag tyckte mig se samma ungdomliga ansigte, som jag hos henne varseblef i kyrkan.

Hon kanske förstod det och vände det därför bort. Hon hemtade nu en liten kopparpanna, tog ur hörnskåpet en flaska, hælde i pannan något derur och höll den derpå öfver elden, lade peppar till och ihælde en vätska, som jag förmodade vara enbärdricka, äfvenledes till satsen, slog denna derefter väl uppvärmd i en skål och bad mig dricka innehållet, så varmt jag kunde tåla det. Jag gjorde så.

Derefter strök hon mig öfver pannan och frågade, om jag svettades. Jag minnes ej hvad jag svarade, men väl att jag så godt som genast föll i djup sömn.

När jag vaknade, var det full dager. Gumman Ingeborg satt vid spiseln och stickade på sin strumpa. En gryta kokade öfver den muntert sprakande elden. Jag reste mig från mitt hårda läger och kände mig frisk och stark.

— Nå se god morgon, helsade gumman, hur mår du i dag? Du stälde mig i mycket bekymmer i natt. Först gick du ut utan kapprock, och sedan kom du om en stund åter alldeles förgången af det kalla regnet; det var väl, att du ej riktigt skrämde ihjel mig. Hvert tog du vägen eller hvad kom åt dig der ute? Var du inne någonstädes i byn?

— Hvar jag var, svarade jag allvarsamt, det måtte I väl bäst veta sjelf, och hvad som hände mig äfven, men huru jag åter kom hit in, det kan jag knappast göra reda för; men hvert tog I vägen?

— Hvad säger du? Hvert jag tog vägen! sade gumman och tog på sig en förvånad min, jag var ju

inte ur stugan, jag eldade som du såg, när du kom åter. Men jag förstår: du har drömt i natt, du hade svår frossfeber när du kom in genomvåt.

— Jag vet mycket väl, hvar både I och jag voro, men begriper ingenting af hvad jag såg och hörde; men det minns jag, att I bad mig icke tala derom eller vidröra något af hvad jag såg och ej heller släppa er hand. Troligen måste jag ej uppfyllt hvad jag lofvade och därför hände mig olyckan.

— Du talar, som om du gått i feberyrsel. Jag var ej ute, ej heller vet jag hvar du var, svarade mig den gamla. Har jag bedt dig om något och har du lofvat hålla det, så visa dig som en man och håll ditt löfte. Ty om du pratar om hvad som händt dig i natt, skall folket tro, att du varit öfverlastad, och det vore synd om dig, då du ej begagnar bränvin. Och få de veta, att detta händt dig i min stuga, skola de tro, att du af mig fått ett rus och att jag har sådana drycker för dem som gå här förbi. Jag får nog många tillmälen och mycket förtret ändå, för det jag vill folk väl. Lofva mig därför, att du för ingen nämner denna händelse, så länge jag lefver, ty det skall skada både mig och dig.

Jag lofvade detta med hand och mun, och så hjälpte hon mig att pådraga min nu torra kapprock. På bordet låg min hatt bredvid den gamla uppslagna bibeln. Den lilla evangelieboken, jag haft i fickan under vandrigen åt kyrkan, låg der äfven. Jag fattade den i handen. Den var ännu våt af regnet. Gumman sade nu ingenting, men såg mig skarpt in i ögonen.

Jag sade henne farväl. Vänligt fattade hon då min hand och sade leende: kom ihåg hvad jag sagt dig

och glöm aldrig, att en god bok är en god följeslagare äfven i oväder.

Efter den dagen såg jag väl ofta Port-Ingeborg, men kom aldrig i tillfälle att tala med henne vidare.

En lördag omkring fem eller sex år efter denna händelse, då socknens klockare kom för att hemta kyrknyckeln, låg gumman död i sin säng med sin bibel uppslagen på bröstet.

Hvem hon egentligen var eller från hvilket land hon kommit, blef för alltid en hemlighet. I hennes qvarlätenskap fanns intet, som tillkännagaf hennes härkomst. Då varande kyrkoherden tillvaratog några förslitna sångböcker, som sades vara dels på finska, dels på tyska språken. Efter gummans död nedrefs portstugan, men i orten lefde länge många sägner qvar om den kloka »Port-Ingeborg.»

När sedan långt fram i tiden den gamla kyrkan nedrefs, och förestående händelse för länge sedan var förgäten, fann man, att kyrkans fönster verkligen blifvit vidgade nedåt någon gång i forntiden, och att vissa halföppningar på norra väggen blifvit igenmurade. Men ingenting angaf den tid, denna förändring skett, antingen det varit före eller efter den stora dödens tid.

Lektor S. berättar ett och annat från barndomshemmet i Ringtorp.

Ett par tiotusental nu levande svenskar hafva nog personligen känt lektor S., och ett par hundra tusental har nog känt honom par renommée. Och om mannen har aldrig fälts mer än ett omdöme, och detta är det vackraste som kan gifvas en menniska: han är den hederligaste karl som finnes. Då dertill kommer att mannen i fråga är en nitisk och skicklig lärare, en ungdomens uppriktige vän, en godmodig, jovialisk personlighet, som alltid varit glad bland de glada, må ingen förundra sig, att han med rätta åtnjuter en allmän popularitet.

Hvarken lärdom, nordstjerna eller bekanskapen och umgänget med landets store har kunnat omstöpa den enkle mannen till annat än hvad han ursprungligen varit, en den låga hyddans son. Och barndomshemmet tycks honom kärare än allt, till det gå ofta hans tankar. Det är en högtid att höra honom tala derom. Det sker då alltid på allmoge-dialekten.

En smällkall januaridag träffade jag honom helt oförmodadt å en jernvägsstation. Den korte, satte, i många

afseenden märklige gestalten, för mig så välbekant sedan forna dagar, stod då iförd en vid, sid reskappa å perronen.

Medan han så stod, som det tycktes i tankar, framkommo några pojkar och tiggde slantar.

— Pengar har jag inga att ge er, sade lektorn, men vill ni ha kräftor?

— Kräftor! svarade pojkarne och stirrade förvånade på främlingen.

— Ja, just kräftor var det, se här skall ni få. Och dermed drog herr lektorn ur sina vida kappfickor fram en otrolig mängd röda skaldjur och gaf dem leende åt pojkarne.

Konduktören begynte stänga dörrarne å tränen. Jag sprang in i min kupé, följd af lektorn som tigande satte sin kappsäck i ett hörn.

— Mjuka tjenare, sade han derpå. Jag märker här inne är en gammal bekant. Angenämt få språka litet under vägen.

Jag nämde något om huru nöjsamt det för mig var, att vara ihågkommen af magistern, — den senare titeln kom sig af vanan från ungdomstiden.

— Lektor räcker, rättade den gamle läraren, som i det samma såg ut genom kupé-fönstret.

— Men hvad ta de sig till derute, jag tror pojkarne tänka äta upp mina balsamerade kräftor.

— Balsamerade? frågade jag.

— Balsamerade, ja nog böra de vara det, när de varit i mina kappfickor hela sommaren och hösten och en del af vintern med.

— Så länge?

— Ja, se det var på det viset, att jag i påskas helsade på mor min ned i Ringstorp.

— Ja det är sannt, lektorn säges ju ega halfva byn dernere.

— Bara prat, jag eger ej mer än en liten »gårdafättlinge» der. Men nu sätta vi oss ned, — dock först några slantar till pojkarne — så skall jag tala om hela kräftehistorien och mer till, om huru de ha det der hemma i Ringtorp.

— Ja, se det var som jag sade, jag helsade i påskas på mor min, och då blef jag bjuden på kräftekalas tillsammans med Bengt på Stommen och en annan rik bonde. Som vi nu sutto der efter middagen vid bordet och drucko på maten ur stora silfvertumlare, blef det frågan om huru mycket klockan var, ty jag skulle fara på qvällen och Bengt och Anders togo fram sina stora vardare och började först disputeras om tiden, och se'n om hvems klocka var bäst. Då de inte kunde komma öfverens, så begynte de taga isär klockorna och lade hjul och spindlar i högar och sutto och jemförde. Emellertid tog Bengt sin tumlare och drack med mig, som satt snedt emot, men i det samma sopade han med rockärmen sin hög in i Anderses hög.

— Då va dumt, — tyckte Anders — och ville liksom ursäkta sig för Bengt, som blef arg. — Men vi får väl försöka ställa te rätta igen.

Men det var lättare sagdt än gjordt, men emellertid begynte de till att plocka och sätta ihop.

När vardarne ändtligen voro ihopsatta, fanns ännu en hel mängd hjul och andra delar af uren kvar.

— Hör du Anners, sade Bengt, af dä här får vi vesst en klocka till.

— Nå, de hopsatta klockorna, gingo de? — frågade jag.

— Om de gingo! svarade lektor S., de gingo, gingo fort, de skente. Men så var det med det, när jag sedan skulle fara på qvällen och Bengt och Anders hjälpte mig på med kappan, märkte jag att fickorna voro fulla af kräftor, som mor stoppat dit, efter som »di var så stora å rara», sade hon, men när jag kom hem, glömde jag totalt af kräftorna, och kappan blef upphängd på vinden och har hängt der, ända tills jag i morse tog den på. I brådskan hann jag ej se efter, hvad som fanns i fickorna. Jag trodde att pigan stoppat dit några smörgåsar och lomme-flaskan.

Lektorn log nu sitt stora löje, troligen vid tanken på hvad min pojkarne skulle göra när de beto i hans balsamerade kräftor, jembade glasögonen rätt, gjorde ett par små hostande och begynte åter.

— Det var i alla fall ett mycket godt kräftår förra året, men för resten ett dåligt sädes- och bergningsår, hvilket också Bengt på Stommen fick erfara, när han då miste all sin hafre. Han hade året förut för mig klagat öfver att »di lärde ej kunde ge boen någon upplysning om väderleken, utan när di sa' något, så ljög di lika bra som allmenacka».

Jag omtalade då för honom, att det finnes ett instrument, som kallas barometer, hvilket utvisar, hvad väderlek man har att vänta: regn eller torka, blåst eller lugnt väder.

— Skaffa mej en sånn maskin! sade Bengt, men köp en dyr, för eljest duger han inte.

En tid derpå sände jag honom en af de bästa barometrar som kunde fås, och den blef nu en lång tid hans lust och glädje och alla gårdböndernas förvåning. Bengt blef ett riktigt orakel ända till hösttiden, han viste ju

på pricken när det blef regn eller solsken och kunde bestämma när blåsvädet kom. Bengt var ordentligt högfärdig hvar gång bönderna kommo, och han stod då myndig och tvärsäker långa stunder och förevisade sin vackra maskin och orerade öfver dess stora nytta.

Så kom hösten med sitt ytterst svåra bergningsväder. Gårdbönderna passade på och lyckades att få in säden något så när oskadad, men Bengt brydde sig ej ens om att mellan skurarne gå ut och se på sin, utan såg helt tillitsfullt på sin barometer, som allt jemt antydde vackert och torrt.

Längre fram på hösten kom presten der nere i Ringtorp att gå öfver Bengts egor, och då han såg huru det stod till, gick han in till honom.

— Bengt! sade han, allt kornet är förstördt och till och med hafren är grodd.

— Se på maskin, sade Bengt.

— Ja, den visar nog vackert väder, sade presten, men ni har väl handskats något ovarsamt med honom, och så har han »skreckat».

Derpå följdes de ut och Bengt såg nu att allt var precis som presten sagdt.

Då blef Bengt alldeles förskräckligt vred, lomade af hem, tog barometern från väggen, gick ned i vedboden och lade honom på kubben, fattade yxan med båda händerna och mumlade »Gud regerar i vårt, å menniskofunder ä skräp». Yxan hven genom luften. Det kraftiga hammarslaget krossade »väderlekmaskinen» i tusen bitar.

Ute i yrväder.

Snöstormarne i Vestergötland äro allbekanta. Nästan hvarje vinter står det långa referat om dem i tidningarnes spalter, och en och annan skizzör egnar dem en romantisk skildring, med tillhjälp af insnöade bantåg och det dagar långa instängda lifvet å jernvägsstationer och hotell. Såväl statsbanan som de många bibanorna äro i bland mycket illa ute, när Bore blir desperat och kommer rytande omgifven af alla sina tusenden myriader snöflingor, hvilka han släpper lösa öfver de vida slätterna, mellan de allena stående branta bergen. Det ser ofta ut, som om han ville ödelägga alla den nya tidens lätta samfärdsmedel och rastlösa id. Det har till och med varit exempel på, att han lyckats å en och annan bibana stänga samfärdseln hela åtta dagar.

Ett yrväder ute på de vida slätterna mellan Venern och trakten öster om Skara är ett storartadt naturfenomen. Likt å prärierna i Nord-Amerikanska vestern, far stormen der dånande fram med samma styrka som å det vida hafvet. Intet hämmar hans framfart. I väldiga mas-

sor yrar snön genom rymden öfver åkrar, gården, kyrkor, boningar och hägnader och lägrar sig i gigantiska massor på hvarje plats der något lugn finnes, såsom bakom häckar och hägnader. Exempel saknas ingalunda, att mindre byggnader helt och hållet begrafvits af snömassan och dess invånare nödgats genom små tunnlar in ifrån bana sig väg till det fria.

Har någon en nödvändig resa en dylik yrvädersdag, alltid blir den honom ytterst besvärlig, om ej rent af omöjlig, ty landsvägarne kunna helt naturligt icke hållas farbara, så länge ovädret fortgår. Är någon resande ute, måste han ofta med häst och åkdon vika från vägen och vid sidan om denna taga sig fram bäst sig göra låter, öfver åkrar och gården.

Man skulle tro, att allmogen i ett dylikt väder helst höll sig inom hus, och så är äfven nog i allmänhet fallet. Men huru märkligt det låter, trivdes slättbon ganska godt dervid, ja mången säger, att i yrväder trivdes han allra bäst. Och är det ej fullkomligt ogörligt att taga sig fram, så inte stannar han hemma för det, om nu så är, att han skall ut på resa. Den gula fårskinnspelsen och kappan deröfver hålla nog kölden ute, och med de gigantiska becksömstöflorna på fötterna, hundskinnsmössan å hufvudet och bälgskinnshandskarne på händerna, fruktar han ej det bistraste väder. Och hästarne äro äfven märkvärdigt pigga och krya just i ett sådant hundväder; det ser ut, som om såväl de som deras körsvenner älskade att ta ett nappatag med elementen.

Ofta händer, att ute å färdvägar varande slättbor blifva öfverraskade af ovädret, och då gäller det att till hvad pris som helst taga sig hem, innan snödrifvorna hinna stänga vägen.

Detta spektakel hände för nu nära 30 år sedan hemmanen Engelbrekt Jonsson från Smedsgården Segerstorp, när han en bister januaridag varit vid W. station och medelst afyttrandet af ett hafrelass förskaffat fadren hans bidrag till den utlysta kronouppbördstämman.

Till stationen gick det temligen bra för unge »Embret», ehuru snöyran mot slutet redan var i full gång; men värre var det, när han skulle hem den tre mils vägen. Handelsmannen, som köpte hafren, bad såväl honom som några andra ute varande slättboer att stanna till följande dag, och samtliga hörsammade ock kallelsen utom Embret, som var komplett omöjlig att hålla kvar. Emot skymningen spände han för sin lurfviga Pälle och gaf sig i väg.

Han sade sedan, att han då lydde en inre maning. Ingen menniskomakt hade kunnat hålla honom tillbaka, huru svårt det än var. Resa måste han. Och visst är, att den resan blef för honom hans viktigaste färd, ty derunder hände något, som hade den största inverkan på hans framtid, och hvilken händelse jag här sanningsenligt vill berätta.

Till en början gick det temligen undan för vår unge Segertorpsbo, ty skogsdungar voro här och hvar i trakten, hvilka något hindra snöstormen, men när han efter mörkrets inbrott hunnit bort om Hällunga kyrka, då blef det värre. Nu låg hela slätten på, lik ett brusande haf. Ovädret var förskräckligt, och drifvorna hade redan hunnit en akttningsbjudande höjd. Gång på gång måste Embret vika af från vägen och färdas ut öfver de plöjda åkrarne, men fram skulle han. Såväl han som Pälle sletu ondt derunder förfärligt, men båda voro det oaktadt vid bästa humör.

Fort kunde det ej gå, det var gifvet, vissa stycken knappast en kvarts mil i timmen, ty vägarne voro äfven på jemn mark igenrade. Men omsider hann han öfver det värsta och kom in på en trakt i saknad af gärdsgårdar. Nu fick Pälle leta sig fram å landsvägen bäst han gitte under det Embret satt med ryggen mot vinden och lät hästen vada sig fram ofta till knäna genom snön. Springa kunde han icke.

Embret satt så i sina tankar timma efter timma. Han tänkte på allt roligt han haft under julen, alla gillena med dans och strängospel och på det stora brölloppet, som skulle bli hos gålbons, Andreasa, om en åtte dar, dit han var bjuden som blossomhållare. Han skulle derjemte vara en sorts vice värd för all ungdomen, isynnerhet under »dansinga», hemta ut presten och för öfrigt vara en mycket vigtig person. Alla dessa tankar voro naturligtvis mycket angenäma, men ändock tyckte vår unge resenär, att det blef temligen trist här ute å de snöhöljda fälten i detta förskräckliga Herrans oväder och äfven litet kallt, oaktadt skinnpelsen och kappan. Han begynte slutligen sparka becksömstöflarne mot hvarandra, axla sig och slå armarne mot sidorna. Det begynte blifva riktigt ledsamt det här, och det samma tyckte Pälle, ty han stannade ibland och såg sig omkring.

Men för tusingen — tänkte Embret — vi ska väl vara hemma snart, klockan är bå 10 å 11, dä vill ja villkora.

En gård passerades, och medan Pälle arbetade sig igenom »drövjena», begynte Embret se sig omkring, så godt sig göra lät. Det var så besynnerligt med den här gården, tyckte han, han kände platt inte igen den. Men så tänkte han, att det kom sig af snöyrän under nattens mörker, så han lade ej synnerlig vigt vid denna omstän-

dighet. Men om en stund kom han ånyo till en gård, hvilken han ej heller kände igen. Vid den låg ett sådesmagasin alldeles vid landsvägen, och något sådant befanns bestämdt icke på hela vägen vid någon gård mellan stationen och hemmet; nej, det här stod säkert ej rätt till. Och detta tyktes äfven Pålle tro, ty han tvärstannade och blickade förvånad omkring med sina snöhöljda ögon och gnäggade, hvilken helsning besvarades från gårdens stall.

Embret insåg nu tydligt, att han kommit på villostig. Han måste väcka upp folk i gården och fråga, hvar han befann sig. Pålle ledde han bort till den lugnaste plats, han kunde finna, och begaf sig fram mot manbyggnaden, hvars ena fönsterpost han kraftigt begynte bearbeta med sin bälgskinnsklädda hand.

— Far! — far! — hör I — dä böstar! — hörde han en ungdomsfrisk röst ropa strax ned under fönstret.

— Hvem ä dä? sade en grof karlröst, längre in från rummet.

— Jo'e, dä ä Embret i Segerstorp, Jonasa Bengtsa äldste son. Jak kommer frå W. å sa hem i detta förskräckelia värt, män dä varsta ä, att ja' inte vet va' ja' ä.

— Jo'e, dä' sa' jak sega däk, svarade karlrösten, du ä långt bort i Wångdala socken å' har la' minst e' å' e' half mil hem. Du ä kommen änna på stallafora min gosse. Du to' la' inte å' väjen ve' Firkanten e' mil härifrå, utan körde rakt fram.

— Kors för helsefur! sade Embret och ref sig i nacken, ä' dä' på dä vist, då få I la vara höggelin' mot mäk å låta mäk bli här te mora'n; bå ja å hästekrittert ä tröttnade. Va' heter denne går'n?

— Du ä nu på Stommen i Wängdala hos Petter Hansa, dä' ä' ja' dä', du får la' bli' här te' mor'on, ja sa la ut å hjälpa däk in mä hästkrittert.

Embret hörde, huru mannen begynte ställa sig i ordning och huru han dervid tilltalades af en röst, som han med säkerhet trodde vara hustruns.

— Hör du Petter, sade denna stämman, va du gar så akta däk, dä kan vara tjufva å skälmara.

— Å lort, svarade Petter, män i alla fall kan ja la ta öxa mä mäk.

— Dä behöfver I inte, fader Petter, ropade Embret genom fönstret, ja ä ingen tjuf eller bangdit, å för resten så känner I nock igen mäk, för vi ha la set hvarara på Onsjö marten, dä va I, som köfte våra grimlete stuta i fjol våras.

— Mån tro dä! sade fader Petter och öppnade dörren, jak tror däk på orda, män ser du, käringer å qvenfolk, di se spöke på ljuse dan, å va sa de då inte tro ena sån hänninga natt, då en kan tro att sjelfvaste den lee ä ute å domderar.

Fader Petter hjälpte Embret att insätta hästen och inbära sakerna. Härefter inträdde Embret i dagligstugan, hvilken tillika var soffplats för hela gårdens befolkning och äfven gaf husrum åt gässen, hvilka senare hade sitt logi i »gäsabänken» nederst vid dörren; å ett bord framme i stugan brann ett talgljus, för tillfället påtändt, och vid dess matta sken såg Embret förutom den sparlakanshöljda med bräder infodrade väggfasta sängen i ena hörnet, soffor och sängar rundt om väggarne, alla fulla af liggande menniskor. Rummet var varmt som i en »basta» och oaktadt den instängda luften tyckte Embret, att det

var obeskriffligt skönt här inne, helt annat än uti i kölden och yrvädret.

— Ja, nu ä du här, sade fader Petter, män som du ser, så ä dä ingen plats för däk te ress, å ja vet inga ae'n rå' än du får lägga däk på golfvet, män e fjereputa frå mi säng sa du få unner höfvet. Men du sofver nock ändå, dä ä inte falit, å så kan du drömma om alla tösera här, ja har fem sjelfver, män ingen pajk, å dessumma ä dä ena däka i tjensta.

— Han behöfver inte legga på det källa golfvet far, sade den milda stämman från soffan vid fönstret, han kan godt legga i mi säng, ja kan lägga mäj hos däka i sänga inte.

Embret såg bort mot fönstret och såg en ung flicka med långt utslaget hår, fladdrande kring snöhvita skuldror, sätta sig upp ur bädden och begynna ifrigt häkta på sig en kjortel.

— Gör som du vell, mett barn, sade fadren, nock legger han bättre i di säng än på trägolfvet. Mot färdfolk sa en våra artier.

— Nej, män dä här är allt för stor uppoffring, för mö'et besvar, mente Embret.

— Asch prat! sade flickan, hva ä dä för besvar att krupa frå den ena sänga te den ara, och knapast hade hon medhunnit denna förklaring, innan hon hoppade ur sängen och skulle just taga plats hos pigan, då fadren sade:

— Nå, nar du nu är uppkommen, så kan du godt värma en kaffetår, så få vi oss en gök, dä kan Embret behöfva.

Flickan var ej den som hörde till de senfärdiga. Om få sekunder sprakade en torrsticksbrasa muntert i spiseln

under kaffe pannan. Och medan hon lagade i ordning drycken, satt fader Petter framme vid bordet och talte med Embret om det svåra ovädret och »drövjera» under vägen och huru de hade det bort i Segerstorp-gårdarne. Under samtalet kunde Embret ej ett ögonblick taga sina ögon från den välvilliga flickans smärta, behagliga gestalt. Han tyckte, att han sett henne förr, men omöjligt kunde han begripa hvar eller när. Men så besynnerligt, de vackra mörkblå ögonen, de kände han så godt igen, det rika, ljusa, vågiga håret, den lilla skalkaktiga munnen och gropen i kinden, ja, hela flickan kände han igen, han hade träffat henne, men hvar, när, det var för honom en gåta.

Kaffet var snart färdigt. Med skälmaktig min satte flickan pannan och kopparne å bordet och stälde flaskan bredvid. Sedan lade hon sig invid pigan. Embret märkte med förtjusning, att endast sängkanten kom att skilja hans hufvud från hennes.

Den varma drycken dracks med god smak. Embret kunde den ej annat än smaka förträffligt efter de utståndna mödorna, och fader Petter tyckte ock, att det var godt att få sig, som han sade, en gloriosa, så här mett i uvärsnatta. Dä ha vi tacka Elleka för, fortfor han, ho ä mi mellumsta tös, e rask å hurtier tös, ho som di'ara, å inte skäms ho för säk, hvarken i si krestendom, — hu läste för presten i tu år sina, — eller i uppförandet, eller te utseenet, — dä sinare så du väl?

— Ja, hon är en mycket vacker flicka eran Elleka, mente Embret.

De båda männen sade hvarandra snart godnatt, och ljuset släcktes.

Oaktadt alla utståndna ansträngningar kunde ej Embret somna. Och detta var väl ej heller så underligt. Han

låg ju i Ellas varma bädd på samma kuddar, hon nyss lemnat. Den vackra flickan låg ju alldeles invid, hennes lockiga hår böljade öfver sänggafflen, ja ett par af de mjuka lockarne befunno sig till och med på hans område. Han hörde hennes jemna, lugna andetag. Sof hon? Han visste det icke, trodde det knappast.

Fadren sof högljudt der inne i sitt stora inbygda gemak, ackompanjerad af modren; pigan sof, systrarne sofvo, drängarne sofvo, gässen sofvo, hela huset sof förutom han och kanske flickan invid.

Han reste sig något, lade armen öfver sängkanten och såg in till Ellas hviloläger. Månan hade gått upp och lyste allt hvad han förmådde genom snömolnen. Ynglingen såg tydligt nog Ellas vackra, bleka anlete, hennes mjuka, mjella hals och skuldror och de hvita, runda armarne ofvan täcket. Ögonen voro slutna. Hon sof visst.

Så angenämt det här var att betrakta en vacker sofvande flicka, tyckte Embret. Det var annat det än sitta i snö och yrväder der ute å landsvägen. Men när han som bäst fägnade sig af den vackra synen, får han se ett par milda blå ögon blicka in i sina och blicken följdes af ett lika mildt leende. Han log tillbaka.

— Ella, hviskade Embret, har ja inte sett dej förr?

— Jo visst har du dä.

— Hvar Ella?

— På Onsjö marten i fjol, mins du den skäggete karn som velle kössa mej å ja' skrek. Då kom du å rökte kar'n i kragen, så att han damp, å sen to du mej om lifvet å förde mej bort, å så ga du mej bakelser å karameller, å va så vänlier å snäll. Ja har så noga kommit ihåg dej allt sina.

— Har du det, Ella?

— Ja, Embret, ja har tänkt på dej så ofta, ja har drömt om dej.

— Har du drömt om mej, Ella?

— Ja, många, många gånger.

— Ella, får ja gi dej en köss?

— Ja, män bara en, hör du dä, inte mer än en — — —

— Se så, nu får du inte vara stögger mer.

— Ella, ja har tänkt på dej ja mä, men aldri trodde ja, att ja sulle träffa dej mer.

— Så snällt att du tänkt på mej. Ja har allti trott, att du sulle komma. Dä va nåt inom mej som sa dä. Å när du bösta på ruta, å ja vakna, så tänkte ja, nu kommer Embret, — å dä va du.

— Kära lella Ella, vet du, dä va ju änna som ja sullat hit. Dä hade inga menskemakt kunnat hållt mej frå å resa frå stationen oaktadt urevart, å så va dä bestämdt å honom, som leder våra öden, att ja sulle fara vellt. Ja, ja for vesserlien vellt, män ja for allt rätt ändå, för ja kom te dej som vänta på mej, å nu lella Ella frågar ja dej, om du vell bli mi qvenna å älska mej i nöd å lust, som presten seger vid vigsla.

— Ja, Embret, dä vell ja vest, dä ha ja velat ända frå den stunna du hjelpte mej frå den skäggete karn på Onsjö marten.

Embret fattade Ellas hand, lutade sig fram och tryckte fästmanskyssen på flickans mjuka läppar.

— Ja, då om ett par dar kommer böneman hit för årdniga skull, å så bli vi gefta om nära månar; antingen vi ha bo här i Vångdala eller i Segerstorp, så sa vi bli löckelia.

Så halflågo de båda unga, nu så lyckliga menniskobarnen, i hvar sin bädd, på hvar sin sida om sänggafven och hviskade till hvarandra om kärlek och framtid. Utanför rasade stormen. Det tjöt i skorstenar och knutar, det dånade i träden och snön hvirflade i fruktansvärda massor genom rymden, lägrande sig i dalsänkningar, bakom hus och hägnader i famnshöga drifvor. Men Embret och Ella viste nu intet härom.

Följande dag var det något lugnare, och Embret gaf sig i väg, ty uppbördstämman var dagen derpå. Ella såg efter honom, så länge hon kunde skönja en skymt af sina drömmars ideal, der han jemte hästen vältrade sig genom drifvorna, längs landsvägen.

Två dagar derefter stod bönemannen från Segerstorp i dagligstugan å Stommen. Fader Petter hade ingenting emot att Embret gifte sig med en af hans många döttrar, ty ynglingen var väl känd och af ett aktadt och burget folk, men han hade litet svårt för att förstå att Embret just ville välja den »mellumsta». De två yngsta, de voro ännu för unga, ty de hade ej läst sig fram ännu, så de kunde ju inte komma i fråga, men de båda äldste, de borde väl gå åt först, det vore ordning och skick. Men som det nu var stäldt, så kunde det ej gärna ändras, ty bönemannen mente bestämdt, att Embret sagt, att det var den »mellumsta», så att han inte gick och tog rasande. Men hade Embret kommit sjelf, så sade far i huset, att han nog skulle »fråkten om han inte velle ändra säk å ta nåken af de äldste för ordentlighetens skull».

Och så var det äfven ett annat, som han funderade på, och det var att hans Elleka skulle flytta så »böfla» långt bort, hela sex fjerdingväg från hemmet, det var ju något oerhördt. Aldrig någonsin hade någon af släg-

ten förut gift sig »utsocknes», å dä va la inte vart nu heller». Han fick väl försöka att tänka ut något sätt under närmaste tid, så att åtminstone ej han blef skuld till att gamla seder och bruk inte »extemerades» längre. Han egde ju $\frac{3}{4}$ mantals gård och »Embret å Elleka kunde ju godt bo å bruka den utskeftade fjar-
dingen».

Embret och Ellas bröllop.

(Forts. af föregående berättelsen.)

Det blef som fader Petter tänkt ut det; Embret skulle bruka den utskiftade fjerdingen, mot ett med honom öfverenskommet ganska beskedligt tilltaget arrende. Tillträdet skulle ske om helt kort tid, den 14:de nästkommande mars.

I öfverenskommelsen ingick att svärfar skulle till ladugårdsuppsättningen tillsläppa hälften och likaledes hälften af sädessåden första våren. Fader Petter var äfven nog hederlig utlofva, att Ella i boet skulle medföra nödiga möbler och all husgeråd, både kokkärl och fjäderkläder. Embret kunde ej annat än hjertligt uttrycka sin tacksamhet för all denna välvilja, men fader Petter mente då, att han ju bodde så nära, att det för honom vore ringa besvär att köra bort till utskiftet med litet soffor och stolar och tocket der.

Så kom Embret med några Segertorpsbor en dag i mars ledande med ett par hulliga grimleta stutar, 4 kor och 5 ungnöt. Fadren och en af bröderna körde hvar

sitt lass af sädessäden, plogen och harfven, Embrets kista med gängkläder m. m.

Ella stod på förstugubron till det nya hemmet och välkomnade fästmannen och all främmanden. Hon hade i den lilla för ett par år sedan nybygda stugan ställt allt väl i ordning, strött granris å det nyskurade golfvet, satt hvita gardiner för fönsterlufterna och i den hvitlimmade spiseln påtändt en liflig brasa, öfver hvilken kaffekittlen kokade.

Embret släppte sina stutar lösa å gården, sprang fram till fästmön, fattade trofast hennes hand, såg ett ögonblick in i de vackra mörkblå ögonen och förde henne sedan in i stugan, der han hjertligt slöt henne i sin famn. Vid betraktandet af, huru vackert och fint det var här inne, tårades hans ögon af kärlek och lycka; han blef så rörd, att han knappast kunde säga ett ord, han endast såg dels på rummets anordning, dels på sin lilla vackra snart blifvande brud. Men länge varade ej hans sentimentalitet, rätt som det var, fattade han flickan om lifvet och svängde omkring i en yster polska och kilade sedan åter ut på gården till sina grimlete stutar, som under tiden stått helt stilla och med förvåning betraktat dörren till sitt nya hemvist i ladugården.

Hvarken far eller mor å Stommen ville att bröllopet skulle stå, förr än vårarbetet var öfver.

Fader Petter mente, att det var ej tid med det förr; och mor Maja tyckte, att det var så mycket, som behöfdes i och för dotterns bosättning med både ett och annat, synnerligast hvad linne- och sängkläder beträffade, att hon väl behöfde vårmånaderna härtill. Tvenne väfstolar bullrade nu i huset så godt som dag och natt, och socknens båda sömmerskor hade ett fasligt göra en tid med Ellas

utstyrsel i klädesväg, ty hon fick ej komma från hemmet utan full uppsättning af några omgångar så till helg som söcken, så att hon ej skulle behöfva besvåra sig med dylikt de första åren. Nygift folk, brukade mor Maja säga, har så mötet å tänka på, att di inte har ti å tänka på va di sa ha på säk, å dammeså vell ja inte släppa mi Ellika näken i frå mäk. Det rika folket å Stommen satte för öfrigt en ära uti att visa, huru väl de utrustade sin dotter, om hon än blott var den »mellumsta». Hon skulle minsann ej få komma tomhändt hemifrån. Något sådant skulle då ingen få skäl att yttra hvarken i Wångdala eller bort i de främmande Segerstorpsgårdarne.

Våren kom och Embret tog med all flit i tu med det nya gårdsbruket. Hans nya hem låg icke $\frac{1}{2}$ fjerdingväg från Stommen. Ella hade sålunda ej långt dit. Hon sprang bort till fästmannen, ibland ett par tre gånger om dagen och hjälpte den gamla torparehustrun, som nu skötte det lilla hushållet, att steka fläsket, koka potatisen och laga till kaffet, så det blef riktigt smakligt. Och hvarje gång hade hon alltid något litet med godbitar från hemmet i en korg, för att dermed öka hans ännu rätt anspråkslösa förråd. Men när det kom till den tiden att potatisen skulle sättas, då kunde ingen människomakt hålla flickan hemma. Då var hon hos Embret dagen i genom och hjälpte till.

Mor Maja var öfver sig gifven för att tösen ej var hemma och arbetade med på sin bosättning, men fadren mente, att det var väl ej underligt; att hon ville vara hos karn sin och se till att jordpärerna kom ordentligt i jorden och, tillade han, raska på du mor, det är inte annat att göra vid den saken än laga så di kommer ihop med aldra första.

I början af juni skulle brölloppet stå. Det skulle firas med all ståt efter gammaldags sätt och bruk, ty hvarken fader Petter eller mor Maja voro af den nya tidens folk, som ej ville hålla gamla ordningar och plägseder vid makt.

Och bort i Segerstorp voro de äfven ej så litet gammalmodiga af sig der heller och som det var 6 fjerdingsväg mellan ställena, föreslog Embrets far Jonasa Bentsa i Smedsgården, att det borde bli sporröl hemma hos honom morgonen å bröllopsdagen. Och detta hade visst hvarken Petter eller Maja något emot, tvärt om tyckte de, det skulle bli mycket hedersamt att få se hela karlföljet komma ridande med prester och musik i spetsen.

När bjudningarna till det stora bröllopet kommo till släkt och grannar i de båda socknarne och med det samma kungjordes, att det äfven skulle ske med sporröl, blef det en riktig uppståndelse, ty något sporrölsbröllop hade ej varit skådadt inom orterna nu på flere år, och som något anmärkningsvärdt kunna vi här anteckna, att det äfven var det sista. Bönderna och deras söner begynte »änna tvart» med att skrapa och rykta sina hästar, så att de skulle bli så skinande som möjligt, ty ingen ville vara den sämst beridne, men litet hvar den bäste, om så kunde vara möjligt. Hästarne fingo dessutom hafre både morgon och qväll och ansades på allt upptänkligt sätt, så att de efter det nu slutade vårbruket skulle få godt kurage; på sadlarne sattes remtyg och annat i ordning, ridbetslen smordes, blankades och putsades eller ersattes med nya, der så var oundgängligt. De båda socknarnes sadelmakare och skomakare hade ett strängt göra, för att så fördelaktigt som möjligt kunna presentera sina kunder å hästryggen.

Natten innan den stora dagen sofvo ej många karlar i Wångdala socken och ej heller många pojkar i Segerstorp, ty dessa skulle till Wångdala Stom som hästepojkar, och karlarne skulle kl. 6 om morgonen vara i Smedsg. Segerstorp. De måste därför vara till häst i sjelfvaste »svinotta», när tupparne begynte gala för att vara framme i rätt tid.

In emot 6-tiden om morgonen den utsatta dagen, en den härligaste junimorgon man kunde tänka sig, med daggdroppar som diamanter i gräset, klarblå himmel och strålände solljus, var det en mycket målerisk tafla man fick skåda å gården till Embrets gamla hem. Hästar och karlar, tjänsteträngar och pojkar om hvarandra, prat och väsen från allt folket och gnägningar och stampningar från hästarne, som ville både bita och slå hvarandra. All hafren de ätit på sista tiden visade sin goda verkan på kuraget. Hästarne bundos vid staketet kring gården, vid träden omkring, utmed ladugårdsväggarne och inne i ladorna, ty i stallet kunde naturligtvis ej många få rum. Samligen var långt öfver hundrade. Drängarne och pojkarne buro till dem hö och vatten. Allt folket från hela socknen hade strömmat till för att beskåda den ovanliga ståten.

Musikanterna Gnäll-Per och Windtutt, den förre fiolspelare, den senare klarinettblåsare, stodo vid den med ärebåge klädda gårdsgrinden och spelade en bit af bröllopsmarschen för hvarje ny gäst, som gjorde sitt inträde, efter det han från en af värdarnes flaskor i botten tömt en morgondram som välkomstskål. De båda spelmännen voro på sitt vis ett par rätt märkliga personager. Dem kände alla människor i hela bygden. Gnäll-Per, som fått sitt namn af allt sitt gälla gnislande å fiolen, var en liten

gubbe, som såg ut som en skräddare, hvilket jag tror äfven var hans yrke, mellan det han spelade fiol å alla bröllop och danslekar i bygden. Hans ständige kamrat Windtutt var en högväxt, temligen fetlagd karl om 40 å 50 år. Han hade god klang i sitt sjelftillverkade instrument. Snickare var hans yrke tillika med det af bröllopsmusikant. Han hette egentligen Lars Svensson, men det namnet kände knappast någon mer än presterna till, ty i dagligt tal kallades han aldrig med annat än vedernamnet. Vind kom sig deraf att mannen tittade snedt med ena ögat, och tutt hade tillkommit af allt hans tutande i klarinetten. Han var en mycket godmodig man, som ej det ringaste förargade sig öfver sitt ökända vedernamn.

Nästan precis på slaget sex kom pastoratets »kappellan», ridande på sin lilla rödbruna, fuxiga mähr. Han var liten och temligen fetlagd, den gode Segerstorpspastorn, och som han nu kom inridande å gården under högtidlig musik, med sin försvarliga öfverkropp och sina korta ben, med hög svart hatt och den snöhvita prestkragen ofvan den enradiga, styfkragade prestrocken, tog han sig ganska underlig ut. Men respekt i alla fall för det heliga embetet. Bönderna bugade sig så höfligt de kunde. Embret höll i tyglarne medan hans far med hatten i hand vördnadsfullt hjälpte presten ned från sin upphöjda plats å den lilla fuxiga märren, och sen bar det med hedersgästen in i den bonade, högtidssmyckade dagligstugan, der borden stodo dukade. Musiken gick framför, Embrets far och én af värdarne bakefter. Sedan presten sålunda blifvit ordentligt »inspelt» och placerad i högbänk, bar det åter af ut med värden och musikanterna, hvilka ånyo uppstälde sig vid grinden och lät bruaremarschen ljuda högtidligt genom gårdarne och vidt öfver nejden. Nu skulle

måltiden begynna. Enligt vanlig beräkning skulle man tro, att samtliga genast ville hörsamma värdarnes inbjudan: »hör I kara, komma nu å ta ere en frukostasup å lite å bita i», ty något hvar borde väl nu vara hungriga efter all stass och ridt på morgonen. Men så visade det sig minsann icke. Det var visst nog en och annan, som utan vidare omständigheter klef in och begynte språka med pastorn och Jonasa Bengtsa och förtroligt klappa Embret på axeln, fatta hans hand och önska honom »löcka te dan», men dessa voro endast ett fåtal. Resten stod på gården, ja många visste man rakt inte hvart de i en hast tagit vägen. Detta skulle visa en sorts blygsamhet, ehuru deri i sjelfva verket låg ej så obetydligt med högmod, man ville nemligen sökas upp. Värdarne hade ett grufligt besvär vid att få alla placerade efter släkt, rang och förmögenhet, ty härmed var allmogen på den tiden ytterst ömtålig och exempel saknades ingalunda på, att verklig ovänskap uppstått, därför att en förmögen och kanske äfven dryg bonde vid bröllopsbordet fått sin plats längre ned än en mindre bemedlad. En och annan fingo värdarne leta reda på ned i ladugårdshusen och utefter stuguvägarne, der de liksom gömt sig.

Men ändtligen fingo de af allt springandet och talandet andfådda värdarne allt folket omkring borden, musiken placerad vid dörren och så vid half sju tiden begynte kalaset. Presten läste en lång bordsbön och så upptog socknens klockare en psalm, hvilken sjöngs med lif och känsla, ackompanjerad af musiken. Som det äfven var dukadt i förstugukammaren, sidokammaren och äfven i köket, var det ej godt för klockaren att här åstadkomma någon samsjungning. Det lät för besynnerligt i all synnerhet på slutet, ty när klockaren hade utsjungit sin sista långsläpiga ton

inne i dagligstugan, så var man ett par kadanser efter i sidokammaren och köket, men allra sämst med takten hade det stått till i förstugukammaren. Här sjöng man med full hals en god stund sedan de andre slutat. Ja, man drog till och med i ifvern till med en ny psalmvers, hvilken goda föresats dock kom af sig ända från begynnelsen, när musiken stämde upp bruaremarschen och värdarne inkommo med första rätten, ty hvarje rätt skulle spelas in. De ifrige sångarne i förstugukammaren hade dock ofrivilligt satt munterhet i hela laget. Presten kunde omöjligt, så gerna han än velat, hålla sig allvarsam och när han skrattade, så »kunde en la grina lite van», mente en bonde. Man skrattade därför af hjertats lust och ropade in till förstugukammaren och frågade dem der inne, om de ej skulle dra på snart igen.

Presten, som satt i högsätet, midt emellan brudgummen och dennes far, skulle enligt gammal sed skära all maten. En bit af hvarje rätt skulle han lägga på en särskild framför stående talrik, hvilken efter måltidens slut tillställdes någon af socknens fattiga. Presten skar och svetades, så det var riktigt synd om'en, mente en bonde vid den ena bordsändan, hvilket framkallade det svaret af en af grannarne, att han tyckte »dä geck inga nö pån, ä så får'n spårpänga för besvart». Mycken tid fick ej vår gode pastor att för egen del inmundiga af den goda maten, under det han med verklig talang skötte sitt förskärareyrke, men han tog sig en bit allt då och då att mumsa på, medan han pratade och skar i sitt anletes svett. Det var en grufvig mängd rätter det förmögna folket i Smedsgården lagat till åt alla sina gäster från de skilda orterna, det var fisk och kött och fläsk och korfvamat i oändlighet och stek och pudding, fruktsoppa och

risgrynsgröt och till sist fårta. Och supen den togs till hvarje rätt, och färsköl det dracks i en otrolig mängd. Sinnesstämningen var den allra gladaste, ända från början, grofkornigt skämt, blandadt med qvickheter, haglade omkring borden i dagligstugan och från denna till sidokammaren, köket och förstugurummet och från dessa tillbaka. Förbrödringen mellan de olika sockneboerna skedde så godt som genast, många hade träffats förr på marknader och auktioner, ja det fans till och med de som varit ihop och slagits å färdvägar, men detta förhållande gaf nu endast en anledning att i all vänskaplighet förnya bekantskapen.

Alla de många suparne, som togos under måltiden, hade nog sin verkan i synnerhet bort i sidorummen och köket, der pastorn omöjligen kunde hålla någon tillsyn. Han hade ej så ringa respekt med sig den lille mannen. Sitt folk kände han i grund och botten och visste mycket väl, huru många supar Per, Anders och Johannes tålte vid. Var det någon som begynte bullra allt för mycket, så vinkade han till sig en af värdarne och hviskade denne i örat: »säg till Johannes i Bryntesgården, att han håller sig skickligt», och man kunde vara säker på, att, när värden så kom och hviskade till Johannes: »pastorn seger, du sa vara lite töstare», den tillsagde utan knot rättade sig efter förmaningen. Men alla Wångdalaboerna, de kunde han omöjligt känna till, men i allmänhet var detta »utasoknes folket» ganska måttliga karlar, så värdarne behöfde ingen förmaning ställa till dem.

Mot slutet af måltiden begynte en gammal aktad medlem af ortens häradsrätt att spörja sina grannar om de hade sporrar. Ja bevars, man hade sporrar lite hvar.

— Men huru är det med våra pastor då? Har han några sporrar?

Pastorn besvarade med sedvanlig blygsamhet frågan nekande.

Nämndemannen frågade alla om de hört hvad pastorn sade.

— Ja, ja, blef svaret.

— Nå, vell I då som jak, så samlar vi i hop några stufvar var te ett par sporrar åt våran pastor.

Ja, ja, svarades i korus, och så gick en tallrik omkring. När den återkom, var den betäckt af öfver 40 riksdaler i gula sedlar och silfvermynt.

Presten reste sig och tackade och höll derefter ett värdigt tal till fader Jonasa och hans hustrus heder, tillönskade sonen Embret all lycka, stälde några verkligt gripande ord till den nu från hemmet afgående sonen och nedkallade slutligen den högstes välsignelse öfver hela bröllopslaget.

Under den tystnad, som beledsagade det slutade talet, gick tallriken åter omkring. Nu skedde den vanliga insamlingen till de fattige.

Under det tallriken återvände, sågs en af värdarne något tankfull gå af och an mellan borden. Han harskade sig derunder gång på gång. Man kunde förstå, att han ämnade hålla tal, och litet hvar satt därför uppmärksam, ty den liflige mannen, socknens mest anlitade så väl böne-man som bröllops- och begrafningsvärd, var vida känd för sina tal och ordvänningar. Han var den samme som pastorn ofta hviskat i örat ord som derefter hviskades till en och annan bullermakare, att de skulle vara lite »töstare». Hans vanliga namn var Hansa Jon. Han var egare af blott ett $\frac{1}{16}$ mantal och sålunda ingalunda

en af de förmögne. Den lilla inkomsten som böneman, bröllopsbjudare m. m. behöfde han sålunda väl.

Sedan Hansa Jon gjort rösten fullt klar, upphof han sin stämman och sade:

— Go vänner! Nu sedan pastorn så högtidligt nedkallat herrans välsignelse öfver det nu begynnande högtidliga bröllopet, så ville jag sega såsom varande så väl brudgummens böneman som värd vid detta högtidliga bröllopp, som nu med ett sju sjongande sporrat tatt sin början hos Jonasa Bengtsa här i Smesgårn Segertorp, att det är mi stora sköldihet att sega några ord te så väl brugummen som hans får å te blifvande svärfar med, fast han inte ä med utan hemma hos alla qvenfolka der nere på Wångdala Stom, som annars hade varit alldeles utan karl, hvilket kanske inte hade varit så godt, ty som I vet af erfarenhet, så är det inte godt för qvenfolka å vara allena, som det står i skrefta. Ja, så står dä la inte alldeles utan, att dä inte är godt för menniskan att vara allena, men som qvenfolka utgör mer än halfva menniskoslägtet, så va dä la inte så rasande ändå. Å nu, innan ja seger ett ord te brugummen å far hans å mora på stället, så vell ja först sega något till di öfrige betudliga slägterna, som nu likt två stora »söehopa» kommet te sammens frå två allmänniga. Ja hoppas, att di sa trifs ihop godt och väl desse dagarne under denna stora högtidlighet, så di inte komma te å »bröckas» å stängas mä hvarandra, som ja fälle vet, att en del å dem gjort förr, när di träffats ute på färdväga, å äfven så ville ja jemte önskan om all Guds välsignelse, som det står i skrefta, be eder, godt folk, att I hela tia ä muntra å glada å tar te goda med hvad som finns, å dä blir inte lite dä sa ja sega er, å dä tror ja la att lite hvar nu känner invärtes redan. Å nu

sedan ja sagt dessa orden till er, å med det samma önskat er välkomna, så sa vi nu lite tänka på hvem vi ha att tacka allt det här roliga vi både ha och få. Jo, först få vi då tacka den hedervärde åboen här, den af oss alla aktade Jonasa Bengtsa i Smesgården här å hans qvenna, mora på stället Britta Kajsa. Dä är ett skeckeligt och Gudfruktigt folk, dä veta vi alla, å son sin brudgummen, den har di uppfostrat i tukt och goda seder, så inte allenast di, utan ock hela sockna har heder å gossen. Å sina få vi la tacka vår Harre, som stälde te en sånt sju fasans »urevar» ett par nätter före sista kronostämman, då Embret var ute å for villt bort i Wångdala gårda. Ja så rasande kan det bära till ibland här i verlden, att det allra tokigaste kan den som makt hafver i värt, som det står i läsinga, vänna te dä allra bästa. För dä kunde väl inte sjelfvaste hunden tro å tänka, att Embret kom te å fria bort i Wångdala »hällia».

Men konstigt, dä kan dä bära te, ja kan la allt tala om e »perchasa». När ja i mi ungdom en gång var uti i urevar å for villt ja mä å kom mett i natteti te en gård bort i Hurunga. Men dä ble annat å. Medan ja geck å klef i »dröfjera» å gårn, å innan ja hunnit till å bösta, kom di ut å to emot mej med uvett och skällsord, å sa ja va en bangdit som velle stjåla hafre på lon, å så spände di mej å pussa hunna i mej, å i »farsta» dä stod en unger tös, som skälde den mä, å ropte »klån, klån!» Å hunna hängde i pelsen på mej å ja skrek å slog, å dä blef ett anskrämmelit lefverne, å ja tacka min hemmelske Gud, att jag med lifvet kom från stället. Så gick det mä mej, men med Embret dä gick det på ett annat vis. Ja fria dä gjorde han la om natta te töså sjelf kan ja tro, men annars den som stälde ihopet dä va la ja dä, å dä

seger ja, att vest tusingen har ja vart bönenman mågfaldiga gånger här i sockna å utasocknes mä, å ställt ihop folk frå östan å sunnan, men aldri i mi ti har ja haft sån heder af något gifte, som det, som nu går loss mellan Embret å Ella på Wångdala Stom, å den röde västen den har ja allt fått som I ser, fem recksdalern den har ja i ficka å råg halftunnan den kommer nog med tiden den med, till nästa skörd, å förr behöfver ja den inte, men då skall ja ha na till sädessäd, för ser I dä ä löcka med sån säd sa ja sega, dä har ja försäkt förr, dä ä dagsens sanning dä. Men nu ska ja inte stå här å prata å orera längre å uppta tia som ä vektier, dä ser ja nog på våran brudgum, att han vill i sta så snart som möjligt, så han kommer till sin lilla brud den mellumsta tösa i Wångdala Stom, å dä ä la inte unnerligt att han längtar, dä skulle ja göra med, om ja vore i hans kläder, för se den kärleken den ä en besynnerlig sak, å dä ä bättre att gifta sej än brinna, som det står i läsinga. Å dä ä la allt fler kanske än han, som längtar ned till Wångdala. Dä tror ja vi göra alle hop, för känner ja stället rätt, så blir det der oss godt att vara. Å på blossomhallare å på lite vann å det ogifta folket, ser ja granneliga att di längtar dit ner te tösera. Di ville la fara villt der nere i gårda lite vann. Men den här saken, den har nog sin allvar-samma sida med, om vi betraktar den rätt. Först var det ju så märkvärdigt, att Embret skulle åka villt på det sättet han gjorde, det ställde han nog inte te sjelfver, dä kan I vara säkra på, utan det gjorde den, som äkten-skapet stiftat hafver, som det står i skrefterna. Å så är det mät här i verlden, å det är oss godt att veta, att det är Herran som »sturt», å kommer vi utan vår egen förskyl-lan nån gång rent rasande, så kan han leda oss till det

rätta stället, å till sist till det aldra rättaste, till sej i himmelen. Men inte sa ja stå här å prata som en prest, dä ä ja för olärder till, å passar sej inte håller, å inga ti är det mät, för nu karlar, sa vi i väg å »dammeså», sjong I bordpsalmen nu så godt I kan, å kommer di i förstugukammaren å köket en bete efter, så sa I inte skämma andakta för det. Å nu karlar, sedan bönen å sången ä slut, så qvickt upp på häströgga, å sen ger vi oss å i all högtidlighet, å I kan ge er hundingen på, att ja ska styra om, att ingen sa förgås af törstighet under vägen.

Under detta på sitt sätt humoristiska vältalighetsprof hade bönderna från de olika rummen skockat sig sammans i dagligstugan och förstugan och skrattade vid ett och annat tillfälle med full hals. Segertorpsboerna voro visserligen vana vid Hansa Jons roliga högtidstal, men de tyckte det var friskt i alla fall. Och allt utsocknes folket, de mente, att di aldrig i si ti hört maken te rolier karl. De slog sig för knäna, höllo sig för magen och bara grinade, isynnerhet åt berättelsen om huru artigt Hansa Jon blifvit mottagen i Hurunga.

Sedan bönderna ändtligen hunnit skratta ifrån sig, återgingo de till sina platser för att inmundiga tårtan. När detta skett, läste presten bönen, och psalmen sjöngs.

Å sen bar det ut med hela hopen under prat och grin. Lite hvar var nu varm och skinande och behöfde svalka sig. Just i det samma körde en stor holsteinare fram å gården. I den satt den gamle ärevördige Segertorpsprosten med sina två fullvuxna, ungdomligt vackra döttrar, ett par småflickor och deras guvernant, en fin och mycket täck Stockholmsfröken. Prosten var naturligtvis bjuden till sporrölet och till sjelfva bröllopet med, men allt det här tidiga bråket var just ej i hans smak, hvar-

för han undanbedt sig sjelfva morgonhelgen och detta ej så litet därför, att han ej ville gå i vägen för sin komminister, hvilken ganska väl behöfde den ingalunda obetydliga extra inkomsten, men till bröllopet ville han och ännu mer hans fyra döttrar och den fina stockholmskan, hvilken senare med förvånade blickar såg sig omkring och betraktade bönder, hästar och allt folket, som om hon i hastigheten blifvit förflyttad till ett underligt sagoland.

Prosten och »mammesällera» — Stockholms-flickan var född välboren fröken, men här på landet af allmogen kallades hon »mammesäll» i alla fall — både stora och små, skulle ovilkorligen in och smaka på tårtan och ha en kaffetår, det kunde ej hjälpas, trots böner eller förklaringar, att man helt nyligen frukosterat i hemmet. Det blef i hast ett förfärligt krusande och bjudande. Men hastigt och lustigt drack prosten sitt kaffe, tog en bit tårta i handen och gaf sig åter ut på gården, omgifven af alla flickorna, de som han mumsande på tårtan under det hvar och en intog sin förra plats i den stora holsteinaren, hvilken derefter sattes helt sakta i gång öfver gården ned åt landsvägen, der prosten befalte sin dräng hålla, för att afvakta det stora ryttaretåget, hvilket under tiden uppstälde sig å ladugårdsplanen och hagen bakom bygnaderna. Hansa Jon i sin röde väst och med sin gigantiska läderpisk i handen var en sorts »agutant», han ordnade det hela rätt hastigt och befalte sedan musikanterna, hvilka äfven voro till häst, att dra på med bruaremarschen. Under dennas toner satte sig tåget i gång, först de 4 blosshällarne på ett led, på något afstånd från dessa musikanterna, derefter brudgummen och presten och efter dem hela den stora skaran å tvenne led. Folket, som böljade omkring, hurade, bössor och pistoler knallade allt här och hvar från

gårdarne, dock aldrig så nära hästarne, att dessa blefvo skrämnda.

När blosshållarne kommit helt nära prostens holsteinare, begynte denna röra sig framåt, flickorna stodo å sätena och höllo sig fast i suffletten, på det de rätt väl skulle kunna beskåda det sällsamma tåget, hvilket nu likt en jetteorm slingrade sig mellan gårdarne i väldiga bugter. Prosten lät till en början köra i gång, emedan musikanterna, högtiden till ära, då bättre voro i tillfälle att traktera sina instrument, men om en stund lät han det gå i traf en half fjerdingväg eller så och körde derefter ånyo i gång. Det sågs, att han varit med förr vid dylika tillfällen. När tåget passerade gårdar och folksamlingar, lät han alltid det gå helt sakta. Landsvägsgrindarne voro öfver allt klädda med ärebågar. Den tiden var det godt om grindar, och häraf kom sig, att man från tåget kunde ut öfver de vida slätterna skåda flere ärebågar på en gång. Vid hvarje grind lemnade brudgummen en två-daler (33 öre) till barnen, som klädt den. Öfverallt vid gårdar och vägsål var mycket folk samladt. Man svängde mössor och hattar och hurrade, skotten knallade. Det var ett verkligt triumftåg genom bygden.

Hansa Jon red utefter sidorna på sin lilla blackiga märr och galopperade, när han tyckte det passade sig, bort till prosten och bad honom hålla, ty nu kunde karlarne vara törstiga. Proviantvagnen som slutade tåget innehöll diverse kärl med bränvin och färsköl, hvilket, i all synnerhet det senare, kom väl till pass i värmen och dammet, som stundom var ganska intensivt.

Medan nu det stora ryttaretåget under Segerstorpsprostens och Hansa Jons anförande högtidligt skrider genom bygden till sitt mål, vilja vi med läsarens benägna samtycke i förväg anlända dit, till mor Maja och fader Petter, hvilken enligt Hansa Jons utsago der blifvit qvarlemnad, på det att ej qvinfolka skulle bli allena, som det står i skrifterna.

Ensam med dem var han väl ej alldeles efter ordalydelsen, ty en af grannarne, hvilken tillika med Hansa Jon skulle vara värd vid sjelfva bröllopet, hade stannat hos honom. Det var orimligt mycket att styra och ställa med just nu i sista stund för att få allt i ordning och som sig borde pyntadt och fint så ute som inne. Vid gårdsgrunden var en hög äreport anordnad, likaså vid förstugubron, båda prydda med kransar och guirlander. Med dylika pryddes äfven dagligstugan, der middagsbord dukades, som i det stora förstugurummet, der vigseln skulle ske och der brudpallarne stodo i ordning. Löfqvistar sattes uti och omkring alla spisar. Att mor Maja och värdinnorna med alla sina tjensteandar hade ett grufligt bråk, var ju helt naturligt.

Lilla Ella hade vaknat tidigt på morgonen, lycklig och nöjd med sin lott här i världen. Det var så underligt, att hon nu i dag skulle stå brud, tyckte hon, före de äldre systarne. Hon tänkte nästan med saknad på sin korta trolofningstid. Det var i hast en sådan mängd af minnen som nu stodo så lefvande fram och nästan vemodsfullt gjorde sig påminta. Nu slutade hennes sorgfria, glada ungdomslif. Hon kunde ju ej veta, hvad framtiden bar i sitt sköte. Men ingalunda tänkte hon sig den mörk och dyster. Nej då, lilla Ella såg den så solljus framför sig, som en leende blomsteräng nu i midsommar-

tid, der foglarne sjöngo och qvittrade, och blommorna stodo så härliga, gula, röda, violetta och blå i skiftande färgprakt bland det för vinden böljande gräset, medan hon vid Embrets sida sakta längs stigen vandrade genom den till ett obestämdt fjerran.

En stund hade hon hjälpt till med ett och annat, men det ville ej gå i dag med något arbete. Hon hade ingen lust för alla dessa verldliga bestyr och smög sig därför upp till ett af gafvelrummen, der hon skulle klädas till brud. Å bordet der uppe låg myntenkronan och kransen och slöjan som en sky der omkring. Ett fuktigt skimmer drog öfver ögonen. Bredvid högtidens vackra symboler låg en andaktsbok. Ella slog upp den. Å permbladet stod: »från Embret till Ella på vår bröllopsdag.» Hon torkade bort tårarne och begynte läsa blad efter blad.

Den kändes så fridfull denna enslighet här uppe å vindsrummet, så märkligt lugnt och stilla mot all oron der nere. Men länge fick ej Ella njuta deraf. Lätta steg hördes i trappan och å vinden, dörren öppnades och in steg »brudsätan», en af döttrarne från Wångdala prostgård, åtföljd af en af sina systrar. Och nu skulle Ella smyckas till brud.

Det hade, så långt någon kunnat minnas tillbaka, i orten varit bruk att utpynta brudar och deras tärnor, brudpigorna, med all upptänklig bjefs och granlåt, men Ella hade föresatt sig ej följa denna sed. Hon ville vara så enkel som möjligt, hvilket hon ock sade till prostgårdsdöttrarne, hvilka villigt förklarade, att de visst icke hade något häremot, ehuru det bröt mot bruket.

Ella kläddes därför i sin enkla, men väl sydda svarta klädning, å hvilken ingen annan prydnad fick fästas än en rad blommor öfver ena skuldran snedt öfver barmen. Det

rika, blonda, vågiga håret fick fritt hänga ned. Det räckte långt ned om midjan. Hon liknar ju Tora Borgarhjört i sagan, sade en af prestmamsellerna. Nej, men Ingeborg gående i Balders hage, menade den andra.

Och så fastsattés å det lockiga hufvudet myrtenkran- sen och deröfver kronan, slöjan fästades, och nu var Ella färdig att möta sin brudgum. Och se'n kom turen till brudpigorna. De ville nog i allmänhet bli så granna som möjligt, men när bruden var så enkel, kunde de ej med att vilja bli fullt ut så utpyntade, som de kanske önskat.

Under tiden var det ett hiskligt romor och pratande der nere i rummen och å gården. Vagn efter vagn anlände med gäster från Segerstorp och äfven från Wångdala, ehuru de flesta från den socknen kommo gående. Det var qvinfolken, som nu anlände före ryttaretåget.

Hvarje husmor medförde den sedvanliga förningen, bestående af hvarjehanda i matväg. Den traditionella ostkakan saknades aldrig. Att alla dessa qvinnor, lemnade åt sig sjelfva dernere i rummen, skulle föra en högljudd och ytterst liflig konversation, må ingen förundra.

Det surrade också der nere som i en bikupa, mente Ella, hvilken, sedan hon blifvit klädd, satt helt stilla der uppe på kammaren och läste i sin af Embret erhållna gåfva och väntade hans ankomst.

Klockan kunde väl vara ett middagstiden, då plötsligt ropet nedifrån ljud: »nu komma di!» och strax derpå hördes manliga steg i trappan och å vinden, dörren öppnades och värden steg in och kungjorde budskapet.

Ella med alla sina tärnor begaf sig ned å förstugubron och stälde sig under ärebågen.

Från landsvägen sprängde i det samma blosshållarnes ungdomliga skara i vild karrier genom gårdsgrinden in på

dén vid sidorna människofyllda gården. Ella hann knappast kasta en blick åt sidan, der hon i fjerran upptäckte sin brudgum i spetsen för det stora, i ett dammoln inhöljda ryttarefåget.

En af blossomhallarne utropade, medan han höll inne sin frustande fåle, det sedvanliga tillropet vid dylika tillfällen:

— Brudgummen håller här utanför med hela sitt följe och frågar om han är välkommen!

— Han är välkommen, svarade Ella mildt, helsa honom med det.

Blosshallarne sprängde åter från gården, så häftigt, att småsten och dam formligt yrde efter hästhofvarne. De redo fram till brudgummen och kungjorde för honom brudens helsning, bruaremarschen ljud och skaran defilerade genom den otaliga människomängden som af nyfikenhet från vida trakter samlat sig vid Vångdalagårdarne och nu med hurrarop välkomnade brudgummen och hela hans följe. Intåget å gården, midt genom den stora människomassan företedde det mest måleriska folkliif, man kunde tänka sig i något land.

Ella stod allt jemt å förstugubron, ända till Embret stigit af hästen och räckt henne trofast handen. Han förde henne in. Ej sade de många ord till hvarann, men när ögonparen lyste in i hvarandra, så talade de ett långt mera värtaligt språk om kärlek och lycka, än hvad ord kunnat uttrycka.

Om en half timma var man färdig med vigslén. Den förrättades af Wångdalaprusten, hvilken konfirmerat Ella. Under det välsignelsen lästes, höllo blossomhallarne och brudpigorna pellen öfver brudparet. Så kommo alla lyckönskingarne, hvilka medtogo nära en timma.

Vid tretiden begynte middagen. Till den hade vär-
darne ett, om möjligt, ännu värre besvär att placera de
talrika medlemmarne af de båda slägterna. Många hade
nu liksom på morgonen gömt sig borta kring ladugårdarne
och framhusen, ja en bonde hade till och med för säker-
hetens skull krupit under logen, så att Hansa Jon måste
der formligt draga honom fram.

Middagen räckte minst tre timmar. Hvarje rätt spe-
lades in, här lika väl som under sporrölet. I alla rum
voro bord dukade, äfven förstugukammaren hade efter
vigselns slut blifvit förvandlad till matrum. Nu slapp Se-
gerstorpspastorn skära all maten. Det nöjet fick i stället
prosten i församlingen. Nu var det hans tur att arbeta
i sitt anletes svett. Men så fick han och betalt därför.

In emot måltidens slut uppbars af hela bröllopslaget
brudparets sedvanliga skålpenningar. Som det var för-
mögna slägter å ömse sidor, gingo dessa upp till ett be-
lopp af flere hundra riksdaler. Dessutom utlofvades åt-
skilligt, som ej gerna kunde presteras å den kringstända
talriken, såsom af en och annan en half tunna råg, en skäppa
malt, en skäppa ärter, en fjerding korn, ett ungnöt, en
spädkalf m. m. Ja, en enka tillade sedan hon uppräknat
diverse gåfvor: »å så kan di få en gres.»

För hvarje gåfva måste prosten å brudparets vägnar
hålla ett särskildt tacksamhetstal och då omständligt nämna
gåfvans belopp så i penningar som varor.

Stor munterhet var rådande hela måltiden. Denna
nådde sin kulminationspunkt, när ryktet som en löpeld
spred sig in emot slutet, att Hansa Jon gick mellan bor-
den i dagligstugan och harskade sig, ty då viste man
hvad som komma skulle.

— Go vänner! begynte ock värden, sedan han gjort

sin strupe fullt klar, det ä som ja en gång förut i da sagt i Smesgårn, att det ä min sköldighet såsom varande såväl yärd som bönenman att sega några ord till såväl brufolket som deras föräldrar å föröfrigt till hela det betydliga bröllopslaget, men di kan la inte bli annat än bluga, för I kan la begripa att här i orten, der ja är en fränling, kan ja la inte vara så hemmastadd som hemma i Segerstorp, der ja känner hvarevelig katt å är god vän med hvarenda gres. Men inte förту, måste ja der an för att inte skämma ut mej, om nu skulle så bära till, att ja kommer hit ned engång till, hvilket ja nog tror att ja gör, när som ja nu vid detta högtidliga bröllopsbord tudeligt sett, hur hjerteligt gossarne från hembygden tittat in i ögonen på töserna här i Wångdala, å det betuder något det sa ja sega, å på det viset kommer ja la hit till Wångdala som bönenman än en gång eller fler. Men hör I, töser, här i socknen, I sa inte locka till er allt för många gossar från oss der uppe i Segerstorp, di ä inte nödbedda å vill besitta mej hit ner å fara villt lite vann till vintern i första »urevar» och hvad det då blir åt, det ser I tudeligt för ögonen, det blir bröllop och dans och strängaspel, å sådant är nog roligt att vara med om, det vet ja la bäst sjelf, men inte blir jorden brukader åt och det behöfver den hem ikring, men nog kan det hitta på och blir skäligt med den saken om alla raska gossar hemifrån skall hit ner och gifta sej och bli här, ty mannen skall öfvergifva fader och moder och blifva när sin hustru, som det står i skrifterna.

Och sedan skall I tänka på alla töserna der hemma. Tänk hvilket gråt och lefvande och ojande på sju femtan vis, å till sist kunde di ställa sej på hufvut i brunnarne och sparka i »värt» eller hänga sej i de små trätoppa vi

har kring knuta der hemme å rama slätta, der vi ej kan se annat än himmel och hafrajord.

Men det seger ja i alla fall, att är det så, att I nödvändigt vill, så ska la ja stå te tjenst, det är inte faligt med den saken, det må gå med töserna och jordbruket der hemma bäst det kan.

Och nu några ord till dej Embret och till din lilla brud den mellumsta tösa här i detta artiga hem. Du vet, Embret, att ja älskat dig som min egen pojk, alltid ha vi varit goda vänner, aldrig ha vi slagits eller ett skällsord fallit oss emellan. Ja önskar dig all lycka, och den förtjenar du, ty du är till själ och hjerta en bra pojk och uppfostrad är du i tukt och goda seder af det hyggligaste folk, som i tid lärt dig både att veta hut och läsa Guds ord. Och maken till qvinna än din brud, det kunde du aldrig få, ty hon är from och stilla och vacker som en liten lamunge, som en släpper på bete i vårtiden. Titta på na du och ni alla andra för resten, både herrskap och gemena, ser hon inte ut, som en Guds engel, som hon nu sitter och småler mot er och blickar omkring med sina mörkblå barnaögon, så enkel i sin bruddrägt utan bjefs och prål, som eljest är ortens sed. Ja, Embret, borde någonsin en människa bli lycklig här på jorden, så borde det väl vara du. Men det kan ju hända så mycket, som vi inte veta af, blir det någon gång någon misshällighet er emellan, så sa I inte börja att »bröckas å stängas» som ett par otämjda stutar, utan I ska vara fromma som beskedliga kor på godt bete om hösttiden, de kunna nog kinkas lite di med, men di är lika goda vänner i alla fall. Å när I sen har gjort er sista syssling här på jorden, så har I det hoppet att träffas i ett land der det är ännu bättre att vara än här, å der kan du, Embret, åter få träffa

din brud i ännu vackrare bröllopskläder seende på dej med sina barnafromma blå ögon, iförd sin hvita, sida drägt och med glänsande vingar, ty hon är då en engel hos Gud i himmelen.

Men nu blir det med mej ända som på morgonen, ja begynner ju tala som en prest, å det duger ja inte till och vore la inte behöfligt heller, när vi har fyra vid detta högtidliga bröllopsbord, och någon »kolpentör» det blir aldrig Hansa Jon. Å sina velle ja sega några ord till värdfolket här, den hedervärde och af alla aktade Petter på Stommen och hans hustru den lika aktade mor Maja. Äpplet faller ej långt från trädet och är trädet godt, så blir ock äpplet godt, så är det och så blir det. Di är trädet och deras Ella är äpplet. Och hurudan hon är, det har jag nyligen sagt och det ser I, och dä kan I ock begripa, hurudant trädet är. Ja di är ett folk, som det inte finns maken till i orterna, och hurudant di har't, det kan I nu ta i »ögnasune», och det känner I allt invärtes med, för Gud må veta, att I nu fått nog af både vått och torrt, så I kunde reda eder i åtte dar, men ser I nu ä vi på bröllop, och då hör det till ordningen att äta sej fyrkantig en tre å fyra gånger om dan. Men nu ska ja sluta med allt det här pratet och bedja er gå upp från bordet, så snart I ha ätet ifrån er och prosten läst bordsbönen och psalmen är sjungen. I sa veta, att tiden är dyrbar. Det skall dansas med bruden och sen skall det svängas om med alla brudpigorna och andra »däker» ända till ljusan dag, och är det nu någon som inte kan hålla sej utan friar i »snuslom», så bara sej mej till, så skall ja nog resa hit ner igen i slutet af veckan å bli böneman, det kan I ge eder hundingen på.

Bruddansen tillgick på följande sätt. Prosten satte sig vid ett bord med en tallrik framför sig. Å bordet stod ett glas, bredvid en af värdarne med en stor flaska. Hvar och en bjöd i tur och ordning upp bruden, svängde om med henne några hvarf, lemnade så en riksdaler eller en 24 skilling å tallriken. Prosten tackade å brudens vägnar. Värden slog i en sup bränvin eller punsch och bjöd den offrande. I öfver en timma höll den här bruddansen på. Stackars Ella, hon slet riktigt ondt, men dansa måste hon, det hjälpte ej mindre. Men så hade hon ock riklig ersättning för all möda. Sedelpackan framför prosten ökades i höjd för hvarje stund, och silfvermynten bredvid utgjorde sammanräknade ett rätt betydligt belopp.

Fram mot aftonen vidtog den allmänna dansen, anförd af en af blossomhallarne. Hvarje ungersven tog en flicka om lifvet, och så gick man rummet rundt, först helt sakta, men så småningom med ökad takt; rätt som det var, sprang man, och ett, tu vid blossomhallarens »tjo» var allt i en vild yra i en cirkel rundt rummet. Man dansade en god stund, tills blossomhallaren ånyo ropade sitt tjo, då alla de dansande på en gång saktade farten och återtogo sin gång rundt rummet. Prostgårdsdöttrarne från såväl Segerstorp som Wångdala tillika med Stockholmsflickan voro ständigt med i yran och dansade af hjertats fröjd med bondsönerna och drängarne. Och dessa tyckte det var mycket hederligt att få dansa med de fina flickorna. Stockholmsdamen var isynnerhet road af detta för henne så sällsamma lif. Blef hon till någon dans ej uppbjuden, visste hon nog råd att sjelf skaffa sig kavaljer. Glädjen lyste ur hennes vackra ögon, kinderna flammade, hon sade sig nu ha långt roligare än någonsin vid en af hufvudstadens soireer eller

baler inom den lägre societeten, till hvilken hon genom sin börd hörde.

Hurra! dånar och tjuter det utanför, skrik och oväsen höres högt öfver dansens buller och spelmännens instrument. Dansen upphör af sig sjelft. Varma och andfädda rusa flickorna och ynglingarne ut å gården.

Hvilket bråk och väsen kring ladugårdarne och öfverallt. Det är alla hästepojkarne, som nu skola i väg med sina husbönders hästar. Många äro halfrusiga, andra göra sig till långt värre än det är, tjuta och hojta och ställa till det värsta friskeptakel de förmå. Se så, nu på en gång for hela sällskapet i väg under ett bedöfvande larm och tjut likt en massa afgrundsandar, beskådade af hela det stora bröllopslaget, af hvilket ingen fanns, som ej ansåg att allt oväsendet skulle så vara, att det hörde till pjesen.

Musikanterna, som under tiden erhållit en kort välbehöflig hvila, uppspela en polkett och dansen är ånyo i gång.

Inne i det öfriga större rummet sitta gubbarne kring flaskor och glas och prata om politik och jordbruk med de fyra presterna. Tobak rökas ur små kritpipor. Röken bolmar stundom så häftigt, att man jemt och nätt kan känna igen hvarandra, men lyckligtvis är det sommar, och fönster och dörrar kunna hållas öppna.

De äldre qvinnorna åskåda dansen eller sitta och prata vid hvarandra i sidokamrarne.

Uppe till vindsrummet har Embret och Ella dragit sig eller rättare smugit sig från allt bullret och oron der nere. De sitta tätt slutna intill hvarandra och önska af allt hjerta, att det vore slut på hela kalaset och de båda i lugn och ro hemma å utskiftet. Längte få de ej njuta

af stillheten och friden. In rusar en skara flickor och gossar. Man har saknat dem. Så ned för trapporna med rymlingarne och in med dem i dansens yra.

Nu komma de äldre karlarne med. De yngre och ogifta slå en ring omkring brudgummen. De äldre storma an för att spränga ringen och draga Embret till sig. Ett hiskeligt oväsen blir följdén, dock alltsammans på lek, men inte förty kämpas det väldigt. Slutligen segra de gifta männen och under höga fröjdrop föra de brudgummen ur rummet.

Vid 12-tiden ätes qvällsmål vid sittande bord. Se'n dansas det åter till ljusan dag, som Hansa Jon sagt.

Prostfolket från Segerstorp följde då församlingens prostherrskap hem. Många af gästerna, synnerligast de äldre, följde med grannarne hem, men åt hela den öfriga stora skaran måste liggplats beredas i bröllopgården. Sängkläder breddes ut å golfven så långt de räckte, der-efter breddes halm kring väggarne, och så lade man sig halfklädda ned till syskonsäng för att njuta några timmars sömn, flickor, hemmasöner och pojkar om hvarandra. Det var ett grufligt bråk och väsen, innan alla kommo i kull. Till sist gick Hansa Jon omkring med en stor flaska och gaf alla, som ville ha, en sängfösare. Och så bredde morgonrodnaden sitt violetta skimmer öfver de hvilande.

Klockan kunde väl vara ungefär 6 på morgonen då den outtröttlige Hansa Jon åter gick genom rummen med sin stora flaska och sitt glas i handen. Han såg nu ej så litet skålmaktig ut när han betraktade huru oskuldsfullt flickorna lågo, en och annan så godt som i famnen på någon invid slumrande yngling. Men i allmänhet hade

väl dessa fria ställningar tillkommit helt omedvetet under sömnen.

Värden smög sig omkring och mönstrade sitt folk. Så fort han märkte att någon af karlarne aldrig så litet begynte öppna det ena ögat, vinkade han leende med sin stora flaska. Manövern åstadkom i vanliga fall först ett äkta veritabelt bondgrin, sedan en harskning.

Och så satte sig den nyvakne upp och fick en morgonbesk, som gjorde honom kry som en speleman och kom honom att väcka alla i närheten sofvande. Rätt som det var, drogo musikanterna med sitt spel genom rummen. De placerade sig om en stund i dansrummet och drogo der till med en högt ljudande vals, och så dansade ungdomen sig fullt vaken.

Dagen begynte sålunda glad, och den fortfor också under lek och dans och allehanda upptåg. Fram på f. m. begynte man, med musiken och brudparet i spetsen, att vandra från gård till gård. Värdarne hade spandering med sig, men äfven å ställena bjöds på förfriskningar. Det var kalas öfverallt.

Johannes Sundblad har i sitt förtjenstfulla arbete: »Gammaldags seder och bruk», så noggrant som möjligt skildrat alla de bruk, upptåg och lekar som förr voro sedvanliga å bröllopen i Västergötland, och som denna skildring ingalunda har till uppgift att beskrifva dessa i detaljer, lemna vi nu helt och hållet det stora, glada bröllopslaget åt sig sjelft, under så väl denna som följande dag, då det ändtligen fram mot aftonen efter ett grundligt förplägnande upplöstes, och hvar och en begaf sig hem.

Husets folk voro då uppgifna af trötthet, likaledes brudparet, som af själ och hjerta både länge och väl ön-

skat, att allt vore slut och de i lugn och ro hemma i sitt lilla nu så väl ordnade hem.

Fader Petter ville naturligtvis skjutsa dem dit, men båda ville tillryggalägga den korta vägen till fots. De fingo ock sin vilja fram, ehuru far och mor tyckte det såg för bedröfligt ut att dottern, när hon för sista gången på fullt allvar lemnade hemmet, skulle larfva af till fots. Men Ella var ju i så mycket olik andra.

Så vandrade Embret och Ella ensamma genom skogs-
dungen och ängarne till hemmet. Det var jüst i solned-
gången. Koltrastarne slog så muntert i granarnes top-
par och göken gol ännu en gång innan han slutade sin
dag. Det var så förunderligt fridfullt efter de nyss gångna
dagarnes bullersamma lif, tyckte de båda nygifta, när de
nu hand i hand vandrade till sitt nya hem. Nog hade
Gnäll-Pers fiol och Windtutts klarinett varit vackra att
höra, men trastens sång och gökens toner, de voro allt
vackrare ändå, menade Ella.

— Och, tillade hon, vet du Embret, när jag på vår
bröllopsdag väntade dig, tänkte på dig och framtiden,
så tycktes den mig, som en leende äng i midsommars-
tid, å hvilken gräset böljade och blommorna stodo så
sköna. Och genom den längs en stig vandrade jag vid
din sida. Jag satt då och drömde vaken, men Embret,
här är verkligheten. Vi äro ju nu midt på ängen, vår
egen äng, i solnedgången och i midsommarstid. Gräset
böljar ju helt sakta för aftonvinden, foglarne sjunga i trä-
den, blommorna stå ju så sköna, gula, hvita, violetta, röda
och blå, och stigen, den går jag nu fram vid din sida, för-
troendefullt mot framtiden, mot hemmet.

Liars Johannes.

Arola prostgård ligger så fridfull i närheten af en nybygd kyrka invid en af Tidans tillflöden, midt å en vidsträckt skogsslätt. Ej ens ned i Skåne kan man få se en tätare bebyggd nejd än denna $\frac{1}{4}$ mil breda, nästan cirkelformade slätt, der gårdarne på sina ställen ligga så tätt vid hvarandra, att man kunde tro sig i granskapet af någon större stad.

Jag kom dit ut en dag på våren till den enkla patriarkaliska prostgården, der alla besökande trifvas så väl, att något hvar känner det riktigt svårt att gå eller resa sin väg. Det var en klar, solig dag. Lärkorna sjöngo så det kunde anses rätt märkvärdigt att de ej spräckte struparne, trastarne slogo i skogsbrynen, hela luften klingade af musik.

— Har du alla byhistorierna färdiga till din nyaste bok? frågade den enda nu hemmavarande dottern, sedan alla de öfriga ungmörna flugit ur boet, de flesta i sällskap med välbeställda komministrar, som varit adjunkter i huset.

— Jag räknade efter här om dagen, och fann att det allt felade en hel hop sidor af det med förläggaren

öfverenskomma antalet. Har du någon sägen eller historia att berätta, lilla Emelie?

Emelie log sitt goda löje och svarade: Nej, ty värr, det har jag icke, men fram på e. m. kan du gå till Liarn, han har så mycket att berätta.

— Liarn, hvem är det?

— En gammal lustig bonde, bra karl för öfrigt.

— Ja, det var bra, tack för anvisningen, men inte träffar jag honom hemma nu, han är naturligtvis med sitt folk ute på åkern.

— Nej, för all del, svarade Emelie, han är nog beskedligt hemma, det var han som för ett par månader sedan blef öfverkörd inne i staden och fick benet afbrutet. För kort tid sedan kom han hem. Han kan ej lemna rummet, men inte må du tro han är ledsen för det, han säger sig aldrig haft så lugna och trefliga dar.

Emelie nämnde både ett och annat om bonden, hvilket högligen ökade mitt intresse, och så fram på e. m. gick jag genom trädgården ut åt landsvägen, förbi kyrkan till hans hem.

Liarns stuga var ej någon af de gamla. Den var ej äldre än sedan skiftet. Liten var hon. Två gafvelfönster och ett på hvardera sidan om förstugudörren. Denna var stängd. Jag gick bakvägen in i köket, kom derifrån in i ett rum till höger. Der inne i en säng låg Liarn och sof sin eftermiddagslur.

Det var så tyst i byggnaden, att man kunnat höra flugorna surra, om dylika funnits, men utanför, bakom ladugårdshusen, hojtade arbetsfolket under vårarbetet på oxarne och smackade åt hästarne.

Jag gick fram i rummet och såg derunder på möblemanget. Det var mycket enkelt. En gulmålad säng, ett

simpelt träbord vid hvardera af de båda fönstren, några målade stolar, ett furuskåp och en brunmålad s. k. draglåda. Hela möbleringen kunde knappast vara värd 20 kronor. Väggarne voro öfverdragna med mycket enkla tapeter.

Under årets valstrider, ack! huru ofta hafva ej en mängd stadsbor misstagit sig i afseende på bondens lefnadssätt, som ju mången skildrat så öfverflödigt, talat om hans lyx m. m. Måhända kan skäl finnas härför i andra provinser. I norra Westergötland hör dock öfverflödet och lyxen i hans hem så till sällsyntheterna, att man ej kan säga att den någonsin existerar.

Under reflektioner häröfver gick jag fram till den sofvande. Han var en medelstor, kraftigt bygd man med slätrakadt, rödlett, jovialiskt anlete och gråsprängdt hår. I sin röda ylleskjorta och de breda i kors öfver bröstet lagda hängslena af svart läder, de mörka skinnbeslagna pantalongerna och det afbrutna benet, omlindadt med ett färskinn, liknade han i hast en af Garibaldis veteraner, sådana man får se dem afbildade på diverse tafloer från den tid, frihetshjelten gjorde sitt sagolika fälttåg å Sicilien och i Neapel. Å bordet invid sängen låg en bibel, en andaktsbok och en väldig med läderpermar prydd psalmbok, å hvilken en snusdosa af tenn fått sin plats.

Under sömnen måste den gamle märkt, att någon rörde sig in vid. Han uppslog först det ena ögat, slöt detta och stirrade förvånad på främlingen med det andra. Slutligen uppslogos båda, hvilken manöver genast följdes af ett vänligt grin, beledsagadt af en nick.

— God dag, fader Johannes, huru står det till?

— Tack som frågar, blef svaret, och dermed satte sig gestalten upp med det afbrutna benet utanför sängkanten.

Han såg litet omornad ut, fader Johannes, och gäspade.

— Välkommen, sade han derefter och framräckte handen, men jag kan ej dra mig till minnes att jag förr sett eder.

— Mycket möjligt, svarade jag, men jag heter — jag nämde namnet — min far var prost i grannpastoratet, och så är jag god vän och gäst här i prostgården. Fröken Emelie bad mig gå hit och se till er.

— Rekommendingar nog, sitt! sade fader Johannes och vinkade med handen.

Jag tog en stol, under det den gamle lade sig, nu fullt vaken.

— Jag borde väl gå upp och helsa herrn välkommen på ett artigt vis, sade han, men det här eländet, bryta af sig benen på gamla dar, sådant spektakel, snart 70 år.

— Är ni så gammal?

— Ja är en gammal hund ja, 68 år två dar efter mekelsmessan.

— Jag trodde ni knappast var 60.

— Kommer sig af att ja sällan haft bränvin i huset och jemt varit i frisk rutsch. Men nu är det allt lite ledsamt. Hör utanför hur di ropar på oxa och ja får inte vara med, första våren det händt på 60 år. Sådant spektakel, gick beskedligt på en gata inne i sta'n, kommer en full uslinge körande i rykande sträck, ja vek och hade mycket väl kommit förbi, om ej den skräen dragit i tömmen åt min sida, och så körde han öfver mej.

— Gick det så till?

— Just så. Så kom folk och polisen. Den frågade mej, om ja var »söpen».

— Ja, nog fick jag en sup å bror min, svarade ja,

men känner I den, så vet I, att han har lite svårt att slå glaset fullt och sen har jag hela dan ej fått mer än en till och den af en granne, som ej är stort styfvare den att spandera, sa ja. Och sen bar di mej te bror min, som bor i stan, å så kom doktorn och sen fiskalen och skulle ha reda påt.

Och så frågte mej fiskalen, om ja skall stämma honom, som körde öfver mej.

— Tror fiskal att benet läker sej fortare för det? sa ja.

Det kunde ej fiskal ge mej besked på.

Dagen derpå kom min öfverkörare sjelf, grät och bad, att ja intet ondt skulle göra vid honom.

— Jag bryr mej inte om dej, din skräe, sa ja, men kom ihåg, att du låter bli att köra af benen på folk en annan gång. Gå du din väg. Det var det enda straff han fick.

— En gång förut har jag varit i lag med polisen i sta'n. Det är länge sedan nu. Hustru min och ja kom in på bolagskrogen och der köpte ja ett stop bränvin, för det var helgdagsafton och vi skulle ha något att fägna folk med, som kom under högtiden. När vi skulle gå och voro utkomna på gatan, sa ja till hustru min: ta den ena »putel» du, ja har inte rum i »flikera» mer än för den ene.

Så tog vi hvar sin butelj.

Det såg en polis.

— Ni har salat och lagt ihop, sa han. Se det var förbjudet att sala.

— Ja det har vi, sa ja.

— Gå med mej till vaktkontoret, sa polisen.

— Kom! sa ja till käringa mi.

Inne på vaktkontoret stod fiskal.

— Här är ett par som har salat, sade polisen.

— Har I det? sa fiskalen.

— Ja visst! sa ja.

— Hvad heter ni? frågade fiskal.

Ja sa hvad jag hette och så pekade ja på hustru min och sa — å hon der är käringa min.

— Hvad pratar du för smörja? sa fiskalen argt.

— Är inte hon der käringa min? sa ja, spring ut och hemta hit halfva torget, sa ja, de känna både mej och qvinna min lite hvar der ute.

— Ja, men ni har ju salat och lagt i hop?

— Ja visst! sa ja, det gjorde vi la när vi gifte oss, vi lade ihop lite hvar till bosättningen.

— Fiskal blef snopen och allt efter den dagen var polisen liksom litet rädd för mej.

— Ja, så var det med det, och nu ligger jag här och har ej annat att göra än att tänka på den här besynnerliga världen, mån tro, den har förändrat sig mycket sedan min barndom.

— Ja det kan jag nog tro.

— Ja, det är just det som förargar mej, folk voro hederligare förr, inga konkurser och förfalskningar; var det någon, som gjorde något ondt, så slogs han i fylla, och en och annan fanns det med som stal, men då stal de högt och rent och sen fick de spö och fästning.

— Mån tro, jag har varit med här i världen ej så litet, haft gårdsbruk i tre socknar på en gång, hållit auktioner och skött mig det bästa jag kunnat, men litet för godsint har jag varit, hjälpt folk så mycket jag kunnat och därför har det nu gått med mig som med Moses när han förde Israels barn ur Egypten, han hjälpte nog dem

ur knipan, men så fick han bli i öknen sjelf, och så blir det väl med mig med, nu är jag ute för 12,000 kronor, hvaraf de 9,000 äro på ett ställe. Nå, nå, jag har nog så ja reder mej ändå, men förmädligt är det — sej!

Det var naturligtvis ingen möjlighet att förneka detta.

— Förr åt folket hafrebröd, återtog fader Johannes, blandadt med någon råg. De lefde sämre än nu, det gjorde de, men de voro starkare och ej på långt när så sjukliga. Nu skall ju hvarannan bondkäring dricka brunn, kommer an på allt kaffet. Förr så hade bonden, hans barn och tjenare hemväfda kläder, varma duktiga plagg. Nu skall allt köpas tunnt och dåligt, och så går folket och fryser, när vintern och nordanvädret kommer. Men i en sak är det vida bättre nu. Jorden brukas med långt mera omsorg. Jag vill visst ej i allt fördöma den nya tiden, den har nog sina förtjenster, fastän jag i mycket tycker den är upp och ned på vänd.

Långt bättre är det äfven med nykterheten. Under husbehofsbränningens tid söps det ohyggligt, men besynnerligt, folket var friskare ändå. Får någon nu ett rus, mår han illa i många dar. Förr kunde gubbarne vara så fulla om qvällen, att de ej kunde stå, men blott de sofvit ruset af sig, voro de lika »kriska». Se bränvinet då var efter ren säd, nu är det mesta af dålig potatis. Ett illa lefverne var det, det kan ej nekas; det fanns på sina ställen i vår gamla by män, som, när de kommo druckna hem nattetid, körde ut både hustru och barn, så att de i bara lentygen måste springa omkring tills de blefvo insläppta hos grannarne. På ett ställe var det rent för galet. Der söp både karln, hustrun och de uppväxta barnen. Presten blef en dag efterskickad, ty karln hade slagit refbenen af käringen. När presten kom, låg den 5

personer fulla i stugan. Men det var visst ej på långt när å alla ställen det var ett sådant elände. Det fanns gårdar der man ej söp mer än nu.

En gång i min ungdom minns jag de kom körande med en stor bränvinstunna in i byn. Byordningsmannen lät tuta i byhornet och förkunnade, sedan allt folket var samladt å grannabacken, att patron Dalman å Gammals-torp, en half mil ifrån, ville spendera på hela byn så länge det fanns en sqvätt qvar i tunnan. Nu kan I tro det blef ett hiskeligt supande och så, när de voro som värst fulla, kom patron sjelf med i laget. Hans ärende var att få köpa en cirka 20 tunlands torfmosse, som byn egde. Ja det fick han för godt köp. Den tiden var man ej så noga med jordbitarne.

På tal om den der Dalman så kan jag berätta, att han i många fall var en ordningsman, men han var mycket svår och hård mot sitt folk och behandlade många af sina tjenare och underhafvande som om de varit djur. En natt bröto sig tvenne drängar, Fredrik och Johannes, den ene i tjänst å stället, den andre från godset, in i hans sofrum, beväpnade med huggyxor, och formligt slagade sin patron. De häktades dagen derpå, och båda erkände genast att de dödat husbonden af hämd. De blefvo båda halshuggna uppe å Billingen. Detta hände 1826. Ja nog har denna bygd äfven i min tid haft blodiga minnen.

När jag sedan blef egen bonde, funderade jag många gånger på om det i fyllan och villan kunnat gå rätt till med försäljningen af den der mossen. Jag skaffade rätt på originalhandlingen. Den var hvarken bevittnad eller qvitterad. Så blef det en tingssak af det stora fyllkalaset. Saken drog ut ett par tre år, men efter den tiden hade jag omstält, att vi hade vår mosse åter.

Fader Johannes låg en stund tyst i sin säng efter det han berättat den hemska tilldragelsen å Gammalstorp och dermed sammanhängande omständigheter. Han hade varit god vän med både Fredrik och Johannes och personligen känt den mördade.

Men länge varade ej tystnaden.

— En ting, som jag tycker om i den nya tiden, är jernvägarne. Kan herrn tänka sig, jag har mångfaldiga gånger kört enbet både till Ulricehamn och Borås med 2 tunnor råg å lasset och därför fått 14 kronor. Tror herrn, att jag nu vill resa till någon af de städerna för 14 kronor i skjutspenningar, nej då. Jernvägarne äro nog bra.

Men ett som jag rakt inte kan lida, det är alla de här andliga tvisterna, som nu skall i vår bygd dela folket i två hopar, »får å getter». Ja blir arg så fort ja får se en af de här »kolpentörerna» springa i gårdarne och förklara för folket, hvilka som äro Guds barn och verdens barn. Huru vet di det? Hvem har bedt dem ransaka hjertan och njurar, som det står i skriften. Det är endast vår herre sjelf, som kan den saken, så vida ens han förstår det med sådana ärke skrymtare, som nu finnas. Jag ger mej upp mot »kolpentörerna», skall ja seja er, mot Waldenström och hela hans anhang, och ingen slår mej på fingrarne med skriften, för den känner ja bättre än di, det vet våran prost och kappelan med. Vill herrn så skall jag tala om en rolig historia?

— Ja, oändligt gerna. Ni kan, fader Johannes, vara försäkrad om, att jag är idel öra.

— Jo det var för något år sedan, så begynte Johannes sin historia, som jag kom från stan en afton och hade blifvit fagnader något, men inte mer än ja viste väl, hvad

jag både sa och gjorde. När ja gick förbi våran fattigstövva, hörde jag någon tala högt der inne, och så hörde ja jemmer och åjande. Ja gick, förstås, in för att se, hva det va fatt och då blef jag varse att en kolpentör stod der inne och predika värre än någon prest, och fullt med folk var det i kring. Ja gick fram i rummet och hörde på. Så begynte kolpentören gå ikring och fråga litet hvar, om di va frälsta. Ja bevars, det voro de så godt som allihop. Så kom han till mej med och fråga, om ja va frälster.

Det är ej godt att svara till det, sa ja. Det är bäst jag tar och låter bli och för resten vet ja just ej, hvad det är frågan om, för jag kom nyss, men det skall ja säka dej, att tror du att alla de här du frågat och hvilka sagt sig vara frälsta, äro några ljusens änglar, så skall jag säga, att du är storligen bedragen, ty värre uslingar än dem du nu har i kring dej, finns ej i socknen, ja känner folket ja, för ja är auktionist. Den der som sitter der är skyldig mej sen två år 116 å 32 för en stut, han der för en ko, han der för en gris sedan halftannat år sen, den rödhårige der sen tre år tillbaka för ett par stutar, och på det viset drog jag fram den ene efter den andre i laget. Och alle hop så hade di sagt att de äro frälsta. Vänta lite ska du få höra mer. Lagsöka dem, det tjenar till ingenting, för då nekar och krånglar di. Ser du piga der, hon som nyss sa, att hon var frälster hon med. Den tjente hos mej i fjol och jag måste köra henne ur tjensten för en slarfvig lefnad, och misstager ja mej ej, sitter der borta en af fästemännerna. Men adjö med er nu, för nu har ja utträttat mitt ärende här inne med.

Ja gick hem och tänkte under några dar hvarken på kolpentören eller di frälste, men så om någon tid begynte

de komma och betala mej, hvad de var skyldiga. Det sågs att di skändes. Och nästa fredag gick drängen och pigan till presten och tog ut lysning.

Fader Johannes låg en stund och log sitt stora löje vid det angenäma minnet, huru behändigt hans många osäkra fordringar i en hast blefvo indrifna, förutan både landshöfdingeembete och länsman.

Jag tackade honom för den roliga historien och frågade derefter, om ej han, som har så mycket att berätta, äfven hade någon sägen att omförmäla.

Den gamle hedervärde odalmannen tog sig en lång funderare och sade derefter: Nej, det har jag verkligen icke. Jag minnes ingen sådan, men jag kan tala om något, som jag sjelf sett i mina yngre dagar, jag har sett skam!

— Hvad i Herrans namn säger ni, fader Johannes!

— Det är sannt jag sade.

— Det får ni lof att berätta.

Den gamle låg tyst en god stund. Det tycktes vara något hemskt minne, som nu drog för hans inre syn, något verkligt fruktansvärdt, som han ej gerna ville ut med.

— Ja, bevars det kan jag väl göra, sade han slutligen med lågmält röst, men inte gör jag det gerna, för det var något hemskt skall jag säga.

— Ja, se det var på det viset, innan byn var skiftad, så var bland åboerna en stor rackare och skälm, en stygg karl, som ingen tålte. Han söp allt äfven, men han var så stark, att det tycktes ej göra honom något. En dag, just som han körde sina oxar ute å marken, föll han ned. Vi som voro i närheten trodde att han fått slag och dog med ens. Vi lade honom på en vagn och körde ho-

nom hem. Hela byn samlade sig, både manfolk, qvinfolk och barn. Vi buro karlen in och lade honom i sin säng. Han hade då fradga kring munnen. Alla trodde vi han var död. Men rätt som det var ropade han till: b-u-rrr, så att fradgan fräste omkring, och sen tog han till att svärja och anfakta sig, så det hade väl ingen människa hört maken, ref af sig kläderna, sprang upp, slog med ett enda knytnäfslag ekbordet i femton bitar och rusade sedan på oss. Det blef ett anskrämligt romol. Han var så stark, att det var stora karlar han hysstade ända upp i taket. Under bataljen slogos flere fönsterrutor ut. Ja, det var ett hiskeligt lefverne. Slutligen fingo vi honom bunden. Men hvad han då vred, kastade sig och svor.

Här slutade fader Johannes sin berättelse.

— Ja, men ni sade ju att ni hade sett den onde, afbröt jag.

— Vänta litet. Den onde var ju i karln, sade Johannes.

— Ja, det kan ju så vara, men han sjelf var väl ej den lede?

— Den lede var utanför, sade fader Johannes, blek i anletet, och det såg ut som om håren velat resa sig på hans hufvud vid minnet af den hemska natten. När vi tittade ut, sågo vi tydligen honom gå der ute. Vi sågo honom litet hvar. Hela natten gick han der.

— Det var förskräckligt, sade jag, och tillade med helt naturlig nyfikenhet: Nå, hurudan såg han ut?

Men det ville ej fader Johannes tala om. Hans svar blef efter något betänkande: Herrn, det må hvar och en bedja Gud bevara sig från att få se en sådan syn.

Det behöfver ingen betvifla, att ej fader Johannes den natten trodde sig fullt och fast se hin onde i förkroppsligad

gestalt och det är ej heller något tvifvel om, att han trodde det ännu.

— Nå, men huru redde ni er slutligen både med mannen och den lede? frågade jag.

— Å, det var förskräckligt, blef svaret. Ingen i hela byn sof den natten. Öfverallt lästes i bibeln och psalmboken vid lysstickor och talgdankar. Vi som höllo vakt inne hos den besatte hade det värst, det var ju gifvet, med galningen inne och fan utanför, och det kan väl ingen undra på, att vi voro i en förskräcklig ångest. Och ingen tordes gå ut och ingen tordes gå in der vi voro, för lite hvar så visste de, att fan gick och hofvera sej utanför. Men så i dagningen var det en af oss, som, efter det han andäktigt gjort syndabekännelsen och läst fader vår, smög sig ut och sprang efter presten. Presten kom med både kappa och krage och vangelet i handen och begynte läsa öfver den besatte alla bibelspråk, som kunde passa för ett sådant hiskeligt tillfälle. Galningen svor nog likadant till en början, men huru det var så blef han lugnare. Guds ord har en märklig makt och innan presten gick, så var han tyst och lugn.

— Nå, huru gick det med karlen till slut? frågade jag.

— Jo, han var sjuk i 14 dar, dock ej värre än han var uppe, men råde intet göra. Vi frågade honom, hvad han sett. Det ville han ej fullt tala om, men sade att han varit på ett förskräckligt ställe den natten och sett både ett och annat. Så om något år stal han och kom på fästning. När han kom hem, stal han om igen, kom på Långholmen och dog der. Barnen blefvo stora stackare, sönerna stal och kommo på fästning, döttrarne blefvo skökor och hamnade på korrektionshusen. Hela huset var förbannadt, det kunde man tydligen se.

Ja, nu har jag omtalat den hemskaste tilldragelse jag varit med om här i lifvet, den var väl så skäligen rolig att höra på, men jag kan allt ha roligt att omtala med. Om herrn vill höra på, så kan ja berätta ett och annat från min ungdom. Mån tro då hade vi roligt många gånger isynnerhet om jultiden. Då börja vi natten till annan dagen att gå med »ljusa stjerna», och den följdes af de tre vise männen, Judas med pungen och flere Staffans riddare till häst. Kors ett sådant lefverne bort i gårdarne, för se kan tro, in skulle vi öfver allt och trakteras, sedan vi utanför sjunget: »Staffan var en stalle-dräng» och »Vi önska eder alla en fröjdefull jul». Så stal vi julträd. Julträd voro höga, smärta ända till öfversta toppruskan qvistade granar, hvilka ställes vid gårdsgrindarne. Ja ska säga, de pojkar som kunde stjåla de fleste julträden, de ansågo sig mycket katiga. Så gingo vi in på en del ställen i ladugårdshusen, löste kreaturen och stälte till hvarjehanda spektakel både der och i andra uthus.

En gång hade ja med mitt följe kommit ända bort i grannsocknen till den gård, som låg närmast prestgården. Vi gingo in i fähuset, löste kreaturen och stälde för öfrigt till litet romol. Men aldrig kunde vi väl tänka att det låg en hop potatis lösa i ladugården. När nu, kan tro, kreaturen kommo lösa och vi gått vår väg och bommat till dörrarne, så var det deras första göra att gå bort till potatishögen. Och der fingo de sej ett julamål så präktigt, att när folket kom till fähuset ännandan om morgonen, voro de så trinda, att bonden till en början ej kunde känna igen sina egna nöter. Hele potatishögen hade de förstås satt i sej, och de gamla nöten stodo nu och dröppjade och voro så mätta, att de ej förmådde flytta be-

nen eller röra på ögonen, men de redde sig dock temligen bra efter kalaset, men värre var det med en 2-årig stut, den hade ätit ihjäl sig på fläcken.

Bonden ville till en början ej tro, att det var så illa med honom, trodde att stuten var blifven så mätt, att han likt de andre ej orkade röra sej, men snart nog begrep han, att han hastigt slutat sina unga dagar och då blef det ett lefverne i lagåln må I tro.

Bonden gick upp till presten och omtalte hela denna förskräckliga händelse, presten blef arg och läfte bonden, att han under predikningen den dan, skulle hålla fram ungdomen i socknen och det med besked, och det gjorde han ock må I tro. Ja va i kyrka, och aldrig har ja hört maken till predikan och aldrig kan ja glömma hur presten »domdera» och slog i predikstolen, och lustigt nog lät det, för se kan tro, presten talte i näsa. »Är detta en fridens högtid», larmade han, »då okynnig ungdom går från gård till gård, löser de fredlige, kristlige samhällsmedlemmarnes kreatur och ställa till, att de oskälige djuren lefvande äta ihjäl sej af till deras måttliga gagn utlagda potatishögar?» Väl femton gånger kom den döde stuten fram i predikan. Jag var den ende af kamraterna, som var med i kyrkan, så ja fick bära upp hela skammen. Men ingen viste huru skyldig ja var, och nog var ja så klok att ja teg med den saken.

Det var den ende gången någon prest varit arg på mej, ty min princip har alltid varit, att bönder och prester böra vara som ett, och det vet ock våran gamle prost, fastän vi visst många gånger har varit i »debilé» om både ett och annat, mest i desse här skolfrågorna. Se skolorna de ha varit hans ögonstenar såväl här i pasto-

ratet som vid riksdagen, men ja har aldrig riktigt kunnat med dem.

Så hade prosten här om året föreslagit att ett nytt stort skolhus skulle byggas i grannsocken i stället för det gamla som var för litet. Han kom bort till mej en dag.

Hör du Liare, sa han, du är röstberättigad i grannsocknen och du skall gå till kyrkstämman der om onsdag, då vi skola besluta om ett nytt skolhus.

— Prosten vet ja tycker inte om de här nye historierna och hela det här välsignade skolväsendet, svarade ja.

— Ja, det vet ja nog, sa prosten, men du är en resonlig man och du kan gerna gå till stämman.

Ja måste lofva prosten, och så kom ja till stämman. När alla sockneboerna fingo se mej utsocknes karl, så kommo de omkring mej alla hop och skulle förklara saken. Ingen ville bygga. Ja sa hvarken från eller till.

Prosten satte sej å sin stol. Tyst här! röt han. Han har respekt med sej, prosten, skall ja seja, och sen slog han först näfven och sen klubban i bordet.

— Kom hit Liare och sätt dej här intill mej! sa han.

Ja gjorde som han sa, det var ej värddt annat, och så satte ja mej framme vid bordet invid altaret, aldeles som en v. talman vid riksdagen. Så begynte debatten. Bönderna voro rent galna. Ingen ville bygga.

Nå, hvad säger du Liare? sa prosten till mej, sedan alla de andre pratat sej trötta.

Ja reste mej upp och sa: å det vet la prosten, att ja inte tycker om alla de här nymodige tillställningarne med skolor och annat som bara kommer att göra folket högfärdiga med tiden, det är säkert. Men nu har öfverheten befallt det och det är lag. Men rent galet är det, som vi nu ha det. Nu är det många barn, som ha en

half mil till skolan och det är bönder, som ha tio barn. Nu skola de enligt lagen dit från det de äro sju till fjorton år. Ja har räknat ut, att ha de en half mil, så får hvarje barn under denna långa tid gå ett tusen femhundra mil. Tänk hvad kläder och skoplagg de slita ut under de sju åren, och tänk hvad tid de försätta och hvad ondt de lära genom att på det viset drifva åter och fram på landsvägarne, och så har Luther sagt: »du skall uppfostra dina barn i tukt, arbetsamhet och goda seder». Men härmed blir det nog klent bestäldt, om de skola marschera ett och ett halft tusen mil. Och sedan de gått genom folkskolan, så skola de ett år i nattvardsskolan, och sedan skola pojkarne in vid skarpskytteriet, se prosten ifrade för skarpskytteriet han, det sämsta spektakel en kan tänka sej, och sen skola de vara på heden i två år. Skolor skola vi ha, det är lagen, men ställ då i Jesu namn till, att vi få flere skolor, det vill ja vara med om. Det är ju ett rent spektakel, att barnen skola i sju år drifva landsvägarne en qvart och half miltal fram och åter.

Detta höll naturligtvis prosten med om, och bönderna tyckte det vara klokt lite hvar. En komité tillsattes och nu finnes flere skolor i grannsocknen, hvaraf herrn kan se, att jag väl ej är så stridig mot upplysningen, men ja kan ändock ej hjälpa, att jag aldrig har rätt tålt det här skolväsendet.

Men engång hjälpte ja prosten på ett besynnerligt vis. Se det var när vi fått vår nya kyrka färdig, då blef det väckt förslag om orgel. Nästan hvarje bonde i socknen var vid stämman. Prosten tog till ordet och sa: »Hör I go vänner, socknen har nyligen som alla kända haft stora utgifter och har en stor årlig amortering för sin nya kyrka. Jag tycker det blir för drygt för er att äfven nu skaffa

orgel. Vår nuvarande klockare leder sången väl, och vi må se till, att vi än en tid kunna reda oss utan orgel».

Ja viste mycket väl, att prostens vilje ha orgel, men han tyckte det var synd om bönderna. Ja för min del tyckte, att det skulle bli vackert och högtidligt med ett nytt grannt speleverk i den nya kyrkan, och när vi kunnat makta med det ena, kunde vi la makta med det andra, och därför reste ja mej och sa:

— Asch! prostens sa inte vara så ömsinter om oss bönder. Se vi bönder äro som enebusken, huru man är må stena ner den, så reser han sej upp ändå.

Bönderna tyckte det var rasande roligt sagdt, de begynte grina allihop och blefvo så glada, och så gick ja omkring och debilerade en liten stund om saken, och rätt som det va, var den nye orgeln beslutad.

— Ja så, herrn skall gå nu, sade Liaren, när jag kort efter historien om spelverkets tillkomst såg på klockan och fattade min hatt. Helsa ned till prostegården och tacka fröken för hon skickan till mej. Välkommen en gång till, när han ger sig ut på »spatser». Det kan väl visserligen ej vara roligt att länge sitta och höra hvad en gammalmodig bonde pratar. Han känner ej mycket till verlden, hans bygd är hans verld, men den känner han och den älskar han och på samma gång älskar han sitt land, fruktas sin Gud och vördar sin konung. Tro mig herre, kung och fosterland har inga tillgifnare vänner än Sveriges gammalmodiga bönder.

Gymnasie-adjunkten.

En gymnasie-adjunkt förr i världen var alltid en märklig man och mångsidig som ingen vid läroverket.

I gamla Skara var hebreiska hans hufvudämne, det skulle han alltid läsa, men derjemte vikariera för hvarje lektor, som hade förfall, dennes ämne månde varit grekiska, filosofi eller naturvetenskap, allt skulle gymnasie-adjunkten kunna och förstå, ja till och med teologi, äfven om ämnet icke intresserade honom det ringaste. I sanning, en gymnasie-adjunkt var alltid en märklig man, men den märkligaste af alla gymnasie-adjunkter var onekligen magister Anders Smedeman i nyssnämnde stad, en bondson från Ohd i Elfsborgs län, en ännu af ett äldre slägte inom Vestergötland mycket ihågkommen man. Det yngre slägtet har nog hört namnet, men i allmänhet vet det ej mer om mannen, än att han var ett original, och därför torde det möjligen intressera såväl äldre som yngre att taga i betraktande en kortfattad skizz till magisterns minne.

Han föddes den 1 november 1786, blef student i Upsala 1807, magister i Lund 1811 och förordnades 1814

till docent i matematik vid sistnämnda universitet och blef derstädes adjunkt i fysik och astronomi 1819. År 1824 kom han som gymnasie-adjunkt till Skara.

Det var en underlig kurre, tyckte herrar gymnasister. Maken till figur hade de aldrig sett, skinntorr och mager, medelstor och krokig som en sprättbåge, närsynt till ytterlighet med luggen hängande ned i pannan och klädseln så sliten och vårdslös som möjligt. Läger man så härtill en nästan ständig distraktion, som ofta gick till det löjlga, måste man medge, att gymnasisterna hade rätt i allt hvad det yttre vidkom. Men ur de dunkla, närsynta ögonen flammade stundom en snillets låga i all sin klarhet. Adjunkten hänfördes lätt af stundens ingifvelser och det ämne han behandlade. Han blef då inspirerad och orden ljungade vältaliga ur hans mun.

Gymnasisterna märkte nog så godt som genast, att de framför sig hade en öfverlägsen ande, en i alla ämnen ovanligt kunskapsrik man, ett i vissa fall fullkomligt snille, men alla mannens löjlga fasoner och nästan ständiga distraktion gjorde, att han under lektionerna blef föremål för ett ständigt löje. Respekten var sålunda så klen som möjligt.

När det så gick alldeles för långt, kunde Smedeman ibland blifva rysligt förgrymmad och ville då hafva reda på den värste eller de värsta orostiftarne för att anteckna deras namn.

En af klasserna var i synnerhet känd för sitt stim under Smedemans lektioner.

— Hvem är det der borta, som för ett sådant lefverne! skrek han uppretad, och såg med sina närsynta ögon bort till en af bänkraderna.

— Det är Pettersson som stimmar, sade gymnasisterna.

— Den Pettersson, den Pettersson, aldrig har jag annat än ondt af dig, Pettersson, sade häftigt läraren; nu måste jag åter taga dig till protokollet Pettersson. Du blir olycklig Pettersson, när terminen blir slut, akta dig Pettersson, akta dig!

Här måste för upplysningens skull nämnas, att först och främst hette den åsyftade gymnasisten ej Pettersson, utan hade ett helt annat namn, men som han ännu hör till de lefvandes antal, kanske det ej vore fullt passande att utsätta hans hedervärda nomen proprium, och för det andra, att den här kallade Pettersson ej på ett par tre terminer varit i den klassen, hvilket förhållande dock aldrig Smedeman i all sin distraktion erinrade sig, utan alltid hade nämnde Pettersson i det lifligaste minne från alla verkliga eller inbillade fuffens, han förr i tiden gjort.

En gång under det Smedeman stod framför den stora räknetaflan och skulle förklara ett matematiskt problem, slungade en gymnasist från en af bänkarne en boll hop-tuggadt papper, ja, man påstår till och med, att det var en gigantisk tobaksbuss, mot lärarens hufvud. Bollen förlorade dock målet, for tätt framför lärarens ansigte och fastnade i taflan.

Smedeman betraktade en stund noggrannt den fastsittande projektilen och yttrade derpå tankfull:

— Ja, nu skulle man blott veta den skyldige, så vore han med all säkerhet olycklig för hela sin tid.

Att här uppräknas alla kända spratt, som de studerande gjorde mot Smedeman, är ingalunda meningen, så mycket mer som de flesta ej voro annat än fullkomliga tjufpojkstreck, de studerande ovärdiga och möjligen intressanta för nutidens amerikanare, men ingalunda för den nuvarande svenska generationen.

Smedeman hade i Skara en särdeles god vän i en lektor Kullberg, tysk till börden och magister från Greifswald. Han var en särdeles godmodig, i många fall lustig och originel personlighet, han som gymnasie-adjunkten. Bland alla andra lektor K:s egenheter framträdde genast vid första bekantskapen hans talesätt, enär han i språket i tid och otid, som en sorts fyllnadsuttryck, begagnade orden: Nå, si så då, si så då.

När pojkarne stimmade som värst inne i Smedemans klass, ville han ofta hjälpa vännen till rätta der inne.

Han fattade då alltid sin silfverbeslagna käpp, höjde den i luften likt en tamburmajor, intog en imponerande hållning, steg in genom dörren och begynte:

— Nå si så då, si så då, skall man genom gnolande, si så då, och sångande, si så då, förstöra hela sin, nå si så då, moraliska och fysiska existens, si så då.

Smedeman var astronom och älskade högt att låta sin tanke få sväfvä bort i de omätliga underfulla rymderna bort till andra världar. Hans lif här nere var olyckligt; hans äktenskap med en vaktmästaredotter från Lund lärar varit så sorgligt som möjligt, och sjelf lefde han ständigt i djupaste armod. Mången gång fanns ej i huset en bit mat för den af ansträngning trötte läraren, hvilken stundom mellan lektionstimmarne sågs gå till en sin vän, en handlande vid torget, för att der få släcka den värsta hungern med en smörgås och ett par glas dricka samt upplifva sin tillvaro med ett glas bränvin.

Ingen må dock därför tro att han var hvad man kallar en supare, nej, långt derifrån, men af sorg och bekymmer var han på visst sätt förfallen ändå.

Men vi draga en slöja öfver hans sorgliga enskilda lif och återgå till hans studier af himmelens under i stjer-

nornas omätliga riken. Ofta var han då tillsammans med vännen Kullberg, hvilken likaledes intresserade sig för astronomien. Båda hade en sorts observatorium i den s. k. Thorénska trädgården, der ett större teleskop m. m. var uppställt.

Från de båda vetenskapsmännens experiment i nämnde trädgård berättas följande historia:

En afton när fullmånen i all sin glans strödde sitt silfver öfver Skara domkyrkas torn och koppartak, riktade de båda originelle astronomerna teleskopet mot månen. Kullberg lade först ögat till och betraktade en lång stund himlakroppen under den djupaste tystnad. Han brukade eljest prata jemt och samt, hvadan Smedeman tyckte tystnaden var märklig.

— Gör du någon märklig upptäckt, frågade han vännen.

— Nå si så då, si så då, det trodde jag ej, si så då, att jag skulle bli den förste som, si så då, upptäckte lefvande väsen i månen, siså då.

— Hvad i Herrans namn menar du med det? frågade Smedeman högst förvånad.

— Jag ser, si så då, ja min själ gör jag ej så, ett stort, kolossalt djur i månen, si så då.

Nu måste äfven Smedeman titta i kikarn och blekna, kan man med skäl tillägga, ty äfven han såg det underliga djuret, som det syntes, i sjelfva månen.

— Nå si så då, si så då, min vän, hvad var det? Ja så, si så då, är det ej ett djur he-he-he, si så då, lifvande djur, ja min själ är det ej så, si så då.

— Jo nog är det ett djur, derom är intet tvifvel, men är det i månen?

— Nå si så då, hvar skulle det eljest vara, si så då, lifs lefvande midt i planeten; låt mig se en gång till, si så då, jag må se efter hvad det är för ett djur, si så då.

Kullberg lade ögat åter till instrumentet och betraktade undret.

— Nå si så då, nu ser jag tydligt och klart, det är svin min bror, en sugga min bror, det var hin till svin som folket har der uppe, si så då.

Ryktet att Kullberg upptäckt en sugga i månen spred sig med blixstens hastighet öfver stad och land och händelsen ihågkommes troget af alla äldre prest- och tjänstemän och andra inom Skara stift och annorstädes, hvilka vistades i staden den tiden.

Kullberg lärer länge, så säges det, varit stolt öfver sin märkliga upptäckt, men Smedeman ansåg dock saken högst tvifvelaktig, men i sin distraktion lärer han ej heller på länge kommit till klarhet öfver det märkliga fenomenet, hvilket naturligtvis ej kunde förklaras på annat sätt, än att ett kryp kommit å det yttre glaset, midt framför månskifvan.

Smedeman prestvigdes 1830, och 9 år derefter föll det honom in, att det kanske vore skäl uti att söka ett större pastorat och på så sätt erhålla en bättre ekonomisk ställning. Han ingaf sin ansökan till det då efter prosten Warholm lediga Böne pastorat, erhöi förslag, men glömde förstas totalt af den för profpredikningen utsatta söndagen.

Vid middagstiden lördagen förut, träffade han dåvarande konsistorienotarien.

— Går du här, sade denne, jag trodde du för länge sedan var rest till Böne för att hålla profpredikan.

Smedeman slog sig häpen för pannan.

— Res genast så hinner du nog dit fram i natt, ehuru det är en 6 å 7 mil dit.

Smedeman skyndade till ett par vänner, erhöll som lån litet penningar till resan och sprang sedan hem efter sin kapprock. Af kläder egde han för öfrigt ej mer än dem han gick och stod uti. Dessa voro barslitna och i mycket bedräfligt skick, och hvad värre var, i hans lådor fanns intet rent linne, ej en halsduk eller näsduk en gång. Utrustad med endast sin kapprock, kom han till gästgivaregården, fick skjuts och for så till Böne.

Sent på kvällen kom han dit, hungrig, ruskig och trött.

V. pastorn å platsen omtalade efteråt mången gång, att han följande morgon lånade sin gamle lärare ett par svarta pantalonger och en vit halsduk, så att han något så när till det yttre ordentligt kunde uppträda i Herrans hus. Ej det minsta hade han beredt sig till predikningen. Han visste ej ens texterna för dagen. Kort före gudstjenstens början fick han papper och ett exemplar af Nya testamentet och begynte så uppsätta några strödda tankar.

En ofantlig folkmassa hade infunnit sig i och utanför templet. Med svårighet kunde Smedeman komma in i kyrkan. Altartjensten försiggick efter sedvanlig ritual, och derefter stod Smedeman på predikstolen med hufvudet fullt af sköna tankar, ty den omkring honom böljande folkmassans sång hade mäktigt gripit hans lättörda sinne.

Och han höll en predikan så härlig och skön från början till slut, att något dylikt lifsens ord aldrig förr, och säkerligen aldrig sedan varit spordt i de trakterna.

Allt hans kanske mest för honom sjelf omedvetna snille strömmade nu fram som det klaraste vatten genom ängder af rosor och löfhvalf. Han skildrade lifvet här med dess sorger och tårar, den stundande evigheten der

hvar och en skall skörda hvad han här utsått, skildrade naturen med dess under, prakt och rikedom; och när vi, sade han, så se detta hvarje dag lifslevvande framför oss här i dessa sköna nejder, huru härlig skall då ej sjelfva källan vara, den evigt klara.

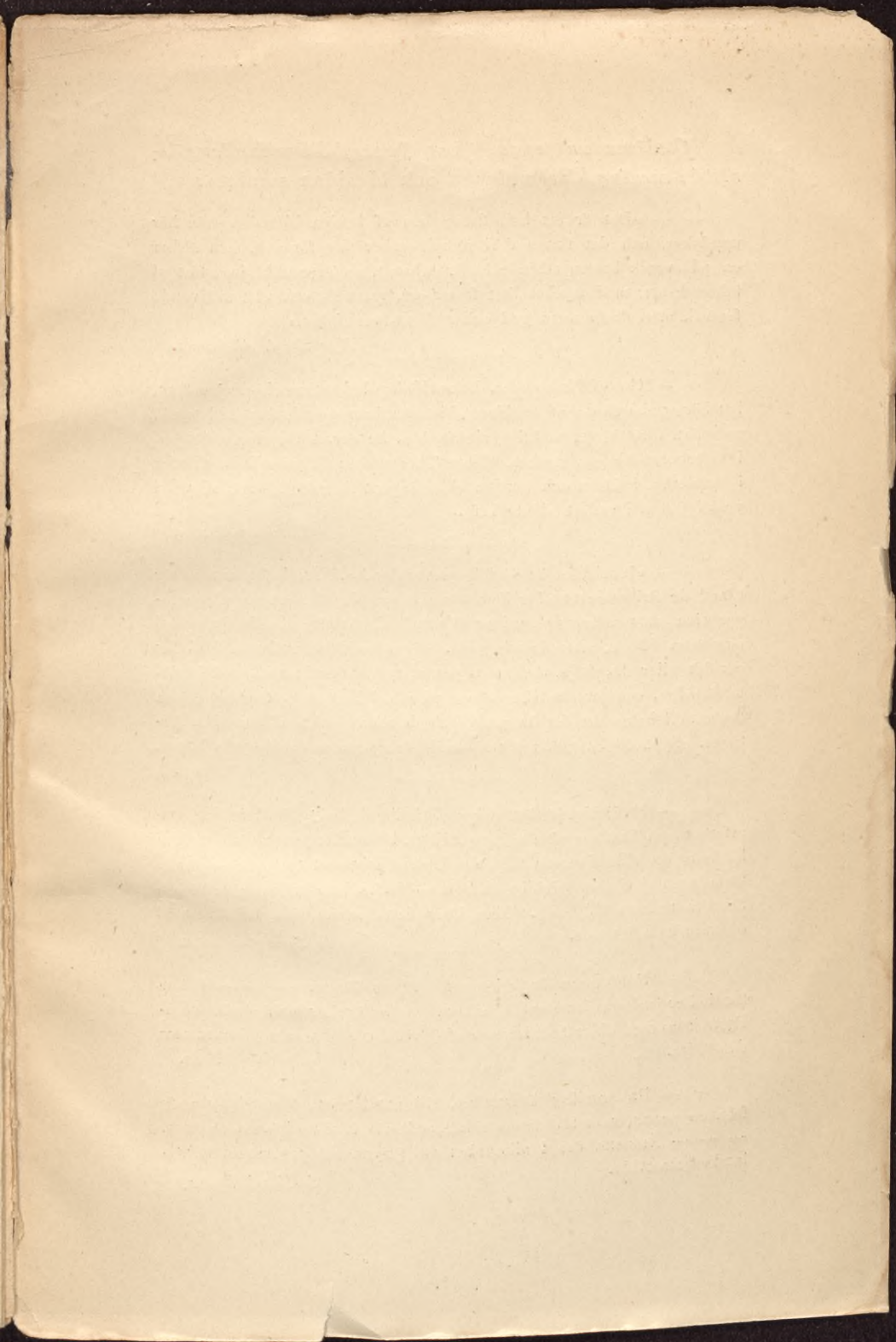
Allmogen blef hänförd. Ett dylikt språk i en predikants mun hade den aldrig förnummit. Vid valet erhöll Smedeman nästan enhällig kallelse.

Under följande februari månad reste han till Böne med ett par lass flyttsaker och förkylde sig under färden. Vid återkomsten till Skara insjuknade han. Fattigdom och umbäranden af alla slag hade tårt hans bräckliga kroppshydd. Ej länge kunde den motstå sjukdomen. Inom kort flydde hans rika ande upp till de för honom så kära nejderna ofvan stjernornas okända rymder, hvilka för honom under lefnaden här nere varit så fulla af underbar poesi.

Det åldriga Skara har nog egt månget snille, som spriddt glans öfver samtid och efterverld. Efterverlden vet nu mera så godt som ingenting om Anders Smedeman. Hans samtida ansågo honom dock som en man i många fall utrustad med ovanliga snillegåfvor, och kontraktsprosten O. Warholm i Amnehärad säger om honom i sina »Herdaminnen», att han var en grundlärd man, men utan framgång på befordringsbanan. Besynnerlig i uttal och åtbörder saknade han respekt bland ungdomen. Hans utseende var sjukligt, gången lutande, bröstet insjunket, klädseln vårdslösad, bodde på Gällqvist, der han lefde och dog i djupaste fattigdom. Enkan fick två nådår af Böne pastorat, ehuru hennes man ej tillträdt detsamma.

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET
UMEA

Omdömen ur pressen öfver Gustaf Thorsanders berättelse-samling »Från denna och hinsidan sundet»:

— — »Det är ett helt florilegium af lustiga historier, som här uppdyker, och det finnes deri roande saker nog för den, som älskar en på svensk botten stående berättarekonst, en kåseridiktning, fast af inhemsk art, med mycket litet fraser och grannlåt och vidt sväfvande fantasi, men desto mera god och gedigen verklighet.»

_____ *Nya Dagl. Allehanda.*

— — Gustaf Thorsander, denna tidnings bekante resekorrespondent, har här samlat en del af de skizzer, historier, korrespondenser och intryck, som han förut strött omkring sig än här, än der, till ej ringa del just i Göteborgs-Postens spalter. Herr Thorsanders lifliga stil kulminerar i synnerhet i friska och hurtiga skildringar från militärlifvet, så väl i verkligt som i endast »lekt» krig.

_____ *Göteborgs-Posten.*

— — »Innehållet är särdeles omvexlande». Än befinner man sig bland de stridande utanför Dybböls skansar, der den gamle »Jens» tager sina sista nappatag med en öfvermäktig fiende, och än är man i nordöstra Skåne, snapphanebygden. — — — Men antingen förf. för oss hit eller dit, följa vi honom gerna, ty han besitter en god berättarförmåga, och man märker äfven på omedelbarheten, friskheten och ursprungligheten att det är genomsvadt större delen af hvad han förtäljer. Synnerligen gäller detta om skildringarna ur dansk-tyska kriget.

_____ *Fyris.*

— — En riktigt lättläst och underhållande bok. Förf. är tidningsreferent och berättar sina saker med lätt, kåserande penna, hvilket icke hindrar, att skildringarna från danskarnes krig mot tyskarne — hvare författaren sjelf som frivillig deltagit — hafva bataljmålningens lif och hemiska realism till fullo. Man läser detta arbete sida för sida med öförminskadt intresse.

_____ *Östgöta Correspondenten.*

— — Författaren är bekant för Sveas läsare. — — — Boken innehåller många intressanta och roliga berättelser och skall säkerligen läsas med oblandadt intresse af så väl den mognare ungdomen som den äldre.

_____ *Svea.*

— — En samling berättelser, till antalet 21, förskrifvande sig från en penna, som för denna tidnings läsare icke torde vara obekant. — — — Ämnena äro i allmänhet väl gripna och mycket underhållande framställda.

_____ *Smålands-Posten.*